

ČASOPIS FEDERÁLNÍHO MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

**vyznamenáný medailí Za upevňování přátelství ve zbraní 1. stupně
a Pamětní medailí k 30. výročí Slovenského národního povstání,
Květnového povstání českého lidu, osvobození Československa
Sovětskou armádou**

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ DEVÁTÝ ROČNÍK

7-8

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ POVSTANIE – KONCEPCIE PRÍPRAVY A PRIEBEH

„Slovenský národ zahájil novou etapu nášho československého osvobozenického zápasu ... povstal do boje proti nemecké tyranii. Jednal tak, jak chtěl jednat všechen československý lid v osudových dnech roku 1938“, napísal po vypuknutí SNP jeho hrdina Jan Šverma.

Následný vývoj udalostí po septembri roku 1938 dezorientoval a demobilizoval podstatnú časť československých protifašistických síl a prekonávanie týchto následkov sa stalo dlhým procesom, v ktorom sa len postupne formovali hlavné odbojové sily proti domácejmu a nemeckému fašizmu. Na Slovensku bolo v tomto procese potrebné najskôr prekonať tisovskú morálku „menšieho zla“ a až potom nastoľovať novú národnopolitickú orientáciu a vytvárať novú národnú psychológiu.

Do roku 1941 vystupovala v politike Komunistickej strany Slovenska do popredia agitačná, uveďmovacia činnosť v najširších vrstvách obyvateľstva, organizovanie sociálnych zápasov a upevňovanie organizačnej siete strany. Aj keď najvýraznejšie úspechy v sledovanom období dosiahla ilegálna KSS vo vedení hospodárskych a sociálnych bojov, ktoré v tom čase boli najmasovejším a najčastejším prejavom protifašistického odporu, pozoruhodné sú aj výsledky činnosti v armáde. Protifašistické tendencie, ktoré sa prejavovali v nespokojnosti vojakov a dôstojníkov, vo vzbúrach, dezerciách, ale aj v provokáciách a bitkách, najmä s príslušníkmi Hlinkovej gardy, boli už od vzniku slovenského štátu formou odporu a nesúhlasu a nemali podiel na tom mala činnosť ilegálnej KSS.

Po zákernom prepadaní Sovietskeho zväzu fašistickým Nemeckom odbojová činnosť KSS vstúpila do objektívne novej situácie. V tomto období došlo k výraznej aktivizácii protifašistického zápasu a osobitý význam nadobudli ozbrojené formy boja, predovšetkým prípravy na rozvoj partizánskeho hnutia. Aj keď toto hnutie z objektívnych príčin nenadobudlo očakávané rozmery, bolo cenným zdrojom skúseností a poznatkov v ďalšom období. Zásadné zmeny sa do roku 1943 udiali aj v slovenskej armáde, ktorá v dôsledku vývoja situácie na sovietsko-nemeckom fronte, ilegálnej činnosti KSS, zahraničného vedenia KSČ v Moskve, ako aj ostatných protifašistických síl, prestávala byť spoľahlivým mocenským nástrojom klérofašistického režimu. Protifašistické zmýšľanie väčšiny slovenských vojakov a dôstojníkov obzvlášť umocnili historické víťazstvá Sovietskej armády pri Stalingrade a Kursku. S nimi je nerozlučne späté aj narastanie sociálnopolitickej krízy slovenského klérofašizmu a začiatok vytvárania revolučnej situácie na Slovensku, v ktorej rozvinulo svoju všestrannú činnosť V. ilegálne ústredné vedenie Komunistickej strany Slovenska.

Hoci výrazný rozmach hnutia odporu Čechov a Slovákov je spojený s historickými víťazstvami Sovietskej armády pri Stalingrade a Kursku, treba povedať, že o jeho vyústení československí komunisti rozmýšľali už predtým. V septembri roku 1942 Klement Gottwald sa prvý raz zmienil o vyústení partizánskej vojny v celonárodné povstanie, ktoré má v súlade s vývojom udalostí na frontoch zvrhnúť okupačný režim v Československu.

Základné otázky prípravy a vedenia celonárodného ozbrojeného protifašistického povstania rozpracovalo zahraničné vedenie KSČ v Moskve už v rokoch 1942–1943. Vo svojej koncepcii vychádzalo z najnovších skúseností a poznatkov vtedajšieho partizánskeho hnutia a teoretického odkazu marxizmu-leninizmu.

Úlohy súvisiace s pripravovaným povstaním komplexne zachycovali Smernice prezídia exekutívy Komunistickej internacionály „O politickej línii a najbližších úlohách Komunistic-

kej strany Československa", z 5. januára roku 1943, ktoré vypracoval Jan Šverma. Vychádzalo sa v nich z klasickej koncepcie povstania a pokiaľ ide o mechanizmus jeho vypuknutia, predpokladalo sa, že vznikne z partizánskej vojny, respektíve, že táto vojna prerastie v ozbrojené povstanie.

Partizánske hnutie smernice hodnotili ako politicky a triedne najvyspelejšiu, komunistickej strane najbližšiu ozbrojenú silu. Poukazovali aj na význam armády pre povstanie, rátili s jej rozkladom a prechodom k partizánom.

Smernice prezidia exekutívy Komunistickej internacionály sa stali východiskom aj pre činnosť V. ilegálneho ústredného vedenia Komunistickej strany Slovenska. Základným predpokladom úspechu bolo správne uplatnenie smerníc v konkrétnych podmienkach. To vyžadovalo skúmať a rešpektovať špecifické možnosti hnutia, ktoré tu jestvovali.

Nový prístup Komunistickej strany Slovenska k povstaniu sa prejavil v otázkach armády. Po dôkladnej analýze situácie sa vedenie strany – K. Šmidke, G. Husák a L. Novomeský – rozhodlo ustúpiť od dovtedajšej línie rozkladu armády a orientovalo svojich členov na aktívny zápas o armádu a za jej získanie na stranu protifašistických síl a pripravovaného povstania. Zodpovedajúca pozornosť sa zároveň venovala aj rozvoju partizánskeho hnutia, avšak v danej situácii sa neabsolutizovalo. Partizáni mali tvoriť revolučné jadro ozbrojených síl celonárodného povstania a proti fašizmu vystúpiť spolu s armádou.

Základné politicko-organizačné a vojenskopolitické predpoklady pre realizáciu tejto línie sa vytvorili po zjednotení protifašistických síl na Slovensku v decembri roku 1943, vytvorením Slovenskej národnej rady a v apríli roku 1944 jej Vojenského ústredia.

Koncepcia povstania vychádzala z predpokladu koordinovaného vystúpenia povstaleckej armády a partizánov s ofenzívou Sovietskej armády. Pred vypuknutím povstania sa však nepredpokladalo vyvolávanie, alebo stupňovanie diverznej činnosti partizánskych jednotiek. Naopak, k taktike organizátorov povstania patrilo dočasné tlmenie týchto akcií tak, aby povstanie mohlo ťažiť z momentu prekvapenia protivníka a mohlo mať iniciatívu voľby na svojej strane.

Presadiť túto líniu v celoslovenskom meradle však bola vec neobyčajne ťažká a zložitá. A to preto, že časť komunistov na strednom a východnom Slovensku spočiatku nepochopila uvedenú líniu a zasadovala sa za aktívnu bojovú činnosť partizánskych jednotiek ešte v prípravách povstania.

Obdobie od apríla roku 1944 do vypuknutia povstania bolo naplnené veľkým úsilím KSS, Slovenskej národnej rady a Vojenského ústredia o všestranné zabezpečenie ozbrojeného boja, vrátane vypracovania jeho koordinácie s postupom Sovietskej armády. Organizátori povstania si dostatočne uvedomovali, že miera úspešnosti povstania priamo závisí od blízkosti frontu a pomoci Sovietskeho zväzu.

Túto kľúčovú úlohu v prípravách povstania však nebolo tak jednoduché splniť, pretože nejestvovalo spojenie so sovietskymi kompetentnými miestami, ani so zahraničným vedením KSC v Moskve. Keď konečne 4. augusta roku 1944 odletela delegácia SNR do Moskvy, začal vývin situácie na Slovensku nadobúdať rýchly spád. Okrem vonkajších revolucionizujúcich faktorov, ktoré vyplývali zo situácie na sovietsko-nemeckom fronte, obzvlášť k tomu prispeli kvalitatívne zmeny v rozvoji partizánskych organizátorských skupín zo ZSSR, ktoré na žiadosť zahraničného vedenia KSC v Moskve vyslal Ukrajinský štáb partizánskeho hnutia v Kyjeve. Priaznivé podmienky pre partizánske hnutie umožnili organizátorom v krátkom čase vytvoriť silné partizánske oddiely. V podstate od polovice augusta roku 1944 nadobudla nové črty aj činnosť partizánskych jednotiek. Po získaní zbraní a munície z armádnych skladov klasickej diverzia sa začala postupne kľbiť s obsadzovaním jednotlivých miest a dedín. Činnosť partizánov sa tak znova začala krížiť so základnou koncepciou pripravovaného povstania.

Rozdiel oproti predchádzajúcim komplikáciám bol však v tom, že došli partizánske organizátorské skupiny boli riadené priamo z Kyjeva, a podriaďovali sa iba jeho rozkazom. Úsilie KSS, SNR a Vojenského ústredia o dočasné zastavenie diverznej činnosti bolo v podstate neúspešné.

Je zrejmé, že Ukrajinský štáb partizánskeho hnutia vychádzal iba z potrieb koordinácie partizánskej činnosti a potrieb frontu a neorientoval sa v tom čase na ozbrojené povstanie

v tle nepriateľa. Svojim oddielom doslova zakazoval vyvolávať povstanie a ukladal len úlohy diverzného a spravodajského charakteru.

Štáb, ktorý nebol podrobne informovaný o situácii na Slovensku nedospel k záveru, že práve aktívna činnosť partizánov nevyhnutne vyústi do povstania, ktorého sa mali partizáni vystríhať. Keď po rokovaníach s K. Šmidkom zistilo zahraničné vedenie KSČ v Moskve túto skutočnosť, žiadalo, aby bola partizánska činnosť dočasne tlmená. Pokyn však už prišiel veľmi neskoro.

Slovenské územie v súvislosti s približujúcim sa frontom, začalo pre nacistov nadobúdať čoraz väčší vojensko-strategický význam. Vidiac, že situácia v dôsledku rozmachu partizánskeho hnutia a narastania protifašistických prejavov v armáde sa pre nich stáva neudržateľná a klérofašistické orgány nie sú schopné jej vývoju zamedziť, rozhodli sa 29. augusta roku 1944 Slovensko vojensky okupovať.

Je nesporné, že k okupácii by došlo v každom prípade, bez ohľadu na stav v odbojovom hnutí. Hitler už mal svoje skúsenosti s Talianskom, Maďarskom aj Rumunskom a front pred Karpatmi nemohol ponechať bez zabezpečeného tyla. Vývoj situácie na Slovensku v auguste roku 1944 teda len urýchlil jeho rozhodnutie. Treba však povedať, že sa tak stalo v čase, keď ešte nebola dohodnutá koordinácia ozbrojeného povstania s postupom Sovietskej armády a každý deň bez okupácie bol v prospech pripravovaného povstania. Pravda, dodnes nie sú dostatočne objasnené príčiny, prečo sa Šmidkeho rozhovory v Moskve, ktoré mali byť operačné, pretiahli na celý mesiac.

Vypuknutie Slovenského národného povstania podľa druhého, tzv. núdzového variantu, keď nacisti začali s okupáciou Slovenska a ešte nebola dohodnutá koordinácia s postupujúcou armádou, malo z vojenského hľadiska veľké nevýhody. Nepriamo s tým súvisí aj odzbrojenie dvoch východoslovenských divízií, čo bola pre povstanie najväčšia strata, ktorá zásadne ovplyvnila jeho ďalší priebeh. Odzbrojenie východoslovenských divízií (takmer 40 tisíc vojakov a dôstojníkov) možno považovať za najväčší úder Slovenskému národnému povstaniu na samom začiatku.

Aj keď odzbrojenie východoslovenských divízií znamenalo citelný úbytok síl a prostriedkov a hoci sa niektoré posádky do povstania nezapojili, vznikom 1. čs. armády na Slovensku sa vytvorili základné predpoklady pre súvislú obranu oslobodeného územia. Len vďaka tejto obrane mohli boje proti nemeckým fašistom nadobudnúť také veľké rozmery a intenzitu.

Iniciatíva dobre vyzbrojených a skúsených okupantov, dôkladne využívajúca moment prekvapenia spočiatku priniesla neúspechy. Na pochode sa formujúce vojenské, ale aj partizánske jednotky, často bez ťažkých zbraní a dostatočných správ o sile a smeroch útočiacего protivníka, boli hlavné, aj keď zďaleka nie všetky faktory, ktoré znižovali účinnosť bojovej aktivity povstaleckých vojakov a partizánov. Príčiny mnohých neúspechov siahali svojimi koreňmi do obdobia príprav povstania a svoj podiel na nich malo Vojenské ústredie a takisto jednotliví predurčení povstaleckí velitelia. Platí to o východoslovenských divíziách, čiastočne o niektorých posádkach na Spiši a Liptove, ako aj na západnom Slovensku, vrátane Bratislavy.

Začiatok Karpatsko-duklianskej operácie, ako hlavnej formy sovietskej pomoci Slovenskému národnému povstaniu, prísun zbraní a munície zo Sovietskeho zväzu, bojové skúsenosti z prvých bojov povstalcov a následná reorganizácia armády, ako aj príchod 1. čs. stíhacieho leteckého pluku – to všetko umožnilo v pomerne krátkom čase stabilizovať jednotlivé úseky povstaleckej obrany. V nemalej miere sa o to zaslúžili KSS, SNR a revolučné národné výbory. Nimi organizovaná pomoc obyvateľstva bojujúcim vojakom a partizánom tvorí jednu z najvýznamnejších kapitol národooslobodzovacieho zápasu. Prejavovala sa v starostlivosti o zásobovanie, o ranených vojakov a partizánov, v zriaďovaní nemocníc, účasti obyvateľstva na opevňovacích prácach a v ďalších formách.

Veľkou vzpruhou pre rozvíjanie národooslobodzovacieho zápasu slovenského ľudu bol aj príchod prvých jednotiek 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR koncom septembra roku 1944, ktoré začiatkom októbra úspešne zasiahli do bojov.

V druhej polovici októbra roku 1944 sa však situácia povstalcov začala postupne zhoršovať. Fašisti znásobili svoje sily a začali pripravovať sústredený útok proti povstaleckým vojakom a partizánom.

Povstalecké velenie očakávalo začiatkom druhej polovice októbra hlavný úder okupačných vojsk z juhozápadu. O najväčšom nebezpečenstve, ktoré vzniklo na juhu, neboli žiadne správy. V súvislosti s vývojom situácie v Maďarsku sa predpokladalo, že nemeckí fašisti tam budú viazaní a že ich ťažká situácia na sovietsko-nemeckom fronte, kde sotva odolávali silnému náporu sovietskych vojsk, znemožní nasadenie väčších síl proti povstalcovi, a že spojenie povstalcov s postupujúcou Sovietskou armádou je iba otázkou krátkého času.

Dnes už vieme, že pri hodnotení celkovej situácie sa vychádzalo z chybného predpokladu o možnostiach nemeckých jednotiek na Slovensku. Postupné nasadzovanie okupačných síl v rámci sústredenej ofenzívy fašistov vnucovalo povstalcovi stále nové, meniace sa fašistické útočnej činnosti, na ktoré pri nedostatku síl a prostriedkov bolo takmer nemožné včas zodpovedajúcim spôsobom reagovať.

Zatiaľ čo západné a severné frontové úseky odolávali, na východe a juhu sa postup Nemcov len spomaľoval, ale nedarilo sa ho zastaviť. Padla Banská Bystrica, ale nepadlo povstanie. Koncom októbra a začiatkom novembra roku 1944 vstúpilo do svojho druhého obdobia – obdobia partizánskej vojny na Slovensku.

„Celý život prešiel do nevýslovne ťažkých podmienok. Bolo by ľudsky pochopiteľné, keby bol tu národ kapituloval keby bol situáciu uznal za beznádejnú a zahodil zbraň. A predsa sa nič podobného nestalo ... So zatatými zubami, vzdorom a tragickou odhodlanosťou išli do hôr vojaci, partizáni i politickí pracovníci, sediaci i robotníci, mužovia i ženy. Nastala biblická rovnosť medzi všetkými ... A zasnežené končiare Prašivej, Dumbiera, Poľany poskytovali v nočnom mraze rovnaký prepych nocľahu v kosodrevine, napísal G. Husák v Novom slove v októbri roku 1945.

Zánikom 1. čs. armády na Slovensku ako organizovaného celku sa partizáni stali jedinou ozbrojenou silou, ktorá v nových podmienkach plnila náročné vojenské aj politické úlohy celonárodného povstania. Oproti predchádzajúcemu obdobiu nastala významná zmena v politickom profile povstaleckých ozbrojených síl a spôsobe vedenia bojovej činnosti. Prehĺbil sa ich ľudový, revolučný charakter a jedinou formou ozbrojeného boja sa stala partizánska vojna. Pritom proti okupantom nestáli iba partizánske jednotky, ale aj tisíce antifašistov a obetavých vlastencov slovenských dedín a miest, bez ktorých by partizáni nemohli existovať.

Kvalitatívne nové podmienky bojovej činnosti po zatlačení povstania do hôr viedli partizánov k nadväzovaniu veľmi úzkych kontaktov s ilegálnymi revolučnými národnými výbormi a organizáciami Komunistickej strany Slovenska, ktorá za nezastupiteľnej pomoci zahraničného vedenia KSČ v Moskve riadila partizánsku vojnu. Tieto skutočnosti, ako aj podpora sovietskych vojenských orgánov, štábov partizánskeho hnutia a osobná účasť mnohých sovietskych partizánskych veliteľov vo väčšine jednotiek prispeli, na rozdiel od frontových bojov, k nepomerne rýchlejšiemu politickému vyzrievaniu partizánov a bývalých vojakov 1. čs. armády na Slovensku, ktorí prešli na partizánsky spôsob boja. Mnohí v tomto období alebo krátko po oslobodení vstúpili do komunistickej strany a stáli sa oporou KSČ pri realizácii jej vojenskej politiky.

Veľmi významné sú aj výsledky bojovej činnosti, ktoré sa dosiahli v nepredstaviteľne ťažkých podmienkach, pri nedostatku zbraní a munície a len vďaka vysokému morálno-politickému uvedomeniu partizánov. Keď sa partizánske jednotky spojili s Červenou armádou, stali sa významnou posilou pri budovaní nových jednotiek 1. čs. armádneho zboru v ZSSR a bojovali v jeho radoch až do konečného oslobodenia Československa.

V období príprav Slovenského národného povstania aj v jeho priebehu Komunistická strana Slovenska teoreticky prepracovala a praxou potvrdila možnosť získať armádu satelitného fašistického štátu na stranu protifašistických síl a reálnosť spoločného vystúpenia armády a partizánov v celonárodnom povstaní. Navyše dokázala, že je možné tento cieľ dosiahnuť aj v tom prípade, ak strana nemá v armáde svojich členov a stranícke organizácie, ale je hegemonom národnooslobodzovacieho boja. A vedúcou silou v národe sa stala preto, lebo vo chvíli krízy len ona vedela dať adekvátny výraz všeobecne pociťovanej túžbe po veľkom čine.

BOJOVÉ MOŽNOSTI SIL A PROSTŘEDKŮ FRONTU PŘI ODRAŽENÍ NAPADENÍ NEPŘÍTELE

Bojové možnosti frontu při odražení napadení nepřítele závisejí na různých faktorech. Především na včasném zjištění pravděpodobného zámyslu činnosti nepřítele, správném vyhodnocení směru hlavního úderu, způsobu vedení operace, množství i kvalitě sil a prostředků nepřítele v hlavních uskupeních operační sestavy, dalších podmínkách vedení nepřátelské vzdušné pozemní útočné operace.

Záleží také na vysoké bojové pohotovosti vlastních vojsk a orgánů velení, možnostech včasného mobilizačního a operačního rozvinutí, jakož i celkové kvalitě připravenosti, zejména raketového vojska, dělostřelectva a frontového letectva zničit objekty prvního pořadí i další cíle pozemního a vzdušného nepřítele v úzké součinnosti s motostřeleckým, tankovým vojskem a ostatními druhy vojsk, speciálních vojsk a služeb.

Při ujasnění úkolu a hodnocení situace jsou zpravidla bojové možnosti nepřítele a vlastních vojsk určovány kvalitativními (kvantitativními) ukazateli poměrů sil při různých variantách činnosti. Ve většině případů to postačuje pro přijímaná opatření organizace operace, na jejichž základě velitel osobně připravuje a vydává zámysl.

Změny objektivních podmínek operace a zkvalitnění rozhodovacího procesu vyžadují další celkové kalkulace, kterými lze zdůvodnit závěry o efektivnosti plnění úkolů v obraně. Jejich možné uplatnění uvádím na konkrétních faktech.

Podnět k řešení zmíněného problému vychází taktéž ze zaměření Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1988–1989, z níž cituji – „Uváživěji posuzovat možnosti vojsk obou stran, srovnatelnost jejich kvantitativních a kvalitativních ukazatelů, soustřeďovat maximum konkrétních i předpokládaných údajů a pečlivě je analyzovat ...“

S využitím současných poznatků a operačních propočtů analyzuji možné uplatnění palebné protipřípravy a možnosti boje s obrněnými cíli při odražení napadení na směru hlavního úderu nepřítele, hlavním a druhém pásmu obrany. V závěrech

potom předpokládám vyvodit celkové možnosti sil a prostředků při plnění těchto hlavních operačních úkolů.

Reálné možnosti vlastních vojsk k odrazení napadení nepřítele, na základě matematických výpočtů, lze použít jako další nezbytné podklady k přijetí odůvodněného zámyslu operace a rozhodnutí velitele. Současně mají širší význam pro vojenskovědecký výzkum. Jeho výsledky mohou s využitím exaktní metody napomoci objasnit potřebu sil a prostředků k plnění úkolů odrazení agrese nepřítele.

Při zpracování uplatňuji metodologické zásady Oper-51-1. Tato pomůcka rozšiřuje z vševojskového hlediska vyhodnocení možností vojsk v obranné operaci v počátečním období. Propočty, které jsou hlavním obsahem článku, odpovídají metodě propočtů Oper-51-1. V zájmu jejich pochopení, je proto nutné její složitou obsahovou náplň zvládnout.

V souladu se soudobými názory na vedení operace a požadavky řešení problému, jsem uspořádal studijní grafický model – operačně taktickou situaci – viz **obr.** Obsahuje možnou variantu uskupení nepřítele pro útok i vlastních vojsk v obraně. Jde o schéma zámyslu činnosti vojsk, jež svou četností jsou uváděna na zaměstnáních operačních přípravy a myslím, že jsou zárukou i nutnou podmínkou zkoumání i tvorby reálných poznatků. Vytvářejí se tak předpoklady k rozšíření vědomostí a znalostí o možných způsobech ničení nepřítele.

V současné době je věnována značná pozornost způsobům ničení nepřítele a řešení s tím spojených dalších problémů operačního umění. V obranné operaci se stále výrazněji prosazuje úloha **palebného ničení nepřítele a manévru silami** – motostřeleckými a tankovými vojsky, ostatními druhy vojsk i speciálních vojsk, jako přírozený důsledek aktivního pojetí obrany.

V operačně taktickém rozdělení celkového rozsahu úkolů palebného ničení, mají tyto síly a prostředky následující podíl. Např. v **prvním hromadném palebném úderu**, jehož součástí je ničení objektů prvního pořadí, je podíl raketového vojska a dělostřelectva 20–40 % a letectva 60–80 %. Za celou obrannou operaci mají motostřelecké a tankové vojsko podíl: 40–45 %, raketové vojsko a dělostřelectvo 30–35 %, letectvo 10–15 %, ženijní a chemické vojsko 5–10 %.

Výrazná úloha motostřeleckého a tankového vojska a jejich přímý podíl na plnění operačních úkolů je zcela zřejmý. Avšak úkoly letectva, raketového vojska i dělostřelectva neztrácejí na důležitosti a významu, zejména při zahajování plnění rozhodujících operačních úkolů.

Palebné ničení nepřítele raketovým vojskem a dělostřelectvem bude uskutečňováno po úkolech obranné operace. Tím je zabezpečeno jeho efektivní sladění s činností frontového letectva a s manévrem vševojskových svazků. V závislosti na situaci a způsobech přechodu nepřítele do útoku, se mohou tyto prostředky v součinnosti s vojsky zúčastnit plnění následujících úkolů: prvního hromadného palebného úderu nebo úderu na objekty prvního pořadí, palebné protipřípravy, palebného ničení nepřítele při přesunu a rozvinování jeho vojsk před státní hranicí (hlav-

ním pásmem obrany), palebného odražení nepřátelské zteče, palebné podpory bránících se vojsk i v hloubce obrany a palebného ničení nepřítele při protiztečích (protiúderech).

V rámci opatření základních operačních úkolů, zvláštní pozornost zasluhuje **palebná protipříprava**. Především proto, že se na její uskutečnění výrazně mění názory. Např. ještě v průběhu cvičení Sojuz-87 a Dukla-88, byla vyžadována jako nutná podmínka splnění úkolu odražení agrese. Naše polní řády a předpisy zatím její realizaci stále uplatňují.

Dosavadní zkušenosti potvrzují, že v přípravě a vedení první obranné operace za použití konvenčních zbraní má protipříprava tyto **výhody**:

- možnost centralizovaného řízení raketového vojska a dělostřelectva,
- oslabení nepřítele, zpoždění a zpomalení jeho zteče (vlivem způsobených ztrát),

- poskytnutí dílčí možnosti k dokončení ženijních úprav terénu, protitankových překážek a zátarasů všech druhů na směrech útoku hlavních sil nepřítele.

Vzhledem k měnícím se podmínkám vedení prvních obranných operací, domnívám se, že je stále více důkazů o nerealnosti **protipřípravy na začátku** obranných operací, a to především proto, že:

- se změnil charakter vedení ozbrojeného zápasu v počátečním období války,
- nesplní svůj účel – tj. předejít nepřítele v uskutečnění palebné přípravy,
- v případě předpokládaného útoku nepřítele s překvapením, po přesunu vojsk z prostorů cvičení, vojenských výcvikových prostorů, stálých posádek, bez předchozí delší přípravy, zůstává otázkou, jestli bychom byli schopni v tak krátké době (téměř s jistotou) zjistit zámysl nepřítele a soustředit na jeho směr hlavního úderu potřebné množství palebných prostředků k provedení účinné protipřípravy,
- se změnil obsah a forma operací k odražení agrese nepřítele,
- použití průzkumných palebných systémů a vysoce přesných zbraní nepřítele, nedovoluje natolik soustředit síly a prostředky,
- naše dělostřelecké prostředky (jejich většina) umožňují vést palbu na vojska nepřítele v rámci palebné protipřípravy do hloubky přibližně 15 km a nejsou ničeny další důležité objekty rozptýlené v operační sestavě,
- protipřípravy by se v našich podmínkách neúčastnilo raketové vojsko a frontové letectvo, které v této době plní, nebo splnily úkoly v prvním hromadném palebném úderu.

Navíc přistupují další fakta. Např. podle mého názoru protipříprava nepřipadá v úvahu na směru, kde bylo vytvořeno zabezpečovací pásmo. To proto, že zmíněné pásmo je vytvářeno na směrech, na kterých z hlediska terénu není možné volit přední okraj hlavního pásma obrany bezprostředně při státní hranici, ale tam také nepřítel nebude rozvíjet hlavní útočné uskupení.

Na základě těchto poznatků je zřejmé, že vykonání palebné protipřípravy nebude typické a je třeba k němu přistupovat individuálně. Soudím, že tyto skuteč-

nosti (pro i proti) umožňují vyvodit, že její provedení je možné na hlavní uskupení nepřítele před státní hranicí pouze na tom směru, kde nepřítel zaujal výchozí postavení k agresi těsně u státní hranice a hlavní pásmo obrany je vytvořeno v její bezprostřední blízkosti.

Pokud je v obraně vybudováno zabezpečovací pásmo, a nepřítel na tomto směru (bez ohledu na terénní podmínky) soustřeďuje hlavní úsilí, je protipříprava možná tehdy, když jsme nepřítele po jeho překonání zastavili před hlavním pásmem obrany a když přeskupuje síly a prostředky k průlomů. Protipříprava na začátku první obranné operace je tedy atypickou. (Viz přednášku generálporučíka B. A. Dzebašvili na velitelském shromáždění operačních stupňů 18. 1. 1988.)

Současné operační umění vyžaduje vyvodit reálnými propočty možnosti sil a prostředků v obranné operaci, při ničení nepřátelského uskupení na jeho směru hlavního úderu a dalších směrech, do taktické i operační hloubky. Analýzou lze zdůvodnit jejich celkovou potřebu k zastavení útoku uskupení nepřítele.

Je však nezbytné poznamenat, že uplatněné metody pomůcky Oper-51-1 nejsou modelováním operace (boje). Je zřejmé, že ne všechny vlastní prostředky k boji s obrněnými cíli, zejména tanky a bojová vozidla pěchoty, bude možné využít k ničení obrněných cílů nepřítele. Všechny prostředky nebudou mít k tomu ani vhodné podmínky. Některé nemusí být „plně“ využity v souvislosti s koeficientem bojové efektivity nebo nemají možnost uskutečnit manévry na směr útoku tanků. Navíc budou mít ztráty, se kterými je také třeba uvažovat. Z toho je patrné, že ničení nepřítele v obranné operaci nemůže být výsledkem aritmetiky s účelovými propočty. Jde o to, že kalkulace, které obsahuje pomůcka Oper-51-1, jsou jen určitým návodem, metodickou poslušností k dopracování se objektivních poznatků. Myslím, že výjimky je třeba brát jako omezující podmínky následujících propočtů.

Vyjdeme z celkového poměru sil 1,462 : 1 ve prospěch nepřítele viz tabulku A, který nedosahuje hodnoty potřebné k útoku (3 : 1), a proto nepřítel je nucen soustředit úsilí na vybrané úseky, přičemž poměr sil nám zajišťuje splnění úkolu obrany. Jak dalece jsou tyto závěry pro obranu postačující z hlediska vlastních sil a prostředků, potvrzují dalšími propočty.

Z grafického modelu – viz obr. – určíme množství bojových prostředků k ničení nepřítele v hlavním pásmu obrany. Jejich součet u motostřeleckých a tankových svazků, tj. tanků, bojových vozidel pěchoty, obrněných transportérů, protitankových prostředků je 2 413 jednotek. Z pravděpodobného zámyslu útočné operace nepřítele, viz obr. odvodíme složení jeho úderného uskupení: 2. lop (A), 2. as (N) bez 1. hd a 46. pd, 2. as (F) bez 3. th a 64 pd, které se započtením tanků, bojových vozidel pěchoty, obrněných transportérů, protitankových zbraní, tzn. všech bojových prostředků, představuje celkem 3 921 jednotku, jež převedeme na výpočtové tanky:

- $330 \cdot 2 = 660$ (koeficient tanků Leopard 2 je 2),
- $798 \cdot 1 = 798$ (koeficient ostatních tanků je 1),

- $573 \cdot 0,7 = 401$ (koeficient BVP je 0,7),
 - $2\,200 \cdot 0,5 = 1\,100$ (koeficient ostatních OT a prostředků je 0,5),
- což činí $\Sigma 2\,969$ těchto tanků.

Tabulka

Kvalitativní poměr sil	A				B			
	V hlavním pásmu obrany, na směr hlavního úderu nepřítele				V druhém pásmu obrany, na směr hlavního úderu nepřítele			
	Nepří- tel	Vlast. vojsko	Poměr sil		Nepří- tel	Vlast. vojsko	Poměr sil	
OTR+TR	20	28	1	1,42	20	36	1	1,52
Divize	6,66	3,17	1,37	1	9,66	5,17	1,1	1
Dělostřelectvo	870	1071	1	1,20	1248	1359	1	1,1
Tanky	1128	642	1,96	1	1632	1288	1,31	1
PTZ celkem	1213	859	1,41	1	1632	1177	1,39	1
Vrtulníky pal. podpory	112	36	3,11	1	112	36	3,11	1
T+OT+BVP:T+PTZ	2708	1501	1,67	1	3759	2465	1,23	1
CELKOVÝ POMĚR SIL				1,462:1	1,236:1			

Poznámka:

Hodnoty v tabulce byly uspořádány ze strojového výpočtu poměrů sil DTB ARMIS. Celková šířka útočného pásma nepřítele na směr hlavního úderu 100 km. Je víc než pravděpodobné, že i v důsledku terénu v přihraničním prostoru, bude nepřítel nucen soustředovat úsilí na vybrané směry útoku, kde dosáhne výraznější převahy.

Uskupení nepřítele bude rovněž ničit dělostřelectvo ze zakrytých palebných postavení, frontové letectvo, bojové vrtulníky, část obrněných cílů nepřítele může být vyřazena výbušnými zátaras. Celkem je možné těmito prostředky vyřadit do 30 % obrněných jednotek nepřítele. Zbývá tedy zničit nejméně 70 % obrněného uskupení, to je nejméně 2 078 výpočtových tanků.

Na základě znalostí množství výpočtových tanků určíme počet prostředků k ničení nepřátelského obrněného uskupení tím, že složení prostředků v uskupení ve výpočtových tancích vydělíme středním operačním koeficientem bojové efektivity protitankových prostředků pro boj s obrněnými cíli, tento koeficient je 1,75 v podmínkách rušení i jeho dočasného vyloučení. To znamená, že 2 078 výpočtových tanků vydělíme 1,75, čímž získáme 1 187 výpočtových protitankových jedno-

tek. Jde o prostředky potřebné k ničení nepřátelského uskupení vojsk v hlavním pásmu obrany a prostředky armády a frontu, které působí ve prospěch vojsk v hlavním pásmu obrany (vrtulníkový pluk, protitanková záloha armády a frontu).

V **tabulce A** se tento počet rovná 1 537 (včetně vrtulníků), což je více než vypočtená potřeba 1 187 výpočtových protitankových prostředků. Je tedy zřejmé, že nepříteli se nepodaří prolomit hlavní pásmo obrany, protože jeho ztráty budou větší jak 50–60 % (hodnota, při které útočník odstupuje od útoku).

V bojové činnosti o druhé pásmo vyjdeme z poměrů sil – viz **tabulku B** – a předpokladu, zámyslu grafického modelu – viz. **obr.** Základním východiskem budou hlavní síly a prostředky 3. armády v druhém pásmu obrany a protitankové zálohy frontu. U nepříteli předpokládám zasazení všech druhých sledů armádních sborů, tzn. započítáme 2.lop (A), 2.as (N), 2.as (F), 64.pd (N). Když sčítáme bojové prostředky nepříteli, které podle zámyslu – viz **obr.** – mohou vytvářet úderné uskupení hlavních sil a prostředků v druhém pásmu obrany. Zjistíme podle **tabulky B**, že jde o 5 391 bojových prostředků. V převodu dosáhneme toto množství výpočtových tanků:

- $440 \cdot 2 = 880$,
- $1\,192 \cdot 1 = 1\,192$,
- $857 \cdot 0,7 = 600$,
- $2\,902 \cdot 0,5 = 1\,451$,

což činí $\Sigma 4\,123$ výpočtových tanků v úderném uskupení nepříteli, z nichž za stejných předpokladů jako v předcházejícím případě bude zapotřebí ničit nejméně 70 % obrněného uskupení, tj. nejméně 2 886 výpočtových protitankových prostředků ($2\,886 : 1,75 = 1\,649$).

Tím jsme zjistili potřebný počet prostředků, které jsou nezbytné k ničení vklínivšího se nepříteli. K dispozici v uskupení vševojskových svazků v druhém pásmu obrany je celkem 2 501 jednotek (včetně vrtulníků) k boji s obrněnými cíli. Opět je to hodnota vyšší než vypočtená potřeba, a je tedy možné učinit závěr, že útok nepříteli bude v hloubce druhého pásma obrany zastaven.

Z výpočtů je patrné, že předpokládané síly a prostředky uspořádané s ohledem na operační grafický model, jsou schopny útok nepříteli na směr jeho hlavního úderu zastavit už v hloubce hlavního pásma obrany a nedovolit proniknout nepříteli taktickým pásmem.

Manévr palbou v součinnosti s úkoly vojsk se stává důležitým faktorem odolnosti obrany. S využitím operačního grafického modelu, byly zjištěny reálné možnosti sil a prostředků v obraně. Potvrzuje se, že **matematické kalkulace jsou dokonalými metodami k získání podkladů tvorby odůvodněných závěrů o uplatnění potřebného množství bojových prostředků ničení nepříteli**. Vytvářejí i vhodné předpoklady pro perspektivní řešení problematiky odražení agrese nepříteli novými způsoby.

OBNOVENÍ BOJESCHOPNOSTI VOJSK V OBRANĚ A VEDENÍ BOJE OMEZENÝMI SILAMI

Řešení problematiky obranného boje vševojskových svazků nabývá v souladu s vojenskou doktrínou členských států Varšavské smlouvy mimořádného významu a vyžaduje vzít v úvahu celou složitost a obtížnost tohoto úkolu. Soudobé technické prostředky umožňují včas zjistit rozvinování vojsk nepřítele i vytváření úderných uskupení a reagovat odpovídajícími protiopatřeními. Proto jako základní variantu zahájení války a vedení obranného boje k odražení agrese lze předpokládat po postupném či krátkém narůstání napětí, rozvinutí vojsk a zahájení bojové činnosti za použití konvenčních zbraní. Tato varianta předpokládá zaujetí předem připravené obrany skrytě v krátkých lhůtách, zpravidla současně bojeschopnými silami zároveň z míst stálé dislokace nebo prostorů cvičení.

Současně jako další variantu nelze vyloučit možnost neočekávaného rozpoutání války, včetně použití jaderných zbraní od samého počátku. Složení, stav výzbroje a připravenost vojsk NATO jim umožňuje za příznivých podmínek zahájit agresi s překvapením, využít např. rozvinování vojsk pod záminkou velkých cvičení, získat tím iniciativu a vytvořit výhodné předpoklady pro další eskalaci konfliktu za využití prostředků jaderného napadení, taktického letectva a přísunem vojsk ze zámoří i mobilizačním rozvinováním.

Kromě toho i v dalším průběhu války může vzniknout pro útočníka řada situací, kdy bude nutné vést obranu, např. k odražení protiztečí a protiúderů, po neúspěšném střetném boji, při nedostatku sil a prostředků a dalších.

Ve všech případech bude útočník usilovat o vytvoření rozhodující převahy zabezpečující dosažení úspěchu. Propočty bojových možností na taktickém stupni svědčí o tom, že při dvojnásobné převaze útočníka a připravené obraně je 90 % předpoklad odražení nepřátelského útoku. Při trojnásobné převaze nepřítele je 50 % pravděpodobnost odražení útoku. Při poměru sil 6 : 1 ve prospěch útočících vojsk, jak požadují řady armád NATO, je 98 % pravděpodobnost úspěchu útočníka. Je možné předpokládat, že na rozhodujících směrech bude při zahájení agrese útočník usilovat o dosažení této převahy. Vševojskové svazky musí být připraveny

vést obranný boj především za velmi složitých podmínek, při velkých ztrátách a za značné převahy útočícího nepřítele v konvenčních i jaderných zbraních, zejména na směr hlavního úderu. Proto je nevyhnutelné v přípravě velitelů a štábů řešit problematiku **organizace a vedení obranného boje za těchto nevýhodných podmínek, plnění úkolů pouze omezenými silami za současného obnovování bojeschopnosti bránících se vojsk.**

Udržení a včasné obnovení bojeschopnosti vojsk je uvedené v Bojovém řádu pozemního vojska ČSLA jako jeden z důležitých principů soudobého boje. Jeho podstata spočívá ve schopnosti vojsk úspěšně vést boj a splnit stanovené úkoly a v připravenosti rychle obnovit narušenou bojeschopnost. Předpoklad úspěšně vést boj závisí na bojových možnostech, které v obraně vyjadřují schopnost odrazit nebo zmařit útok odpovídajícího uskupení nepřítele ve vymezeném prostoru. Vzhledem k tomu, že složkami boje jsou palba, úder a manévr, jsou **bojové možnosti souhrnem ukazatelů palebné i úderné síly a manévrovacích možností. Palebná a úderná síla** je vyjádřena ukazateli objemu úkolů, které mohou být prostředky určité organizační struktury (např. divize) v obraně využity k ničení nepřítele. **Manévrovací možnosti** svědčí o schopnosti manévru v potřebném čase k přehrazení trhlin v bojových sestavách obránce, vykonání protiztečí, manévru palbou, přeskupování a dalších.

Je nutné, aby soudobá obrana byla schopna čelit zejména úderům jaderných zbraní a jiných prostředků, dělostřelectva, letectva, vzdušným výsádkám a zvláště odrážet hromadné údery tanků a bojových vozidel. Vzhledem k tomu, že rozhodující silou útočníka jsou údery zbraněmi hromadného ničení a hromadné použití tanků i bojových vozidel, případně letectva, jsou bojové možnosti vojsk v obraně ovlivněny zejména palebnou silou spolu s využitím ochranných vlastností terénu a zátarasů.

Bojeschopnost vojsk v obraně závisí na naplněnosti svazků (živou silou a bojovými prostředky), stavu velení, připravenosti a morálním stavu vojsk, úrovni všestranného zabezpečení, případně na dalších podmínkách. Výchozí stav bojeschopnosti se v průběhu boje mění především na základě vývoje poměru sil v důsledku účinnosti palebného ničení bojujících stran. Při hodnocení bojeschopnosti divize (na základě zkušeností) lze počítat s její **schopností plnit bojový úkol při ztrátách do 30 % základních bojových prvků a uchování funkceschopnosti velení. Při ztrátách od 30 do 70 % základních bojových jednotek má divize sníženou bojeschopnost a při vyšších ztrátách nebo vyřazení systému velení dochází k úplné ztrátě bojeschopnosti.**

Obnovení bojeschopnosti spočívá v realizaci celého souhrnu opatření uskutečňovaných veliteli, štáby a vojsky po nepřátelských úderech jadernými i konvenčními bojovými prostředky, které způsobily takové ztráty, že narušily bojeschopnost. Základní zásadou je obnovení bojeschopnosti v rámci vytvořené organizační struktury a obnovovat ji u těch jednotek a útvarů, jež utrpěly menší ztráty a budou

plnit rozhodující úlohu v dalším boji, s využitím pokud možno vlastních sil i prostředků. Jestliže to není možné, vytváříme smíšené odřady.

Hlavní opatření k obnovení bojeschopnosti vojsk v obraně zahrnuje:

- obnovení narušeného systému velení, zpravidla převzetí velení jiným orgánem (místem),
- zjištění stupně bojeschopnosti podřízených útvarů a jednotek i situace nepřítele,
- upřesnění bojových úkolů útvarům (jednotkám), které neztratily bojeschopnost, zejména k přehrazení vzniklých trhlin, obnovení celistvosti obrany, zátarasů, palebného systému, obranných objektů a komunikací k manévru,
- upřesnění úkolů prvkům sestavy k zabezpečení prostorů, ve kterých je obnovována bojeschopnost a úkolů k odstraňování následků nepřátelského napadení,
- vyvedení útvarů (jednotek) ze zničených prostorů, kde zamoření, požáry a zátopy znemožňují obnovu bojeschopnosti,
- doplnění útvarů osobami, zbraněmi, bojovou technikou, municí a materiálem,
- opatření k udržení morálně politického stavu a psychické odolnosti vojsk.

Tyto úkoly je nutné realizovat současně s odražením útočníka v co nejkratších lhůtách. Nepřítel pravděpodobně přejde do útoku bezprostředně po palebných a případně jaderných úderech. Hlavní úsilí je zapotřebí soustředit na přehrazení vzniklých trhlin na těch místech, kde útočí hlavní uskupení.

Předpokladem k udržení bojeschopnosti a odolnosti obrany je rovněž řada činností, uskutečňovaných při přípravě obrany, zejména maskování, ženijní úpravy terénu a budování obranných objektů, střídání prostorů soustředění záloh, prostoru rozmístění raketového útvaru a další.

Velitel a štáb divize zjišťuje situaci zejména u útvarů prvního sledu na směr hlavního úderu nepřítele a jako prvořadé opatření obnovuje narušené velení. K tomu je především nutné prověřit (případně obnovit) spojení s prvním sledem a palebnými prostředky, informovat podřízené velitele i štáby o situaci, přijatých opatřeních a upřesnit úkoly. Tam, kde není možné obnovit spojení, je účelné vysílat operační skupiny ze štábu divize se spojovacími prostředky (v bojových vozidlech nebo vrtulnících), které na místě zjišťují situaci, hlásí ji veliteli a upřesňují podle jeho pokynů úkoly. Obnovu vyřazených míst velení uskutečňujeme pokud možno rychle a operativně, buď předáním velení na jiná místa velení téhož nebo nižšího stupně (např. u divize může převzít velení PVS či některé VS pluků, zpravidla velitelské stanoviště pluku druhého sledu, u pluku to může být některý z velitelů praporů, případně vyčleněná operační skupina z nadřízeného stupně).

Převzetí velení je nutné předem organizačně připravit vyčleněním funkcionářů, spojovacích prostředků, dokumentů, štábních mobilních pracovišť i budováním objektů záložních prostorů. Ku příkladu u divize – zástupce náčelníka operační skupiny s jedním důstojníkem této skupiny mohou být připraveni k převzetí funkce

velitele a náčelníka štábu pluku, zástupce velitele průzkumného praporu k převzetí funkce zpravodajského náčelníka pluku a obdobně i další funkcionáři. Tato operační skupina je pak aktivována na signál.

Pokud je určen k převzetí velení v rámci divize, velitel a štáb pluku druhého sledu, je nutné předpokládat jeho posílení funkcionáři, spojovacími prostředky i štábními pracovišti a v průběhu boje zabezpečit jeho informovanost o situaci a přijímaných rozhodnutích na úrovni velení divize, přípravou dokumentace, včetně dopravních údajů pro spojovací prostředky atd. Obdobná opatření je zapotřebí přijímat na všech stupních velení. **Potřebná doba** na obnovení či převzetí velení závisí na podmínkách situace a stupni velení. Podle zkušeností ze cvičení lze předpokládat, že obnovení velení na stupni praporu bude vyžadovat orientačně **30 minut, u pluku 60 až 80 minut, u divize 1 až 2 hodiny.**

Současně s obnovením narušeného velení zjišťujeme stupeň bojeschopnosti podřízených útvarů a jednotek, které jsou bojeschopné, jestliže mají zachován systém velení a ztráty nepřevyšují 20 až 30 %; snížená bojeschopnost je při ztrátách od 30 do 60 % a při narušení míst velení. **Zjišťování** ztrát a bojeschopnosti je uskutečňováno jednak hlášením pojítky a důstojnickým průzkumem, zejména v prostorech, kde bylo spojení narušeno a situace je nejasná. Průzkumné hlídky jsou tvořeny důstojníky operační skupiny, ženijní a chemické služby, případně důstojníky oddělení příslušného vojska, a to při zjišťování situace jim podřízených útvarů. Při průzkumu mohou využívat vrtulníků nebo bojových vozidel.

Obnovení bojeschopnosti vojsk, které byly zasaženy údery jaderných zbraní nebo hromadnými údery konvenčních zbraní, je vždy zahajováno a prováděno především vlastními silami a prostředky. Svazky, útvary a jednotky, které si uchovaly bojeschopnost, odstraňují následky současně s opatřeními k obnově spojení, systému palby a přehrazení trhlín v bojových sestavách. V případě ztráty bojeschopnosti jednotek, útvarů či celé divize zasahuje svými prostředky nadřízený velitel. Po zjištění rozsahu ničivých účinků nepřátelských úderů, vyproštění osob a poskytnutí první pomoci raněným, jejich odsunu do shromaždišť a zdravotnických zařízení je možné v závislosti na situaci organizovat vyvedení jednotek nebo celých útvarů, lokalizovat požáry, odsunout munici, výzbroj, techniku a jiný materiál. Vzhledem k omezenému času na tato opatření není vždy možné odsunout veškerý materiál a poškozenou techniku a bude nutné provést na rozkaz nadřízeného velitele jejich zničení.

K rychlému **obnovení celistvosti obrany** je nezbytné předem připravit síly a prostředky. Vzniklé trhliny v bojových sestavách prvního sledu přehrazujeme protitankovými zálohami, pohyblivými odřady zatarasovacími i dalšími jednotkami z druhých sledů vyvedených co nejrychleji na palebné čáry. Vzhledem k předpokládanému postupu nepřítele při rozvíjení a zteči, s přihlédnutím k členitosti a pokrytosti terénu, možné devastaci komunikací a komunikačních objektů

v důsledku úderů a působení nepřátelských přesných palebných systémů může být manévř zálohami obránce značně obtížný. Bude účelné vyčlenit v sestavě prvního sledu divize na hlavních směrech kromě protitankové zálohy ještě 1 až 2 tankové (motostřelecké) roty s bojovými vozidly na příčných postaveních, které jsou schopny zaujmout palebnou čáru v hloubce prvního postavení, nebo bránit rozšiřování vltomu na příčných postaveních. **K přehrazení trhlin na druhém postavení** je možné využít divizní zálohy, rozmístěné mezi druhým a třetím postavením. Na tom směru, kde bude obrana divize narušena ztrátou bojeschopnosti jednoho i více pluků prvního sledu a nejsou k dispozici volné zálohy k obnovení celistvosti obrany v původním prostoru, **může být úsilí obrany divize přeneseno do hloubky obraného pásma s využitím příčných postavení.** Na nejvíce ohrožené směry velitel přeskupuje síly z úseků, kde nepřítel útočí s menším úsilím. Obnovení narušeného systému palby uskutečňuje především manévrem palbou a podle situace přeskupením bojových sestav palebných prostředků.

K zásahu ve prospěch jednotek a útvarů, které ztratily bojeschopnost, jsou vyčlenovány **odřady k odstranění následků.** Divizní odřad může být tvořen dvěma motostřeleckými četami, jednou ženijní četou, prostředky: zdravotnického praporu, pro odsun techniky, spojovacími prostředky, k hašení požárů a další. U divize je vhodné vytvářet 1 až 2 odřady; každý z nich je schopen odstranit následky ve dvou ohniscích jaderných úderů malé mohutnosti, nebo v jednom ohnisku střední mohutnosti během 3 až 5 hodin. Mohou být využity i při odstraňování následků úderů konvenčními zbraněmi, např. po hromadných úderech letectvem nebo raketami s konvenční náplní. **U pluku** je zpravidla vytvářen jeden odřad asi v poloviční hodnotě. Při jejich použití je nutné počítat s dobou na aktivaci pro zásah v rozsahu 1–2 hodin.

Podle vývoje situace nebude vždy možné uskutečnit odstraňování následků v plném rozsahu, zejména u prvního sledu divize, a proto bude nezbytné se omezit na vyproštění a odsun raněných, vyvedení vojsk do zálohy nebo na příčné postavení a zničení ponechané výzbroje a materiálu. Přitom je nutné zvažovat rovněž morální a psychický účinek nepřátelských úderů a organizovat opatření k obnovení morálně bojového a psychického stavu vojsk. Tento úkol plní v první řadě osobně velitel a další hlavní funkcionáři podle rozdělení odpovědnosti za jednotlivé útvary. Kromě toho je účelné vytvořit u divize dvě až tři skupiny z politického oddělení a dalších složek štábu, připravené k výjezdu s cílem informování podřízených o situaci a významu přijímaných opatření, předcházení projevům paniky, posilování důvěry podřízených ve vlastní síly, využívání příkladnosti velitelů, politických pracovníků a komunistů v boji k motivaci lidí.

Energická a promyšlená opatření k obnově bojeschopnosti závisejí na včasné přípravě vyčleněných funkcionářů a sil k tomuto úkolu a do značné míry ovlivňují výsledek boje. Zkušenosti ze cvičení svědčí o tom, že **obnovení bojeschopnosti v rámci původní organizační struktury při velkých ztrátách vyžaduje u divize 8 až**

10 hodin, u pluku 4 až 6 hodin. Při vytváření smíšených odřadů se tato doba přibližně zdvojnásobuje. To znamená, že **ve většině případů bude nutné vést obranný boj omezenými silami a prostředky**, a současně řídit i opatření k odstraňování následků nepřátelských úderů.

Včasné zaujetí připravené obrany před zahájením nepřátelského útoku, nebo za nepříznivých podmínek zaujímání obrany pod palbami a údery nepřítele všeho druhu, bezprostředně ovlivňuje bojeschopnost vojsk a vedení obranného boje. Za situace, kdy na začátku války nepřítel zahájí palebnou přípravu, údery letectvem a případně zbraněmi hromadného ničení, je nutné přistoupit k vlastnímu komplexnímu palebnému ničení nepřítele vedením úderů na nepřátelské jaderné a palebné prostředky, místa velení i hlavní uskupení vojsk a usilovat o zmaření nepřátelského útoku, nebo oslabení jeho úderu. V obraně v průběhu války zahajujeme palebné a jaderné ničení s předstihem na přibližujícího se nepřítele.

Při rozvinování nepřítele ke zteči a za boje o první postavení získává velitel a štáb divize informace o bojeschopnosti vojsk po nepřátelských úderech, o uskupení vojsk nepřítele včetně možností jeho druhých sledů i záloh a na základě zhodnocení situace ve velmi krátké době přijímá rozhodnutí.

Pro splnění obranných úkolů bude mít prvořadý význam **přehrazení vzniklých trhlin** v bojových sestavách vojsk jednak manévrem palbou a zálohou, případně vyvedením části sil a přeskupením sestavy k zaujetí příčných postavení a postavení v hloubce. Za této situace je zapotřebí vytvořit podmínky pro manévr vojsk úpravou komunikací v devastovaném terénu, případně vyhledáním objížděk, nebo vytvářením průchodů v lesních masívech a dalšími opatřeními, na nichž se budou podílet především ženijní zálohy všech stupňů a vševojskové štáby jsou povinny řídit jejich využití. Trhliny jsou přehrazovány vyčleněnými zálohami nebo manévrem sil z méně ohrožených směrů podle zásad, které jsem uvedl v předchozí části.

Vzhledem k poměru sil a tempu útoku nepřítele **nebude zpravidla účelné na taktickém stupni uskutečňovat protizteče**. Pro jejich úspěch je nevyhnutelné vytvořit předpoklady, zvláště čelně zastavit pronikání nepřítele, na směr protizteče mít převahu alespoň dvoj až trojnásobnou, zdržet nepřátelské zálohy, umlčet jeho palebné prostředky a další, což za výrazné převahy nepřítele nebude podle mého názoru reálné. Zkušenosti z Velké vlastenecké války i z lokálních válek posledního období potvrzují, že protizteče menšími silami nebyly úspěšné a měly za následek větší ztráty než při obraně ve vybudovaných postaveních. Myslím, že tato zásada neplatí ale vždy zcela jednoznačně. Volba protizteče závisí vždy na konkrétních podmínkách. Např. v silně členitém terénu, který neumožňuje útočícímu nepříteli rozvinutí větších sil, bude naopak vhodné vést protizteče i při malém vlonu, abychom nedovolili nepříteli ovládnout přechody přes horské hřebety a upevnit se v důležitém prostoru.

Situace v obranném pásmu divize může být značně rozdílná. Je možné, že v části obranného pásma bude nepřítel útočit menším úsilím, naproti tomu na směr hlav-

ního úderu může dojít k situaci, kdy jeden i více pluků ztratí bojeschopnost a v prvním sledu divize vznikne trhlina 10 až 15 i více km, kterou nebude možné přehradit na původním předním okraji, ať již s ohledem na zdržení nebo ztráty druhého sledu divize, či z jiných důvodů. Za těchto podmínek je zapotřebí vytvořit nový přední okraj obrany zčásti na příčných postaveních a zčásti na druhém, třetím postavení, při současném udržení předního okraje na pasívních směrech. **Vyvádění vojsk** z prvního a druhého postavení je prováděno jen na rozkaz velitele divize pod příkrytím palby dělostřelectva, bojových vrtulníků a krycích sil vyváděných vojsk, zejména tankových jednotek a jednotek s bojovými vozidly z palebných čar a létek. Velitel divize přijímá taková opatření, aby palbami dělostřelectva, údery letectva a zatarasováním směrů útoku nepřítele i dovedným manévrováním krycími silami zpomalil jeho postup, získal čas pro obnovu bojeschopnosti druhého sledu divize a přeskupení sil. **Přenesení úsilí do hloubky obrany** je krajní a vynucené opatření, které vytváří podmínky pro zpomalování tempa útoku nepřítele, jeho oslabení a použití druhých sledů a záloh armády.

Vedení obranného boje bude ve většině případů probíhat za obtížné a složité situace v důsledku nepřátelské převahy na rozhodujících směrech a ztrát vojsk v obraně, které vyžadují plnit současně celý komplex úkolů obnovy bojeschopnosti i vedení obranného boje omezenými silami, což vyžaduje energickou organizaci potřebných opatření velitelem a štábem divize. Hlavním předpokladem je znalost situace, tj. získávání informací nejen na základě hlášení podřízených, ale i dalšími způsoby, obnovení velení, včasné upřesňování úkolů, ovlivňování morálně bojového a psychického stavu vojsk, dovedné manévrování silami a prostředky v průběhu boje. Tyto požadavky nevyčerpávají v plném rozsahu rozmanitost a složitost bojových úkolů, ale upozorňují pouze na nejdůležitější problémy, které musí být připraven velitel a štáb divize řešit v soudobé obraně.

Hlavní úsilí soustředit na zvyšování jejich teoretických znalostí, odborné a praktické připravenosti k řešení otázek plánování, organizování a řízení obranných operací v počátečním období války s následným přechodem do protiútoků v podmínkách použití konvenčních a jaderných zbraní.

(Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1988–1989)

POŽADAVKY NA VELENÍ KOALIČNÍM SVAZŮM V OPERACÍCH

Velká vlastenecká válka svědčí o řadě příkladů velení vojskům spojeneckého složení. V operacích, počínaje rokem 1943, působily společně se Sovětskou armádou polské a československé svazy a svazky a v závěrečném období války – bulharská, rumunská, maďarská a jugoslávská vojska. Ve válce proti Japonsku, na Dálném východě, bojovala se Sovětskou armádou vojska Mongolské lidové republiky.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války obohatily i praxi poválečných společných cvičení armád bratrských socialistických zemí – členských států Varšavské smlouvy.

V míru operační svazy spojeneckého složení nejsou vytvořeny. Mohou být zformovány při přípravě operace, při jejím zahájení nebo v průběhu bojové činnosti. **Spojenecké složení může mít front i armáda, případně některé svazky druhů vojsk** (letecké, dělostřelecké, ženijní). Složení těchto svazů určuje hlavní velitel spojených ozbrojených sil nebo hlavní velitel na válčišti na základě vojensko-politických jednání a dohodů spřátelených zemí, přičemž je snaha zachovat zásadu, že největší část operačního svazu spojeneckého složení bude mít jednu státní příslušnost, menší část pak mohou tvořit vojska ostatních spřátelených států.

Požadavky na velení koaličním svazům vyplývají z objektivní skutečnosti, z faktorů, které mají vliv na velení vojskům. Je zapotřebí, aby podle určení a obsahu měly kvalitativní i kvantitativní ukazatel (prvky), jež umožňují vytvořit představu o souladu stavu velení vojskům těmito objektivními faktory. Přitom je nutné zdůraznit, že charakteristickým rysem současného období rozvoje vojenství je nepřetržité zvyšování požadavků na velení vojskům. Toto zvyšování musí za všech podmínek zabezpečovat plné využití bojových možností vojsk a splnění jim stanovených úkolů, je žádoucí, aby bylo operativní, odolné, nepřetržité, pružné, utajené, ale i pevné.

Důležitou **podmínkou operativnosti velení** je nutnost trvalého udržování systému velení koaličnímu uskupení vojsk na vysokém stupni bojové pohotovosti, převyšujícím bojovou pohotovost vojsk, zabezpečujícím splnění všech funkčních povinností velitelů a orgány velení prakticky ještě před zahájením válečného konfliktu.

Narůstající rozsah opatření velení svazům koaličního složení ve strategické operaci na válčišti při současném zkrácení lhůt na jejich realizaci vyžaduje vysokou operativnost, která spočívá ve schopnostech a umění jak hlavního velení na válčišti, tak i velitelů svazů a jejich štábů řešit úkoly, spojené s přípravou operace, ve zkrácených lhůtách, rychle reagovat na změny situace, efektivně využívat bojové možnosti vojsk koaličního složení a včas ovlivňovat vedení operace v zájmu úspěšného splnění stanovených cílů. Základ tohoto požadavku tvoří předstížení nepřítelů jak v myšlenkových procesech, tak i v činnosti vojsk.

Tento požadavek je aktuální v současné době a jeho důležitost se ještě zvyšuje v případě příští možné války, ve které bude převládat nebývalý prostorový rozmach, dynamika bojové činnosti s účastí značného množství koaličních vojsk. Splnění tohoto požadavku je možné za předpokladu včasného, již v míru vytvořeného jednotného systému orgánů velení, všestranné jejich přípravy, míst velení, spojovacích soustav, automatizovaných systémů, tzn. **centralizovaného velení** svazům koaličního složení odshora dolů. Bez správného chápání a řešení těchto otázek není možné včas ani vytvářet potřebná uskupení vojsk (zejména bereme-li v úvahu rozdílnou organizaci a nestejné bojové možnosti vojsk různých armád), cílevědomě plánovat operace ani včas nasměrovat úsilí vojsk k plnění operačně strategických a strategických úkolů.

Přitom ovšem je třeba mít na paměti, že centralizace velení nesmí svazovat iniciativu podřízených a prakticky je nutit pasívně očekávat pokyny a nařízení od nadřízeného štábu. To zvýrazňuje i ta skutečnost, že při vedení bojové činnosti na jednotlivých směrech, zejména při odtržení od hlavních sil, bude naopak hlavní metodou velení decentralizace.

Hlavní zásady a požadavky na velení svazům koaličního složení jsou obecně platné. Jsou určeny společnou vojenskou doktrínou členských států Varšavské smlouvy.

Pevnost velení je určována schopností velitelů a orgánů velení koaličních svazů plnit svoji funkci ve složité, dynamické situaci, za podmínek, kdy nepřítel bude působit na náš systém velení jadernými i vysoce přesnými zbraněmi, letectvem, diverzní průzkumnými skupinami i radioelektronickými prostředky.

S pevností velení je spojen požadavek jeho **nepřetržitosti**, který plníme včasným rozvinutím míst velení, zabezpečením jejich životaschopnosti a manévrovosti, spolehlivou ochranou elektronických prostředků velení před radioelektronickým působením nepřítele. Považuji za nutné zdůraznit, že při zabezpečení nepřetržitosti a pevnosti velení koaličním svazům budou důležitou úlohu plnit i **operační skupiny**. Aby mohly tyto skupiny plnit odpovědně svoji úlohu, měly by být vytvářeny již v míru, vybavit je potřebným materiálem, zejména spojovacím, zařazovat do nich nejprůpravenější generály a důstojníky se znalostí cizích jazyků.

Pevnost velení i v podmínkách velení svazům koaličního složení spočívá v roz-

hodném a nekompromisním prosazení přijatého rozhodnutí na všech stupních do posledního vykonavatele tohoto rozhodnutí.

Pružnost velení je určována jeho rychlostí a včasným upřesněním dříve přijatého rozhodnutí, bojových úkolů i úkolů součinnosti zejména při náhlých změnách situace.

Utajení velení předpokládá uskutečnění řady organizačních a technických opatření, aby byl uchráněn systém velení před nepřítelem, všechna opatření velení svazům koaličního složení, prováděná jak v období přípravy, tak i v průběhu vedení strategické operace na válčišti.

Je zapotřebí, aby popisované požadavky respektovaly **zvláštnosti**, které se při organizaci velení a jeho zabezpečení svazům koaličního složení vyskytují, jež objektivně jsou. Myslím, že nejdůležitější z nich jsou:

- podřízení koaličních vojsk jednomu velení za podmínek, kdy zásobování a materiální zabezpečení vojsk je prováděno orgány daného státu,
- určité rozdíly v technickém vybavení, které mohou existovat,
- rozdíly v organizační struktuře, prostředcích velení, metodách práce orgánů velení,
- jazykové rozdíly, atd.

Vojska několika států, která vytvářejí složení koaličního operačního svazu, jsou podřízována veliteli tohoto svazu. Národní velení přitom plní zásobovací funkce a zabezpečuje přípravu vojsk k bojové činnosti. Doplnění svazků a útvarů vojáky, technikou a zbraněmi nebo proviantem a PHM půjde zpravidla rovněž po národní podřízenosti.

Tyto zvláštnosti vyžadují, aby byly předem rozděleny funkce a vzájemné vztahy mezi velitele a orgány velení operačního svazu koaličního složení a orgány národního velení. K dosažení sladění práce může být výhodná **vzájemná výměna operačních skupin** zmíněných orgánů.

Jak již bylo uvedeno a zkušenosti z Velké vlastenecké války a praxe společných cvičení armád členských států Varšavské smlouvy to potvrzují, **velitel a jemu podřízené orgány velení operačního svazu koaličního složení budou zpravidla příslušníky toho státu, ze kterého je podstatná část vojsk daného operačního svazu.**

Velitel svazu koaličního složení odpovídá plně hlavnímu velení za splnění bojových úkolů vojsky tohoto svazu. K zabezpečení velení vyčleněným vojskům jsou vysílány ze štábů těchto armád **představitelé nebo styčné skupiny** s potřebnými spojovacími prostředky ke štábu operačního svazu. Štáb svazu koaličního složení může obdobné skupiny vysílat také. K úkolům představitelů (styčných skupin) může patřit: zajišťování (pro velitele a štáb operačního svazu) informací o stavu a zabezpečení vojsk, postupu doplňování a posílení, pomoc v doručení úkolů vojskům, kontrola plnění stanovených úkolů.

V průběhu společných cvičení armád členských států Varšavské smlouvy je praktikováno vysílání styčných skupin generálních štábů a týlových orgánů

bratrských států na místa velení frontů nejen spojeneckého, ale i národního složení. Takovéto styčné skupiny jsou vysílány ke štábům, např. i tehdy, kdy se vojska rozvíjejí nebo přemísťují na území jiné země.

Skupiny mohou řešit otázky spojené s rozmísťováním a přemísťováním vojsk frontu na území bratrského státu, využíváním spojovacích uzlů a stanic státního spojení pro potřeby frontu a s organizací týlového i silničního zabezpečení vojsk.

V práci orgánů velení svazů koaličního složení mohou vzniknout potíže **z jazykových rozdílů**. Jejich překonání je možné řešit např.: využitím tlumočnicků, komplexním složením styčných skupin vysílaných do svazů bratrských vojsk (vysílat generály a důstojníky, ovládající jazyk dané armády), zpracováním bojových dokumentů na jednotném formuláři, v jednotném jazyku apod. V národních svazech (svazcích) zůstane však pracovním jazykem rodná řeč.

Spojení operačních svazů koaličního složení je organizováno na principu přímé podřízenosti všech národních svazů a svazků danému veliteli, podle obecně platných zásad. K vybudování a zabezpečení spojení v operacích jsou používány spojovací uzly a stanice státních sítí bratrských zemí. Způsob využívání je předem plánován a dohovořen a odpovídajícími orgány bratrských států. **Princip organizace spojení** – nadřízený k podřízenému, pravý soused k levému – zůstává plně platný i pro jeho budování v operačních svazech koaličního složení. Zabezpečení součinnostního spojení můžeme řešit: vysláním styčných skupin vybavených spojovacími prostředky s jejich obsluhou nebo samostatně na místa velení svazů (svazků) spřátelené armády, vybudováním spojení mezi svazy a svazky národních armád vzájemnou výměnou národních obsluh z každé země, přičemž spojovací prostředky jsou vyčleňovány až na místě.

První operace svazů koaličního složení mohou plánovat vojenské okruhy (skupiny vojsk) nebo přímo generální štáby států, ze kterých je stanoveno velitelství těchto svazů. Bojové úkoly národním svazům, do jejich vyčlenění pod společné velení, jsou doručovány cestou příslušného generálního štábu, a to zvláštní směrnici hlavního velení na válčišti. Plánování operace (bojové činnosti) a metody předávání bojových úkolů v průběhu války ve svazech spojeneckého i národního složení budou analogické.

Všechny směrnice, rozkazy a nařízení, **předávané ústně, je nezbytné potvrdit písemně v jednotném, přijatém jazyku**. Velitel a štáb svazu koaličního složení jsou povinni správně pochopit úkol stanovený svazu (svazku) jiného bratrského státu. Toto ustanovení je velmi důležité z hlediska jazykových rozdílů, které by jinak mohly vést k nepřesnostem v pojetí a podrobnostech stanovených úkolů. Velký význam pro předávání bojových úkolů má i **určení jednotných signálů** zvláště v oblasti bojové pohotovosti vojsk, zahájení bojové činnosti a její přechod na použití jaderných zbraní apod.

K zabezpečení velení je důležité mít **jednotné formy** bojových dokumentů

a topografických map, situační značky, signály pro velení, stejnou operačně taktickou terminologií apod. Toho můžeme dosáhnout i zaváděním sjednocených řádů, předpisů, příruček a instrukcí, společnou přípravou generálů a důstojníků bratrských zemí v učilištích, vojenských vysokých školách a vojenských akademiích prováděním cvičení s orgány velení vojskům spojeneckého složení a dalšími opatřeními.

K velení vojskům koaličního složení je vhodné využívat **grafické a formalizované bojové dokumenty**. Grafické dokumenty jsou nejnázornější, obsahují málo textu, což znamená, že vyžadují menší překlad a v podstatě se i vyhnou chybám při jejich ujasňování. Použití formalizovaných bojových dokumentů orgány velení bratrských armád má mnohem větší výhody, než když se tyto používají v rámci jedné národní armády. Výhody se projeví zvláště tehdy, je-li třeba přeložit bojové dokumenty z jednoho do druhého jazyka. Vzhledem k tomu, že ve formalizovaném bojovém dokumentu jsou konstantní informace již v národním jazyce daného účastníka, zbývá přeložit pouze proměnnou (doplňovanou) informaci.

Při přípravě a vedení operací svazu spojeneckého složení je nutné mít na zřeteli **politické a národní zvláštnosti** bratrských zemí, bojové složení, stupeň bojové pohotovosti a další faktory, které charakterizují stav a bojové možnosti svazků a svazů ozbrojených sil těchto zemí.

Při přípravě operace budou mít osobitosti velení vojskům své místo ve všech opatřeních. Při **ujasňování obdrženého úkolu** je zapotřebí, aby si velitel svazu vymezil nejen úlohu a místo svazu při plnění úkolů strategické (frontové) operace, ale i svazů (svazků) spojeneckých zemí, které jsou v jeho sestavě. Současně s tím je povinen stanovit **způsob součinnosti** se sousedy a vojsky PVO při plnění stanoveného úkolu.

Zabezpečení těsné **součinnosti** vojsk koaličního operačního svazu vyžaduje již v míru realizaci řady přípravných prací. Obecné, základní otázky součinnosti mezi spojeneckými svazy mohou být také řešeny na společných cvičeních s vojsky, štábních cvičeních, polních výjezdech velitelských a štábních orgánů. Soudím, že otázky součinnosti však mohou být nejlépe rozpracovány při osobní účasti funkcionářů svazu na přípravě operace.

Velení vojskům spojeneckého složení **v průběhu operace** je založeno na obecných zásadách s přihlédnutím k požadavkům, které vyplývají ze specifických zvláštností procesů velení v bratrských armádách.

Trvalým úkolem velení operačním svazům koaličního složení je včasné vykonání všech opatření k obnovení bojeschopnosti vojsk, náhradě ztrát osob, zbraní a bojové techniky, neboť toto je prováděno podle principu národní příslušnosti.

Při **obnovování narušeného velení vojskům** je nezbytné přihlédnout k tomu, že i dočasné předání velení svazu spojeneckého složení nemůže být vždy uskutečněno pro jazykové rozdíly i pro možný nedostatek odpovídajících spojovacích prostředků.

Praxe operačních cvičení Spojených ozbrojených sil armád členských států Varšavské smlouvy svědčí o tom, že efektivní velení vojskům svazů koaličního složení je dosahováno trvalou vysokou bojovou pohotovostí orgánů velení spojeneckých svazů, svazků, útvarů a jednotek, zabezpečujících jejich práci, vysokou centralizací orgánů velení, znalostí reálné situace, správným přijetím rozhodnutí, jasným stanovením úkolů podřízeným, včasným rozvinutím míst velení, zabezpečením jejich práce v jakékoli situaci a respektováním všech zvláštností spojeneckých štábů a vojsk.

Ke splnění stanovených úkolů a zvýšení odborné připravenosti velitelů a štábů dále prohlubovat studium a znalosti operačního umění, nových otázek a požadavků na vedení bojové činnosti a plně je využívat v přípravě a praktickém provádění nácviků a cvičení. Tvůrčím způsobem uplatňovat a dále rozvíjet pozitivní zkušenosti a závěry z provedených spojeneckých, velitelsko-štabních a taktických cvičení.

(Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1988–1989)

POZNATKY Z PRÍPRAVY VELITEĽOV A ŠTÁBOV

Pre využitie účinkov zbraní, alebo ochrany proti nim, sa hľadajú najvhodnejšie formy vedenia boja a operácie. Realizácia postupných zmien vo formách vedenia bojovej činnosti sa prejavuje vo zvyšovaní požiadaviek na kvalitu velenia na všetkých stupňoch. V tomto procese je výrazná potreba rýchleho získavania a spracovania väčšieho objemu informácií, ich objektívneho hodnotenia a na jeho základe prijatie optimálneho rozhodnutia. Dynamika predpokladanej bojovej činnosti vyžaduje neprestajne skracovať čas potrebný pre vypracovanie rozhodnutia, pričom sa požaduje, aby riadiaci systém bol čo do počtu stavu sošty a techniky vzhľadom na požiadavky mobilnosti a pružnosti ako i stále väčšiu pravdepodobnosť zraniteľnosti zmenšovaný.

Tento rozpor sa dá riešiť **zavedením a dôsledným využívaním modernej techniky v rozhodovacom procese a zdokonaľovaním metód práce veliteľov a štábov, zvyšovaním kvality prípravy hlavných funkcionárov a príslušníkov štábov.**

Napriek veľkému významu techniky bude rozhodujúcu úlohu v procese velenia zohrávať človek – kvalitne pripravený veliteľ, príslušník štábu.

Skúsenosti, ktoré máme z riadenia prípravy veliteľov a štábov u Východného vojenského okruhu potvrdzujú, že kvalitnejšiu pripravenosť veliteľského zboru **nedosiahneme zvyšovaním počtu hodín** vyčlenených na jednotlivé formy prípravy generálov, dôstojníkov a praporčikov, tak ako sú uvedené v predpise Vševojsk-51-12, ale len **efektívnejším využívaním jednotlivých foriem prípravy, doby ich trvania a hľadaním nových spôsobov ich vykonávania.**

Veliteľská príprava je v podmienkach Východného vojenského okruhu (VVO) zameraná na zvyšovanie politických a vojenskoodborných znalostí potrebných pre velenie vojskám pri plnení úloh v mieri, tak aj na predurčené funkcie v poli. Hlavný dôraz pri tom kladieme na to, aby jej obsah bol zameraný na **praktické zvládnutie a osvojenie si najnovších poznatkov** vojenskej vedy a vojenského umenia, novej bojovej techniky, zbraní, zdokonaľovaní sa vo zvládnutí funkčných povinností, v majstrovskom ovládaní zverejnej bojovej techniky a zbraní. Vzhľadom na špecifické podmienky VVO, je obsah veliteľskej prípravy zameraný na zvyšovanie znalostí generálov a dôstojníkov **podľa predurčenia**. V tomto smere máme dobré skúsenosti z organizovania veliteľskej prípravy na Veliteľstve VVO, kde sme na rozhodujúce zamestnania, napr. pred cvičením Dukla-88 pozvali aj predurčených dôstojníkov zo škôl a zariadení ČSLA. Prax nám potvrdila, že operačnej príprave predurčených dôstojníkov zo škôl a zariadení ČSLA je požadovaná pozornosť venovaná len vo VA AZ Brno.

Poznatky z kontrolnej činnosti nám ďalej potvrdili, že **úroveň veliteľskej prípravy klesá so stupňom velenia**, ktorý ju organizuje, riadi a vykonáva. Problémy sú predovšetkým v tom, že nie všetci velitelia a náčelníci štábov docenujú význam tejto formy prípravy generálov, dôstojníkov a praporčikov. Nedari sa podstatnejšie zvýšiť účasť na zamestnaniach, ktorá je zapríčinená často plnením iných „závažnejších“ služobných úloh. Som toho názoru, že do programov prípravy sú niekedy zaraďované aj „nič nehovoriace“ zamestnania, a to často len

preto, že bol spracovaný rozpočet hodín na začiatku výcvikového roka a zodpovedný funkcionár nemá odvahu alebo vôľu ho zmeniť, a do programu zaradiť aktuálnejšiu, potrebnú tematiku. Sú tendencie voliť menej náročné metódy vedenia zamestnaní, ako sú výklad a ukážka, ktoré nemajú veľké nároky na prípravu riadiaceho zamestnanca, lebo ich dostanú spracované od dôstojníka štábu. Nie vždy sa darí zabezpečiť, aby riadiacimi zamestnaní boli nadriadení veliteľ a hlavný funkcionári štábov, a aby svojou osobnou účasťou na nich dali tejto forme prípravy potrebnú vážnosť.

Tam, kde príslušní funkcionári sústredili svoju **pozornosť na zefektívnenie** veliteľskej prípravy čo do obsahu, ale aj do využitia vyčleneného času, tam sa profesionálna pripravenosť jednotlivcov, ale i celých štábov zvýšila. **Zaradením rozmanitejších metód vedenia zamestnaní**, ako sú napr. taktické letúčky, ale i veliteľské cvičenia, návčky a skupinové cvičenia sa zvýši podstatnejšie odborná pripravenosť účastníkov veliteľskej prípravy.

Úspešne už niekoľko rokov na štábe VVO organizujeme pred všetkými KŠN a VŠC **návčky na výpočtovej technike** s cieľom zdokonaľiť jednotlivcov v ovládaní počítača, prípravy vstupných údajov do neho, ako i overenia nových programov na konkrétnej situácii. Spracovanie niektorých úloh, ako napr. bojových dokumentov – rozhodnutia, bojového hlásenia, súhrnného operačného hlásenia a pod., vyžadujú organizovať komplexný nácvik na počítačoch za účasti dôstojníkov zo všetkých oddelení a zložiek štábu.

Prax v štáboch potvrdzuje, že prechod dôstojníkov na vyššie štáby, osobitne z taktických na operačné vyžaduje, vzhľadom na zložitosť a mnohostrannejšiu náplň práce, dlhší čas na zapracovanie do funkcií. Myslím si, že skráteniu tejto doby by napomohlo **zriadenie kurzov s výraznejším zameraním na funkčnú náplň operátorských smerov** tak, ako sa to robí od tohto roku pre dôstojníkov ČVO 115 na taktickom stupni vo VA AZ Brno. Tieto kurzy by s **predstihom mali absolvovať dôstojníci všetkých rozhodujúcich odborností pred prechodom na štáby operačných stupňov**.

Ďalšie možnosti v zdokonaľovaní profesionálnej pripravenosti dôstojníkov vidíme aj v **organizovaní skúsených** v dĺžke 3 až 4 mesiacov, a to v čase, keď sú vybraní ako kádrové rezervy na riadiace funkcie.

Na **veliteľských zhromaždeniach** sa nám darí do programov zapracovať najnovšie teoretické otázky z oblasti vojenského umenia, ako i usmerniť príslušné stupne velenia na rozhodujúce úlohy výcvikového roka a ukázať im metodiku ich plnenia. Tým zjednocujeme úsilie príslušníkov celého okruhu na rozhodujúce úlohy, jednotné pochopenie a výklad hlavných výcvikových dokumentov a Rozkazov ministra národnej obrany ČSSR.

To sme dosiahli náročným posúdením (s dostatočným časovým predstihom) a ovplyvnením programov veliteľských zhromaždení na všetkých stupňoch velenia. Poskytovaním pomoci pri príprave a kontrolou ich vykonávania sa nám podarilo dosiahnuť, že veliteľské zhromaždenia majú dobrú úroveň. Zastávam názor, že vo veliteľských zhromaždeniach by sa mala väčšia pozornosť venovať zvyšovaniu odbornej pripravenosti generálov, dôstojníkov a príporčíkov. To by znamenalo zvýšiť počet hodín na odbornú prípravu. **zdokonaľiť účastníkov zhromaždenia vo funkciách podľa predurčenia**, aj o jeden stupeň vyššie, aby lepšie pochopili a zvládli svoje funkčné povinnosti pre prácu v poli. Práve v odbornej časti veliteľského zhromaždenia využiť doteraz málo docenenú formu prípravy – **taktické letúčky** – ktorá vedie generálov a dôstojníkov k samostatnosti v práci, aplikácii teoretických vedomostí na konkrétnu situáciu, iniciatívne, smelému a originálnemu riešeniu, ktoré často chýbajú pri kolektívnom prijímaní rozhodnutí.

Nedeliteľnou súčasťou prípravy veliteľov a štábov je **samostatná príprava**, ktorá podľa môjho názoru má rozhodujúci vplyv na celkovú odbornú pripravenosť generálov, dôstojníkov a príporčíkov. Môžu byť sebestačné zorganizované a vykonané všetky zamestnania prípravy veliteľov a štábov, keď sa na ne účastníci neprípravia a sú na nich pasívnymi. V našich výcvikových dokumentoch je na samostatné štúdium **vyčlenený jeden deň v mesiaci**. Je to doba, o ktorej niektorí tvrdia, že je zbytočne dlhá, niektorí že je nedostačujúca. Tieto závery sú závislé od mnohých faktorov, jedno ale môžeme konštatovať, že všeobecne je tento čas **využívaný neefektívne**. Čo študovať musí vedieť každý sám. Napriek tomu sa snažíme, aby každý dôstojník a príporčík, osobitne, ktorý nastúpil do novej funkcie mal spracovaný svoj individu-

álny plán samostatného štúdia, ktorého štruktúra vychádza z pomôcky Pom-67-OS z roku 1985 a prípravy na rozhodujúce zamestnanie výcvikového roka. Tieto plány sú schvaľované priamymi nadriadenými veliteľmi a náčelníkmi. U tých skupín a štábov, kde bola nízka úroveň odborných vedomostí, bolo **organizované a riadené samostatné štúdium, ktoré malo vo väčšine prípadov vyššiu efektívnosť ako individuálne štúdium**. Jedným zo spôsobov ako zvýšiť úroveň samostatnej prípravy by mohlo byť pravidelné **prezkušovanie znalostí**, ktoré bolo treba v samostatnej príprave zvládnuť.

Za rozhodujúcu formu prípravy veliteľov a štábov považujeme **poľnú prípravu**, v ktorej sa veliteľ a štáby učia a zdokonaľujú organizovať, riadiť a všestranne zabezpečovať operáciu a boj. V podmienkach VVO sú základnými metódami **samostatný štábny nácvik, komplexný štábny nácvik, veliteľsko-štábne cvičenie na mapách, v teréne so spojovacími prostriedkami a s čiastočným vyvedením vojsk**.

Cieľom týchto zamestnaní je okrem zvýšenia a upevnenia odborných vedomostí jednotlivcov aj zladenie činnosti celého štábu pri organizovaní a riadení boja. Realizácia cieľa – zladit činnosť štábov je u VVO dosť ťažká vzhľadom na plnenie stanovených cieľov. Skompletizovať predurčený štáb aspoň raz vo výcvikovom roku, ktorý sa skladá z príslušníkov kádrového stavu približne 50–60 % a zvyšok tvoria dôstojníci predurčení zo škôl a zariadení ČSLA a dôstojníci a príporčíci zo zálohy, je v súčasných podmienkach prakticky nemožné. Naplnenosť štábov podľa predurčenia sa preto na VŠC pohybuje okolo 65–70 % a na KŠN je ešte menšia. Aby boli splnené ciele cvičenia musia organické štáby dopĺňať kádrmi stáleho stavu predurčenými pre iné funkcie.

Aby sme mohli úspešne splniť aj tento cieľ zamestnaní – zladit štáby – myslím si, že bude treba **prehodnotiť systém VŠC** v našich podmienkach. S predurčenými štábmi ich vykonávať raz za dva roky, alebo raz za štyri roky, pričom by sa musel zmeniť doterajší systém povolávania štábnych dôstojníkov zo škôl na cvičenia **zo 14 dní za dva roky na 35 dní za štyri roky**. S úplne obsadeným štábom potom vykonať komplexnú prípravu od jednotlivca cez samostatné štábne nácviky, komplexné štábne nácviky, veliteľsko-štábne cvičenie na mapách, spojovacie nácviky až po veliteľsko-štábne nácviky so spojovacími prostriedkami v teréne alebo s čiastočným vyvedením vojsk. Na ostatné plánované VŠC vyvážať mierové štáby s cieľom zdokonaľovať profesionálnu pripravenosť jednotlivých generálov, dôstojníkov a príporčíkov. Štábne nácviky potom zamerať na plnenie funkčných povinností, nie na stmefovanie a vykonávanie ich napr. **jeden mesiac ako samostatné a nasledujúci ako komplexné v rámci celého štábu**. Jednotlivé funkcie striedavo obsadzovať predurčenými funkcionármi.

Poznatky získané z prípravy a riadenia štábnych nácvikov svedčia o tom, že **je výhodné spracovať a vykonať samostatné štábne nácviky oddelení a skupín pod spoločným zámyslom** spracovaným operačným oddelením. Tak je zabezpečená kvalitná príprava východiskových materiálov a zároveň možno v rámci štábu vykonať aj súčinnosť medzi oddeleniami a skupinami, ktorá je potrebná pre splnenie úloh štábného nácviku.

Osvedčila sa prax, že **na prípravu materiálov a riadenie komplexných štábnych nácvikov vyčleňujeme malú spracovateľskú skupinu v počte 2–4 dôstojníkov**. Na jednej strane to vyžaduje **vysokú profesionálnu pripravenosť** spracovateľov, pretože musia byť schopní riešiť problematiku druhov vojsk, špeciálnych vojsk a služieb. Na druhej strane je však **utajený zámysel** komplexného štábného nácviku a zabráni sa „zľahčovaniu si podmienok“ oddeleniami a skupinami v priebehu nácviku, pretože si vopred nemôžu pripraviť výpočty a návrhy. Jednotlivé oddelenia a celý štáb musia pracovať v reálnom čase a reagovať na úlohy, ktoré nie sú im vopred známe.

Je účelné na štábne nácviky **stanoviť jeden, maximálne dva učebné ciele, úlohy** a trvať na ich dôslednom splnení. Využiť ich na spracovanie bojovej dokumentácie, napr. Plánovej tabuľky súčinnosti, na vytvorenie formalizovanej alebo vzorovej dokumentácie. Predovšetkým však treba obsahovú náplň štábnych nácvikov usmerňovať veliteľmi a náčelníkmi na to, v čom má štáb problémy a ktoré otázky organizovania a vedenia operácie a boja nezvládol.

Pri príprave a riadení veliteľsko-štábnych cvičení vychádzame z požiadaviek návrhu predpisu pre Organizovanie a vykonávanie vševojskových taktických cvičení a veliteľsko-štábnych cvičení v teréne a v plnej miere ich realizujeme v praktickej činnosti. Po skusenosti

tiach z riadenia veliteľsko-štábnych cvičení a na základe toho, že štáby nemajú dostatok možností sa do odchodu na cvičenie zladíť, v plánoch riadenia vytvárame na začiatku cvičenia väčšiu časovú rezervu pre organizáciu boja než je vyčlenená v metodike práce. Postupne v priebehu cvičenia požiadavky na prácu štábu zvyšujeme. Pretože v našich štáboch pretrvávajú nedostatky v upresňovaní úloh a organizácii súčinnosti v teréne, na precvičenie tejto úlohy využívame okrem veliteľsko-štábnych cvičení so spojovacími prostriedkami v teréne a s čiastočným vyvedením vojsk aj všetky veliteľsko-štábne cvičenia na mapách a časť komplexných štábnych nácvikov.

V článku som zovšeobecnil niektoré poznatky z organizovania a riadenia prípravy veliteľov, štábov a možno, že som dal aj návod na cesty jej skvalitňovania. Požiadavka neprestajného zvyšovania profesionálnej pripravenosti je daná súčasným vývojom medzinárodnej politickej situácie a vysokým tempom vedeckotechnického rozvoja vo vojenstve. Zdokonaľovať svoju odbornú a politickú pripravenosť musíme všetci, preto treba neprestajne hľadať cesty ako skvalitniť a zefektívniť jednotlivé formy prípravy veliteľov a štábov.

Organizaci a provádění operační přípravy vtisknout koncepční a věcný obsah. Zdokonalovat metodickou úroveň a efektivnost všech forem, sladit vzájemně jejich plánování a zvýšit náročnost na praktické provádění. Uplatňovat je diferencovaně v souladu s dosaženým stavem v připravenosti velitelů a štábů.

(Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1988–1989)

VYUŽITÍ MATEMATICKÉHO MODELU BOJOVÉ ČINNOSTI V PŘÍPRAVĚ VELITELŮ A ŠTÁBŮ

Metoda matematického modelování je výhodná především při zkoumání procesů, jejich podstaty a souvislostí v rozsáhlých a složitých systémech. Jejich modely mají pro teorii i praxi přednost v tom, že umožňují experimentovat s podstatně nižšími materiálními a finančními náklady. Kybernetický přístup ke zkoumání takových jevů předpokládá:

- tvorbu a studium modelů,
- ověřování výsledku tohoto studia na originálech.

Většinou je pracováno s modely, které jen přibližně zobrazují skutečnost. Zjednodušení objektivní reality příslušným modelem vyplývá z poznání, že je jednak nad lidské síly zachytit všechny stránky studované skutečnosti, jednak je to zbytečné, a proto i nevhodné. Nemožnost úplného zobrazení je dána současným stavem našeho poznání a úrovní technických prostředků, kterých k modelování používáme. Zbytečnost vyplývá z toho, že v praktických rozhodováních neřešíme všechny problémy najednou, a nevhodnost z toho, že získání informací, které jsou irelevantní z hlediska modelovaného zobrazení, je spojeno s určitými finančními náklady.

Z toho nepřímo vyplývá, že neexistuje jeden univerzální model, který by právě řešil námi studovanou problematiku. V určitém modelu zobrazujeme jen ty jevy a procesy, jejichž podstatu chceme bezprostředně poznat. Pomocí modelů nejen poznáme zkoumanou skutečnost, ale snažíme se o její ovládnutí. Záměrné zjednodušení skutečnosti neznámá znehodnocení použitelnosti modelu pro řešení praktických úloh. Naopak, toto zjednodušení je obvykle předpokladem možnosti řešení úlohy. Pro tvorbu jakýchkoli modelů, tedy i modelů bojové činnosti, je rozhodující účel, který jeho konstrukci sledujeme.

Pod pojmem matematického modelu bojové činnosti rozumíme takový systém matematických prostředků, který popisuje bojové sestavy, procesy boje a prostředí bojiště tak, že jeho studiem získáváme nové kvantitativní a kvalitativní charakteristiky zkoumané bojové činnosti.

V obecné metodice matematického modelování bojové činnosti jsou matematicky popisovány **tři základní komponenty**:

Bojové sestavy obou bojujících stran, ve kterých popisujeme druh útvaru nebo jednotky, jeho složení, taktické a prostorové charakteristiky, početní stavy a takticko-technické parametry zbraní a bojové techniky.

Procesy bojové činnosti – představují popis jednak komponent látkově energetických, tj. palba, pohyb, zásobování, apod., jednak informačních, tj. průzkum, hlášení, plánování, rozhodování, atd.

Prostředí bojiště tvoří terén, meteorologická, radiační, chemická situace, apod.

Podrobnost popisu základních složek bojové činnosti je u každého matematického modelu ovlivněna vlastnostmi originálu a subjektivními hledisky při konstrukci vlastního modelu.

Matematický model bojové činnosti, který předkládáme k využití v přípravě velitelů a štábů, je koncipován jako dvoustranné, jednostupňové cvičení, umožňující modelovat bojovou činnost na operačním a taktickém stupni. Popisy bojových sestav, procesů boje a prostředí bojiště, realizované v tomto modelu v souladu se současnými zásadami vedení boje, tvoří soubor pravidel hodnocení bojové činnosti počítačem.

Charakteristika matematického modelu bojové činnosti

Algoritmus modelu je naprogramován v jazyce Fortran v operačním systému DOS-V na počítači ADT 4 500. Doba výpočtů na počítači neomezuje činnost cvičících. Modelování bojové činnosti probíhá v čase blízkém reálnému. Model je modulární konstrukce. Kromě řídicího modulu zahrnuje vstupní, výsledkové, pracovní, obslužné a pomocné moduly.

Proces hodnocení bojové činnosti pomocí matematického modelu je spojen s rozsáhlou interakcí cvičících a jmenovaných s počítačem. K zadávání vstupních dat a usnadnění dialogu s ním slouží vstupní a výstupní formuláře.

V závislosti na druhu a rozsahu modelovaného cvičení lze zvolit podrobnost hodnocení, tj. stanovit organizační stupeň, který bude v procesu modelování uvažován jako nedělitelný celek. V modelu lze rozlišovat bojovou situaci jednotky v síle nejméně roty, baterie. U každého útvaru a jednotky je veden přehled o početním stavu osob, zbraní a bojové techniky, stavu zásob munice i PHM.

Pro modelování je boj rozdělován na po sobě následující časové úseky – etapy boje. Jedna etapa trvá 1 až 6 hodin. Prostorově je bojiště děleno na jednotlivé úseky – sektory. Sektor je definován jako relativně samostatná část bojiště, ve které je boj veden za stejných podmínek. Jednotlivé sektory jsou vymezeny pro každou etapu boje zvlášť.

Základem hodnocení výsledků je posouzení boje v sektoru za etapu. Výsledek v dané etapě je souhrnem výsledků z jednotlivých sektorů vymezených pro tuto etapu. Celkové hodnocení je uskutečňováno na základě výsledků boje v jednotlivých etapách. Při modelování situací volíme podle nabídky počítače (dialogovým režimem) odpovídající postup simulace boje v dané etapě. Po simulaci jejich určitého počtu se lze vrátit k libovolné předcházející etapě a simulovat boj znovu s jeho změněnými parametry, podle upraveného rozhodnutí, případně simulovat boj podle jiné varianty rozhodnutí. Konstrukce modelu umožňuje simulovat boj s prakticky neomezeným počtem etap.

Matematický model bojové činnosti lze využívat v řadě forem přípravy velitelů i štábů a případně i v některých formách plnění přípravy vojsk:

- **ve velitelské a polní přípravě velitelů a štábů:**

- v taktických prověrkách a štábních nácvicích pro jejich přípravu a pro hodnocení rozhodnutí cvičících;

- ve válečných hrách, velitelsko-štábních cvičeních (na mapách i v terénu) a skupinových cvičeních pro jejich přípravu, hodnocení rozhodnutí a výsledků boje stran a pro rozpracování, případně upřesnění dalšího průběhu cvičení;

- **v polní přípravě vojsk** při plánování taktických cvičení s vojsky, při stanovování výsledků boje v průběhu cvičení na základě zhodnocení rozhodnutí cvičících stran a pro upřesňování dalšího průběhu cvičení podle vyhodnocení výsledků boje v jednotlivých obdobích cvičení;

- **pro přípravu posluchačů vojenských škol** v učebně výchovném procesu k rozvíjení operačně taktického způsobu myšlení, rychlého rozhodování a hodnocení bojové situace.

Příklad použití matematického modelu bojové činnosti

K ukázké matematického modelování bojové činnosti a výsledků simulace na počítači jsme využili první část cvičení C-77, z fondů VAAZ.

Pro modelování byla zvolena rozlišovací úroveň prapor, oddíl pro obě strany. Definovány byly 33 jednotky červené strany a 15 jednotek modré strany. Na základě situací řešených na cvičení bylo modelování bojové činnosti na počítači rozděleno do tří období a každé z nich jsme modelovali ve třech etapách boje.

První období – organizace a plánování boje, ovládnutí čáry zasazení předsunutým odřadem divize, přesun a rozvinování hlavních sil divize, palebná příprava zteče.

Etapu 00 – výchozí situace.

Etapu 01 – činnost divize ve výchozím prostoru, její přesun po čáru rozvinutí do praporních proudů.

Etapu 02 – ovládnutí čáry zasazení předsunutým odřadem divize, rozvinutí hlavních sil, palebná příprava zteče.

Druhé období – průlom obrany nepřítelů do hloubky postavení brigád prvního sledu.

Etapu 03 – průlom předního okraje obrany.

Etapu 04 – dokončení průlomu postavení praporů prvního sledu.

Etapu 05 – zasazení druhých sledů pluků a průlom postavení brigádních záloh.

Třetí období – odrážení divizní protizteče.

Etapu 06 – ničení brigádních záloh, příprav k odrážení protizteče částí sil divize, ničení druhého sledu divize nepřítelů při přesunu a rozvinování k protizteči.

Etapu 07 – odrážení protizteče.

Etapu 08 – zasazení PTZ a POZ divize k odrážení protizteče, rozvíjení útoku hlavními silami divize k obklíčení jednotek, které vedou protizteč.

Etapu 00 je nezbytnou počáteční etapou modelování boje. Obsahuje vložení údajů o jednotkách obou stran, uvažovaných na cvičení a zpracování podkladů pro rozehrání zpráv o nepříteli ve výchozí situaci cvičení.

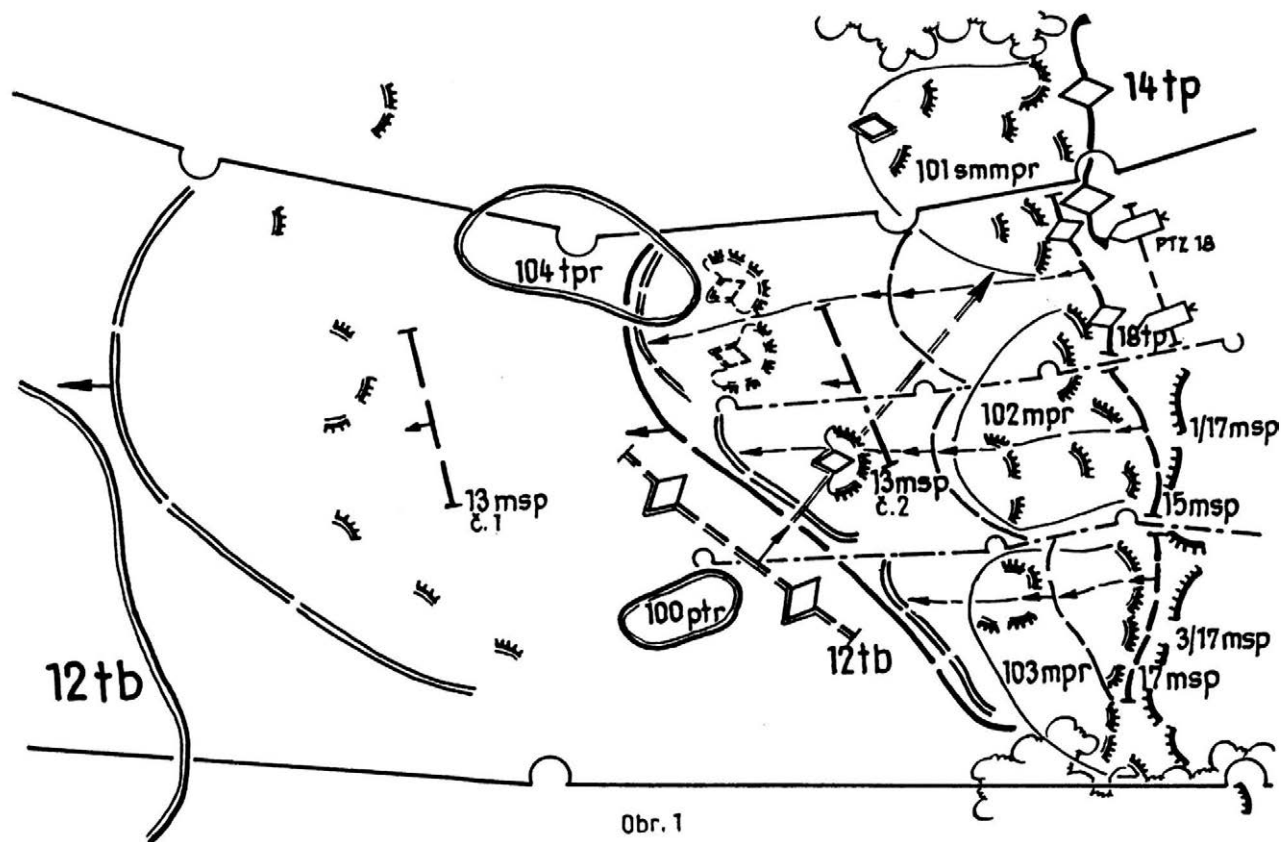
Etapu 01 zabezpečuje zpracování podkladů pro upřesnění zpráv o nepříteli před zahájením palebné přípravy zteče.

Etapu 02 zahrnuje hodnocení výsledků boje předsunutého odřadu, stanovení velikosti ztrát divize při přesunu a rozvinování, rozsahu ztrát nepřítelů způsobených palebnou přípravou zteče, vyhodnocení spotřeby munice, PHM do zahájení zteče a zpracování podkladů pro rozehrání zpráv o nepříteli. Boj byl modelován v osmi sektorech. Ve třech sektorech je hodnocen boj předsunutého odřadu divize a jednotek v dotyku, v dalších pěti sektorech jsou vyhodnoceny výsledky palebné přípravy zteče a palebného působení nepřítelů na hlavní síly divize při rozvinování. Výsledky jaderného ničení jsme vyhodnotili mimo model a do modelované situace byly vloženy.

V etapách 03 až 08 je modelován boj hlavních sil divize. Hodnocení bylo uskutečňováno v hodinových etapách boje. Výsledkem modelování je stanovení velikosti postupu útočící strany, rozsahu ztrát obou stran a zpracování podkladů pro rozehrání zpráv o nepříteli na konci každé etapy boje. Pro modelování jsme v jednotlivých etapách definovali od 8 do 10 sektorů boje. Z toho v 7 až 9 sektorech byl hodnocen boj praporů prvního sledu divize a pravého souseda, v 1 až 2 sektorech ztráty ostatních prvků bojových sestav obou stran. Výsledky jaderného ničení jsou vyhodnocovány mimo model a do modelované situace vloženy. V etapě 08 je navíc vyhodnocena spotřeba munice a PHM za předcházejících 6 hodin boje.

V modelovaných situacích bylo v plném rozsahu respektováno rozhodnutí velitele divize a záměr modré strany autorského řešení. Výsledky modelování byly v jednotlivých obdobích cvičení porovnány s řešením jeho zpracovatelů. Situaci na konci prvního období (etapa 02) – viz **obr. 1**.

Prostorové plnění bojového úkolu divize je v modelu definováno postupem útočící strany v jednotlivých sektorech za etapu boje. Výsledky získané modelováním a jejich porovnání s autorským řešením – viz **tabulku 1** a **obr. 2** za druhé období cvičení (etapa 03 a 05), za třetí období cvičení (etapa 06–08) – viz **tabulku 2** a **obr. 3**.

Tabulka 1

Jednotka	Postup za etapu boje (km)			Celkem (km)	Autor (km)
	03	04	05		
1/18.tp	3.3	2.7	3.9*	6.9—9.9	7.1
2/18.tp***	—	—	2.8	10.6	12.0
3/18.tp	4.9	2.9	1.8	9.6	11.0
3/15.msp	2.7	3.0	1.1**	6.8	4.6**
1/15.msp***	—	—	3.1	9.1	8.8
2/15.msp	2.8	3.2	1.7	7.7	4.4
2/17.msp	1.6	0.4	0.8	2.8	2.0
3/17.msp	0.8	0.3	1.2	2.3	1.0

* v součinnosti s pravým sousedem obkličuje části 101. smnpr.

** vyváděn do druhého sledu.

*** druhé sledy pluků zasazované na počátku etapy 05.

Tabulka 2

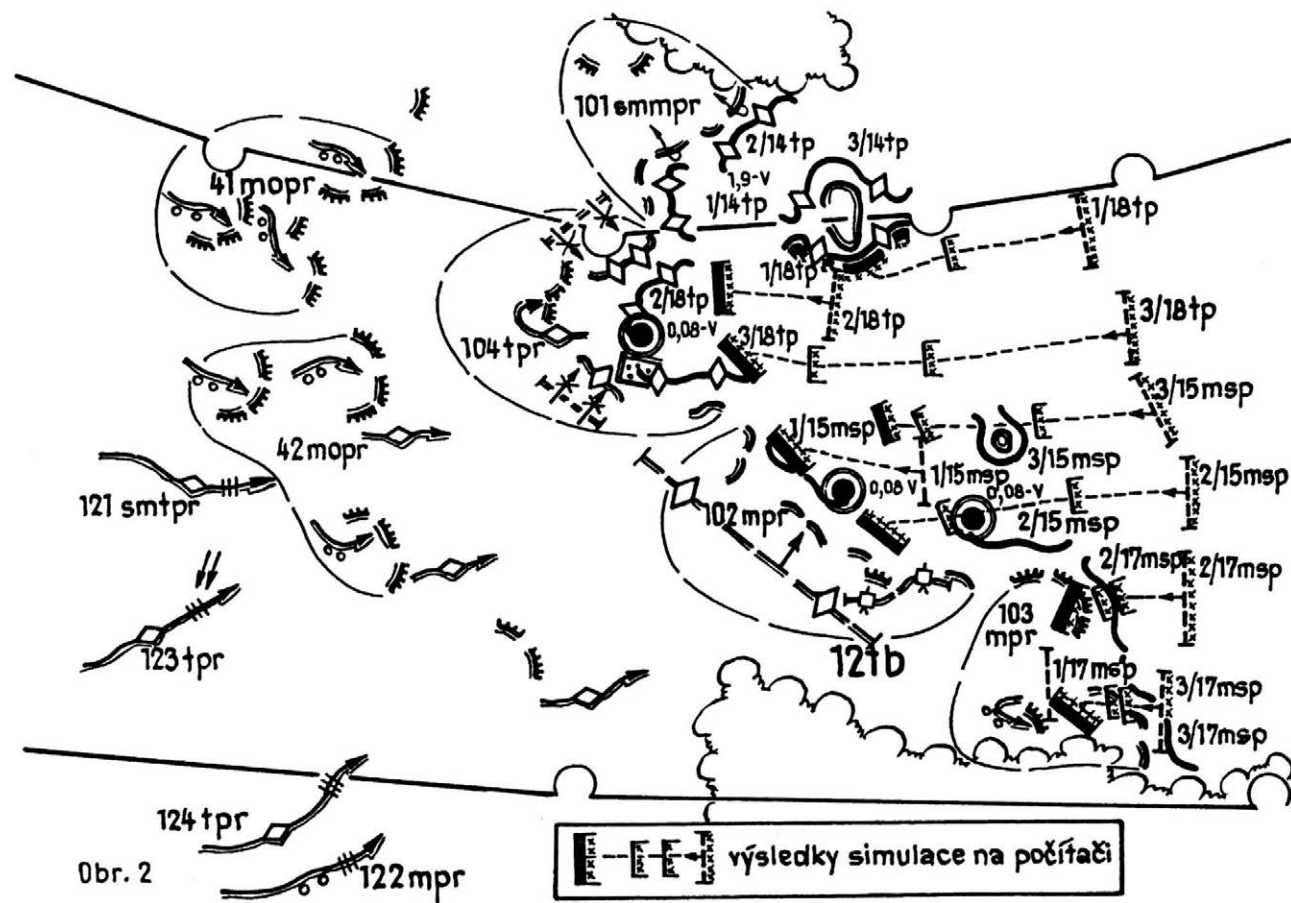
Jednotka	Postup za etapu boje (km)			Celkem (km)	Autor (km)
	06	07	08		
2/18.tp	0.8	1.6	3.7	6.1	5.0
3/18.tp	0.2	0.3	1.3	1.8	1.3
1/15.msp	0.0	—2.3	—0.5	—2.8	—1.5
3/15.msp*	—	—	—0.4	—0.4	—0.5
2/15.msp	0.0	—1.3	—0.2	—1.5	—0.5
2/17.msp	1.1	2.0	2.7	5.8	7.5
1/17.msp	2.0	2.3	5.4	10.7	9.5

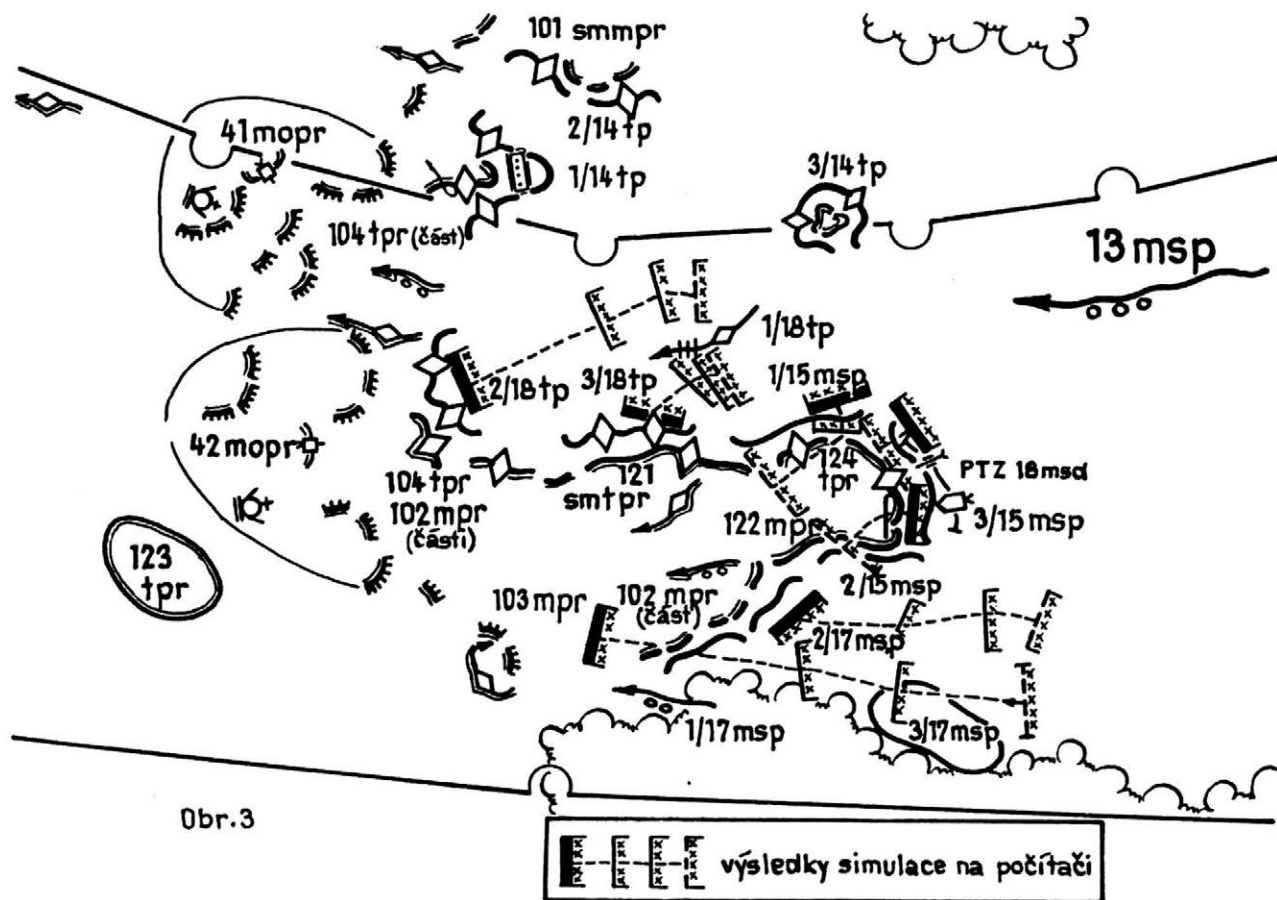
* druhý sled pluku při odrážení protizteče.

Ztráty jsou hodnoceny modelem v deseti kategoriích zbraní, bojové techniky a osob, podle typů prostředků ničení, kterými byly způsobeny. Celkové ztráty za hodnocenou část cvičení – viz **tabulku 3**.

V autorském řešení byly ztráty červené strany rozehrávány v odlišných kategoriích osob, zbraní a bojové techniky. Hodnoty rozehraných ztrát – viz **tabulku 4**.

Porovnání ztrát získaných modelováním s rozehranými bylo uskutečněno ve sloučených kategoriích – viz. **tabulku 5** – porovnání ztrát červené strany.

Obr.3

Tabulka 3

	T	BVP	OT	PTRŠ	Osoby	OT	Dělo- stře- lectvo	PVO	Týlo- vá vozidla	Spe- ciální vozidla
Strana červená										
Ztráty	44.4		38.9	7.8	377.2	10.6	36.0		4.9	7.3
%	20.8		19.8	10.9	19.9	3.8	12.0		2.2	3.3
Strana modrá – první sled divize										
Ztráty	20.5	24.4	6.1	29.9	268.6	11.1	7.1	0.5	5.8	2.5
%	38.0	33.8	21.7	35.6	44.8	7.4	10.1	2.3	4.0	2.4
Strana modrá – druhý sled divize										
Ztráty	29.0	4.1	0.1	3.3	25.0	4.2	1.7	0.2	3.8	3.2
%	26.4	8.9	1.3	6.9	7.7	4.2	7.1	5.0	4.3	4.0

Tabulka 4

	T	BVP	OT	Osoby	Dělo- stře- lectvo	Vozidla
Ztráty	30.0	8.0	51.0	408.0	39.0	105.0
%	14.0	6.7	26.0		13.0	

Tabulka 5

Autor	T	BVP. OT	T. BVP. OT	Dělo- střelectvo
Model				
Ztráty				
Autor	30.0	59.0	89.0	39.0
Model	44.4	49.5	93.9	36.0
%				
Autor	14.0	9.0	11.0	13.0
Model	20.7	8.3	11.6	12.0

Porovnání ztrát v ostatních kategoriích není možné vzhledem k jejich odlišnému obsahu v modelu bojové činnosti a autorského řešení. Ztráty modré strany jsme nemohli porovnat.

Pro stanovení rozsahu ztrát matematickým modelem činnosti bylo zapotřebí definovat hodnoty jaderného a palebného ničení realizovaného oběma stranami v průběhu boje. Pro červenou stranu byly převzaty z autorského řešení a v souladu s plánem palebného ničení rozpracovány do jednotlivých etap a sektorů boje. Pro modrou stranu byly stanoveny odhadem na základě zámyslu, situace a možností modré strany, uváděných v dokumentaci cvičení. Hodnoty palebného ničení uvažované při modelování boje – viz **tabulku 6**.

Tabulka 6

	1. období		2. období		3. období		Celkem	
	Č	M	Č	M	Č	M	Č	M
Nepřímá palba (JVN)	17224	5184	11016	1920	7614	3792	35854	10896
Střely s koncovým navedením		8		19		3		30
Vrtulníkové vzlety	30	10	14	16	16	26	60	52
Letounové vzlety	8	10	12	16	12		32	26

Ztráty jsou v modelu hodnoceny v jednotlivých sektorech boje a jsou rozděleny na jednotky v souladu s jejich účastí v boji. Při hodnocení etapy boje je modelem vykonána sumarizace ztrát podle prostředků ničení, kterými byly způsobeny. Závěrem jsme udělali sumarizaci ztrát obdobným způsobem za celou modelovanou bojovou činnost. Rozdělení ztrát červené strany v % celkových ztrát podle prostředků ničení – viz **tabulku 7**. Rozdělení ztrát modré strany v % celkových ztrát – viz **tabulku 8**.

Tabulka 7

	T	BVP	OT bojové	PTRS	Osoby	OT velitelské	Dělostřelectvo	PVO	Týlová	Speciální
									vozidla	
Přímá střelba	31.9		27.9	46.1	47.9	19.8	8.3		0.0	0.0
Nepřímá palba	29.0		24.1	31.6	14.0	32.7	47.5		25.6	27.3
Letectvo	7.0		7.5	0.0	3.1	37.0	23.1		58.8	54.5
Boj. vrtulníky	23.8		9.9	18.4	12.9	9.9	1.0		0.0	0.0
Minové pole	4.8		5.7	3.9	4.6	0.6	0.3		0.0	0.0
Jaderné údery	3.5		24.9	0.0	17.5	0.0	19.8		14.7	18.2
Celkem	100		100	100	100	100	100		100	100

Tabulka 8

	T	BVP	OT bojové	PTŘS	Osob	OT vel.	Dělo- stře- lectvo	PVO	Týl. voz.	Spec. voz.
Přímá střelba	22.6	51.4	69.6	52.2	52.6	30.2	0.0	0.0	0.0	0.0
Nepřímá palba	7.2	19.6	23.2	19.9	17.9	29.6	98.8	100	38.3	31.6
Letectvo	25.4	11.3	0.0	12.7	7.2	20.1	0.0	0.0	41.6	42.1
Bitevní vrt.	8.2	15.1	5.4	13.2	21.5	13.2	1.2	0.0	0.0	0.0
Minové pole	3.5	2.6	1.8	2.0	0.8	0.6	0.0	0.0	0.0	0.0
Jaderné údery	33.1	0.0	0.0	0.0	0.0	6.3	0.0	0.0	20.1	26.3
Celkem	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Ze samotné definice matematického modelu bojové činnosti vyplývají určitá omezení. Model je konstruován pro řešení převážně standardních situací. V extrémních případech se mohou výsledky odchýlovat od skutečného vývoje situace. Matematický model bojové činnosti je konstruován s otevřenými algoritmy a umožňuje uživateli ovlivnit výsledky při řešení extrémních situací.

Při srovnání dosud využívaných výpočetních úloh a propočtů v procesu rozhodování s matematickým modelem bojové činnosti lze soudit, že tento model umožňuje nejen předpovídat průběh a výsledky boje podle různých variant rozhodnutí, ale i na základě jejich rozboru přijímat nejvhodnější řešení.

Efektivnost využívání matematického modelu bojové činnosti je do značné míry závislá na připravenosti uživatele k modelování, který by měl být seznámen s principy modelu, umět kvantifikovat proměnné parametry prostředí bojiště, bojových sestav a procesů boje podle požadavků vstupních formulářů a kvalifikovaně využívat výstupní údaje. Kvantifikace vstupních parametrů je časově nejnáročnější částí práce s modelem bojové činnosti. Vstup datových souborů, zpracování modelovaných situací na počítači a tisk výstupních sestav probíhá, z hlediska časových norem pro práci štábu, v čase blízkém reálnému.

Vypracovaný model je prvním statistickým modelem bojové činnosti pro taktický a operační stupeň v ČSLA. Soudíme, že metodologie a metodika matematického modelu bojové činnosti odpovídají současným poznatkům a technickým možnostem v této oblasti.

...rozšiřovat využívání výpočetní techniky, prostředků automatizace a malé mechanizace. Zvýšit pozornost na připravenost obsluh, rozšiřování programů a zkracování doby pro zpracování vstupních údajů. Zadávat úlohy k řešení variantních propočtů a kalkulací ve vazbě na obsah hodnocení situace a přípravu rozhodnutí.

(Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1988–1989)

K BOJOVÉMU POUŽITÍ RVD ARMÁDY V PROTIÚTOČNÉ OPERACI

Armáda prvního sledu se bude na přechodu do protiútočné operace frontu buď sama podílet, nebo může přechod koaličního uskupení do protiútočné operace zabezpečovat.

V počátečním období války (POV), po odražení agrese, může být cílem protiútočné operace, na níž se armáda prvního sledu podílí nebo účastní, obnovení původního postavení a přenesení těžiště bojové činnosti na území nepřítele.

Příprava RVD armády k protiútočné operaci.

S přechodem do protiútočné operace je třeba počítat již při plánování a přípravě činnosti RVD v první obranné operaci armády, jejíž vedení musí pro přechod do protiútočného vytvářet co nejvýhodnější podmínky.

Organické a posilové RVD armády prvního sledu se bude v PVO v plném rozsahu podílet na odražení silných počátečních úderů nepřítele. Přesto snahou velitele RVD armády musí být **uchovat si maximum bojeschopných sil RVD** pro vytvoření protiútočného uskupení k vedení aktivní útočné činnosti. Tento, jistě rozporný požadavek, lze, dle mého názoru, realizovat tehdy, když velitel RVD dokáže dokonale využít možností, které skýtá pohraniční území k promyšlené organizaci činnosti RVD a jejího všestranného zabezpečení.

Vycházejíc z našich podmínek, může část RVD armády podporovat přechod vojsk armády do protiútočné operace z dotyku (obvykle po přeskupení), část v rámci armádního protiúderu (který bude zpravidla tvořit jádro protiútočného uskupení armády) po přesunu z hloubky a část může být dále vázána při vedení obrany.

Významný úkol bude RVD plnit při **udržení prostorů (čar)**, z nichž bude výhodné protiútočnou operaci zahajovat. K tomu bude vhodné prostředky RVD připravit hromadné a soustředěné palby na osy přesunu, výchozí prostory a čáry rozvinování druhých sledů a záloh nepřítele, jakož i různé druhy přehradných paleb, aby bylo znemožněno rozšiřovat úspěch nepřítele do hloubky a stran. Významnou úlohu při udržení těchto prostorů (čar) budou mít protitankové zálohy

různých stupňů velení, jejichž čáry rozvinování by měly být voleny tak, aby mohly být využity.

Před přechodem do protiútočné operace obvykle přijme (upřesní) velitel armády své rozhodnutí. Na základě rozhodnutí, rozboru uskupení nepřítele i jeho možného zámyslu, znalosti situace a možností RVD armády, musí velitel RVD **upřesnit úkoly a uskupení RVD** k plnění úkolů jaderného a palebného ničení nepřítele za vedení protiútočné operace. Měl by především uvést:

- jaké síly a prostředky průzkumu vyčlení ke zjištění uskupení nepřítele, zámyslu jeho činnosti, ale i k získání souřadnic cílů pro úder a palbu RVD,
- čas a způsob doplnění RVD armády osobami i materiálními prostředky,
- způsob utvoření uskupení RVD k protiútočné operaci, popřípadě přeskupení a vyvedení do výchozích prostorů,
- jaderné a palebné ničení nepřítele k udržení výhodných prostorů (čar) a pro přechod do protiútočné operace,
- jakým způsobem zabezpečit podporu operační manévrovací skupině a vzdušným výsádkům prostředky RVD,
- pokyny pro plánování protiútočné operace.

Při organizaci průzkumu je nutné štábem RVD stanovit: charakter a možné směry další činnosti nepřítele; charakter a počet objektů, které je třeba zjistit při přípravě a přechodu vojsk armády do protiútočné operace; způsob plnění úkolů průzkumu, složení použitých sil a prostředků, jejich přerozdělení; součinnost se zpravodajskými orgány vševojskového štábu; opatření k radioelektronické ochraně a maskování prostředků průzkumu.

Přechod do protiútočné operace bude vyžadovat **značných sil a materiálních prostředků**, které armáda prvního sledu nemá. Proto budou zálohy a materiál pro RVD zpravidla přisunovány z hloubky, od frontu či dokonce z prostředků hlavního velitele na válčišti. Prvořadou povinností velitele RVD armády a jeho štábu je doplnit osobami, výzbrojí a bojovou technikou ty svazky a útvary RVD, které se připravují k protiútočnému, vytvořit potřebné zásoby raket, munice a dalších materiálních prostředků.

Pro úspěšnou činnost RVD v protiútočné operaci bude rozhodující **vytvořit jeho uskupení včas**. To může být u armády prvního sledu tvořeno z armádních skupin, z RVD divizí (divize) prvního sledu (které se do protiútočné operace zapojují), druhého sledu, ale i z RVD těch svazků, jež je možné odsunout z prostoru bojového rozmístění, vyvést je k doplnění do určených prostorů. Z těchto raketových a dělostřeleckých útvarů mohou být vytvořeny sborné útvary (kdy část byla zničena nebo zůstala ve svých postaveních v obraně), případně může dojít k jejich novému podřízení jiným svazkům armády. Část prostředků RVD pro protiútočnou operaci může být nakonec přisunuta i ze zálohy velitele frontu.

Je možné, aby pro přechod do protiútočné operace, dle mého názoru, byla armáda, mimo organických prostředků, navíc vybavena dvěma až třemi oddíly

taktických raket s novými raketovými komplety, třemi dělostřeleckými brigádami až celou dělostřeleckou divizí, jedním až dvěma protitankovými dělostřeleckými oddíly a odpovídajícími průzkumnými prostředky.

Pro přechod do protiútočného je třeba vytvořit na stanovených směrech dostatečnou převahu v prostředcích RVD (manévrem, pohybem i palbou) a nedopustit jejich rozptýlování. Domnívám se, že je vhodné pro plnění nepředvídaných úkolů počítat i s vyčleněním určité zálohy prostředků RVD (z vyváděných a doplňovaných útvarů).

Rozdělit dělostřelectvo je nutné dle operačních propočetů s přihlédnutím k místu, úkolu svazku v protiútočné operaci a nutnosti vytváření skupin u armády.

Přechod armády prvního sledu do protiútočné operace může v některých případech vyžadovat i dočasné vyčlenění armádního (divizního) dělostřelectva svazů (svazků) druhého sledu (pokud také nepřecházejí do protiútočného) ve prospěch podpory armády prvního sledu. Obráceně se zasazením protiútočného uskupení frontu může vzniknout situace, která bude vyžadovat nové podřízení vševojskových svazků či svazků a útvarů druhů vojsk, včetně RVD, armády prvního sledu armády druhého sledu frontu.

Při všech opatřeních k uskupení RVD je nutné mít na mysli, že první obranná a protiútočná operace se budou vzájemně prolínat, že RVD musí být proto tak uskupeno, aby odpovídalo požadavkům obou operací.

Při přechodu do protiútočné operace sehraje rozhodující úlohu **jaderné a palebné ničení nepřítele**, které musí být organizováno na základě konkrétního vývoje situace.

Období přechodu do protiútočné operace je charakterizováno ztrátou iniciativy nepřítele. Pokud byla válka zahájena jen s použitím konvenčních prostředků ničení, je v této situaci zcela reálné nebezpečí **přechodu k použití jaderných zbraní**. Za této situace velitel a štáb RVD armády v souladu s nařízením velitele RVD frontu přijme nutná opatření k uvedení RVD do plné bojové pohotovosti k zasazení prvního jaderného úderu frontu (PJÚF). Počet raketového vojska a dělostřelectva používajícího jadernou municí je vyčleněn. Přitom u ostatních prostředků raketového vojska, které vedou úderu konvenční náplní, je nutné, aby byl zabezpečen jejich rychlý přechod na použití jaderných náplní.

Je vhodné uskutečňovat nepřetržitý průzkum, musí být řízen tak, aby byl schopen zjistit možné přípravy nepřítele, který se chystá použít jaderné zbraně, upřesňovat známě, zjišťovat nové cíle k vedení úderů v PJÚF. Jde zvláště o cíle pro taktické rakety a dělostřelectvo, které používá jadernou municí, jež musí být průběžně předávány příslušným vykonavatelům.

V palebném ničení při přípravě protiútočné operace je třeba RVD zvláště působit na vytváření podmínek k udržení stanovených prostorů (čar) v období přeskupování, soustřeďování a vyvádění vojsk k protiútočným uskutečňovat úderu a vést palby na rozhodující palebné prostředky nepřítele, které by tuto činnost mohly narušovat.

Při přechodu protiútočného (protiúderného) uskupení do sražení **z chodu** bude

činnost RVD vhodné organizovat do dvou období. Před zasazením vojsk bude nutné uskutečnit palebné úderý (palebnou přípravu) RVD především na hlavní uskupení nepřítele, jeho letectvo, dělostřelectvo a prostředky radioelektronického boje; dále organizovat palebnou podporu vojsk, která zahájila protiútok. K rozhodujícím momentům úspěšnosti vedení protiútočné operace patří bezprostřední, efektivní využití účinků úderů (paleb) motostřeleckým a tankovým vojskem protiútočného uskupení.

Na směrech, kde nepřítel uspěl přejít do obrany, se v případě potřeby prostředky RVD budou podílet na **průlomu**. Palebná činnost může být organizována ve třech či čtyřech obdobích v závislosti na druhu obrany nepřítele, jež bude prolamována, a terénu.

K palebnému ničení nepřítele před zasazením protiútočného (protiúderného) uskupení je třeba rozhodující měrou využít RVD svazků, které působí na daných směrech první obranné operace.

Jedním z důležitých prostředků k rozvíjení protiútoků bude u armády **operační manévrovací skupina a vzdušné výsadky**. K zasazení operační manévrovací skupiny může dojít tehdy, až armáda překoná horský a zalesněný terén naší státní hranice. Avšak vzdušné výsadky mohou být vysazeny k ovládnutí a udržení důležitých prostorů (čar) na směrech vedení protiútočné operace již s jejím zahájením (někdy i dříve).

Před zasazením operační manévrovací skupiny nebo vysazením výsadků je velitel RVD armády povinen upřesnit posilové prostředky RVD, místo a způsob jejich převzetí, organizaci a způsob jaderného a palebného ničení nepřítele před zasazením (vysazením) OMS či výsadků, v průběhu jejich bojové činnosti.

Plánování použití RVD v účasti na protiútočné operaci je značně složité, neboť iniciativu má dosud nepřítel, situace je nestabilní, mnohdy i nejasná. To vyžaduje, aby velitel a štáb RVD armády používal metody vědeckého předvídání (s využitím modelování pravděpodobného vývoje situace), opírajícího se o konkrétní znalosti, ale i předpokládané možnosti vlastních vojsk a nepřítele k přijetí maximálně reálného rozhodnutí k použití RVD. I tak bude přijaté rozhodnutí často upřesňováno a doplňováno. Dokumentace k bojovému použití RVD v protiútočné operaci by měla být zpracována jen v nejnutnějším rozsahu, zabezpečujícím nezbytné podklady pro velení RVD.

Činnost RVD při přechodu do protiútočné operace

Armáda prvního sledu frontu bude zpravidla přecházet do protiútočné operace po splnění rozhodujících cílů první obranné operace po předchozím přeskupení, doplnění sil a prostředků.

Jednou z rozhodujících podmínek pro úspěšný přechod do protiútočné operace bude vybojování a udržení nadvlády ve vzduchu a **dosazení palebné převahy** nad nepřítelem na rozhodujících směrech úderu armády.

S přechodem vojsk do protiútočné operace proběhne na válčišti vzdušná operace.

RVD armády v hromadném palebném úderu bude ničit i cíle v její prospěch, vyvolávat dezorganizaci systému velení a řízení prostředků protivzdušné obrany nepřítele.

K vybojování a udržení palebné převahy je rozhodující vyvést raketové a dělostřelecké svazky (útvary) včas na vybrané směry, manévrovat údery a palbou. Nejdůležitější bude **boj s dělostřelectvem nepřítele**, který povedou armádní a divizní skupiny (průzkumné palebné komplety).

Přechod do protiútočné operace lze na jednom či některých směrech zahajovat **průlomem**, zpravidla spěšné zaujaté obrany. Na jednom směru mohou být palby zahajovány současně, na různých směrech pak v určité časové posloupnosti. To může mít rozhodující vliv na jejich organizaci velitelem a štábem RVD armády. Při jednotném zahájení bude zřejmě možné centralizovat velení u armády; při odlišných začátcích průlomu na směrech lze předpokládat, že organizaci uskuteční RVD divizí. V obou případech by měla být určena doba trvání, struktura palebného zabezpečení přesunu vojsk, palebné přípravy, metoda, hloubka palebné podpory i způsob vedení palebného doprovodu vojsk, stanovena spotřeba munice a doba pohotovosti RVD k činnosti.

V období palebného zabezpečení přesunu (přeskupení, soustřeďování) vojsk musí velitel a štáb armády zaměřit pozornost na ničení palebných prostředků nepřítele (zvláště vysoce přesných zbraní a samohybného dělostřelectva), které jsou schopny vést palebné údery na naše vyváděná vojska. Ke splnění tohoto úkolu by mělo být využito dělostřelectvo bránících se divizí prvního sledu. Lze vhodně využít i minování na dálku k zamezení přísunu záloh nepřítele, zvláště těch, které by mohl zasadit k odražení protiútoků.

Největší objem úkolů splní RVD v palebné přípravě. Použije armádní skupiny, dělostřelectvo bránících se a prolamujících divizí. Výjimkou bude přibrání dělostřelectva druhých sledů.

Palebná podpora bude plánována nejvíce do hloubky obrany praporů prvního sledu s postupným soustřeďováním palby, soustředěnými palbami i na jednotlivé cíle.

Palebný doprovod vojsk, která přešla do protiútoků, se uskuteční hromadnými a soustředěnými palbami na směrech, v nichž budou vojska plnit stanovené úkoly.

Velení RVD bude zvláště při boji v hloubce, s přihlédnutím k rázu terénu přihraničního prostoru, více decentralizované, prakticky na směrech.

Významným prvkem operační sestavy jsou **protitankové zálohy** různých stupňů velení. Jejich význam narůstá zejména v operaci, vedené konvenčními zbraněmi, kdy není možné účinně působit jadernými prostředky ničení uskupení nepřítele, která brání v zahájení či rozvíjení protiútočné operace. Protitankové zálohy divizí prvního sledu (armády) v součinnosti s pohyblivým odřadem zatarasovacím a bojovými vrtulníky se využívají k zabezpečení boků a čar rozvinovaných uskupení přecházejících do protiútočné operace.

Protiútočná operace by měla být zahájena s **úplnými pohyblivými zásobami** u vojskového stupně a **částečně sníženými operačními** zásobami. Přitom je třeba počítat s tím, že zásoby munice v předsunutých skladech se rychle vyčerpají, a proto bude nutné mít u operačních stupňů vytvořeny zásoby munice a raket ve výši hodnoty normy materiálního zabezpečení. Mimořádné úsilí si vyžádá, z hlediska terénu a vzdáleností přísunů, navedení munice do palebných postavení dělostřelectva k palebnému ničení nepřítele při průlomu jeho obrany.

Zabezpečuje-li armáda prvního sledu **přechod koaličního uskupení** do protiútočné operace, pak hlavním úkolem RVD je se podílet na odražení rozhodujících uskupení nepřítele, zvláště tankových, zabezpečit čáry (prostory) zasazení, údery a palbou (zasazením protitankových záloh) přikrýt mezery, vzniklé po nepřátelských úderech, a odkryté boky.

V článku jsem uvedl jen některé rozhodující podmínky činnosti RVD armády při přechodu do protiútočné operace. Uvedená problematika je nová, složitá, vyžaduje vyjádření více názorů.

...připravit svazky a útvary raketového vojska k vedení raketových úderů podle nových způsobů ničení nepřítele při vedení obranné operace a boje v počátečním období války.

(Rozkaz ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikovém roce 1988–1989)

SKÚSENOSTI ZO ZVYŠOVANÍM BOJOVEJ POHOTOVOSTI VOJSKOVÉHO LETECTVA

Uskupenie vojsk NATO proti ČSSR predstavuje významnú vojenskú silu, ktorá je schopná s využitím modernej tankovej techniky, taktického a vojskového letectva, taktických a operačno-taktických rakiet, prieskumných palebných systémov, vysoko presných zbraní a ďalších palebných prostriedkov plniť so značnou efektívnosťou stanovené úlohy pri začatí agresie proti ČSSR a ďalším štátom Varšavskej zmluvy. Proti tejto hrozbe treba mať nemenej kvalitnú silu a udržiavať ju trvale vo vysokej bojovej pohotovosti na obranu výdobytkov socializmu.

Palebná sila našich vševojskových armád v posledných rokoch značne vzrástla. K tomuto faktu významnou mierou prispelo aj prezborenie nášho vojskového letectva a jeho organizačné včlenenie do zostavy pozemných vojsk.

Bojové vlastnosti vojskového letectva ho predurčujú na plnenie dôležitých bojových úloh, ktoré majú vplyv na výsledky boja a operácie. Nárastom bojových možností vojskového letectva sa posilnil jednotný operačno-taktický palebný systém vševojskovej armády tvorený raketovým vojskom a delostrelectvom a vojskovým letectvom armády. Tento systém umožňuje súčasne aj postupné pôsobenie na objekty a vojská nepriateľa do celej hĺbky operácie.

Z nárastu úlohy vojskového letectva vo vševojskovom boji a operácii vyplýva aj mimoriadny nárast dôležitosti jeho vysokej bojovej pohotovosti a všestrannej pripravenosti.

Vysoká bojová pohotovosť vojsk je v súčasnosti charakterizovaná úrovňou ich pripravenosti na splnenie bojových úloh podľa ich predurčenia.

Bojová pohotovosť a efektívne bojové použitie vojskového letectva je v značnej miere závislé od vhodných organizačných štruktúr jednotiek a útvarov, od doplnenosti a vyčvičnenosti ich príslušníkov, ich morálno-bojových vlastností, disciplíny, od výzbroje a jej udržiavania v bojaschopnom stave, schopnosti veliteľov veliť vojskám a od zodpovedajúceho systému velenia. Ďalším veľmi dôležitým prvkom vysokej bojovej pohotovosti a predpokladom úspechu vojskového letectva v bojovej činnosti je tiež jeho všestranné zabezpečenie (bojové, špeciálne technické a tylové zabezpečenie).

Praktické skúsenosti ukazujú, že treba venovať sústavnú a vyváženú pozornosť všetkým uvedeným prvkom, ovplyvňujúcim a podmieňujúcim zvyšovanie bojovej pohotovosti vojskového letectva. Podceňovanie ktoréhokoľvek z uvedených prvkov má za následok podstatné narušenie bojovej pohotovosti ako celku. Nemožno ich oddeľovať od seba, ale vždy vidieť základný cieľ opatrení vedúcich k vysokej bojovej pohotovosti: aby jednotky a útvary vojskového letectva boli v minimálnom čase po vydaní úlohy schopné viesť aktívnu a vysoko účinnú bojovú činnosť na odrazenie a zničenie nepriateľa.

Princíp vysokej bojovej pohotovosti má význam v mieri aj v bojovej činnosti. Vyžaduje, aby vojská boli trvale pripravené reagovať na vznikajúcu situáciu.

Možnosť, že armády štátov NATO začnú agresiu prekvapivým napadnutím vyžaduje, aby už v mieri boli udržiavané v stálej bojovej pohotovosti sily a prostriedky, schopné odraziť

úbery zo vzduchu, zabezpečiť bojovú činnosť v prihraničnom priestore, úspešné rozvinutie vojsk a zmocniť sa od začiatku vojny celkovej iniciatívy. To vyžaduje, aby síly a prostriedky vojskového letectva ČSĽA, rozmiestnené v prvom operačnom slede armád štátov Varšavskej zmluvy, boli už v mieri v zložení a organizácii, ktoré im zabezpečujú splnenie určených úloh bez dodatočného dopĺňovania. Vojskové letectvo ČSĽA sa skladá z útvarov stálej bojovej pohotovosti (letecké bojové útvary letectva frontu, letectva PVOŠ a vojskového letectva) a taktiež z útvarov so zníženými počtami (letecké technické útvary operačného a vojskového letectva). Táto skutočnosť môže v prvých hodinách po začatí prekvapivej agresie nepriateľa záporne ovplyvniť bojový potenciál vojskového letectva ČSĽA, najmä vývoz munície, materiálu, prípravu pristávacích plôch a ďalšie úlohy tylového zabezpečenia.

Jednou z uvažovaných ciest pre zvýšenie bojovej pohotovosti vojskového letectva za súčasných podmienok vedenia obrannej operácie je vytýpanie, rekognoskácia, prípadne stavebná príprava pristávacích plôch pre vrtuľníky podľa plánu obrannej operácie frontu (armády). Do blízkosti takto vyčlenených (prípadne upravených) plôch možno deponovať potrebný materiál, pohonné hmoty a leteckú muníciu. Tým vytvorí predpoklady pre rýchly rozptyl vojskového letectva, zvýšenie jeho odolnosti a okamžité vedenie bojovej činnosti.

Reorganizácia vojskového letectva ČSĽA v osemdesiatych rokoch spôsobila jeho premenu z pomocného druhu letectva na reálnu a veľmi účinnú bojovú silu. Zároveň bol uskutočnený doslova historický prelom – začlenenie jednotiek a útvarov vojskového letectva do zväzkov a zväzov pozemných vojsk a pod velenie vševojskových veliteľov. Vševojskovi velitelia tak získali nielen palebnú silu a mobilnosť, akú im môže zabezpečiť iba využitie vzdušného priestoru, ale zároveň aj množstvo nových povinností, napr. starať sa o vysokú bojovú pohotovosť leteckých útvarov vojskového letectva, ktorá je najdôležitejšia.

Decentralizovaná organizačná štruktúra nie je prostým opakovaním začlenenia vojskového letectva k vševojskovým zväzkom. Nový systém je postavený na vyššej kvalite. Organizačná štruktúra je doplnená zodpovedajúcim systémom velenia. K tomu napomohlo využitie sovietskych skúseností a skutočnosť, že v ČSĽA sa už niekoľko rokov overovali (podľa odporúčania štábu Spojených ozbrojených síl) nové prvky a zásady organizačnej štruktúry a systému velenia.

V dôsledku zavádzania nových organizačných štruktúr, leteckej techniky a výstavby systémom orgánov velenia došlo u vojskového letectva k podstatnému omladeniu lietajúceho a technického personálu aj príslušníkov štábov. S tým súvisí pomerne nízka úroveň bojovej pripravenosti a teda aj bojovej pohotovosti vojskového letectva.

Velenie letectva v spolupráci s veliteľmi vševojskových armád prijímajú energické opatrenia pre zlepšenie vycvičenosti leteckého personálu.

Jednou z účinných foriem hľadania opatrení na zvýšenie bojovej pohotovosti vojskového letectva bola aj vojenskovedecká konferencia organizovaná Veliteľstvom letectva FMNO v marci 1988. Z jej rokovania vyplynul rad odporúčaní. Rokovanie pomohlo ujednotiť názory vševojskových a leteckých veliteľov na prvoradé úlohy pri zvyšovaní bojovej pohotovosti a na miesto a úlohu vojskového letectva v súčasnom boji, operácii, a na spôsoby velenia jednotkám a útvarom pri mierovom výcviku a pri vedení bojovej činnosti.

V praxi je overený poznatok, že vysoká bojová pohotovosť a efektívnosť bojového použitia síl a prostriedkov vojskového letectva závisí najmä od schopností lietajúceho personálu splniť bojovú úlohu. Taktiež závisí od zručnosti veliteľov, štábov a veliteľských stanovišť riadiť útvary a jednotky v období prípravy a vedenia bojovej činnosti. Je logické, že hlavné úsilie riadiacich orgánov je zamerané predovšetkým na dve oblasti:

- urýchlený výcvik lietajúceho personálu na získanie zodpovedajúcej triedy a obnovenie triednosti pilotov, preškolovaných na moderné typy leteckej techniky.
- prípravu orgánov bojového velenia a smien veliteľských stanovišť a stmelenie štábov.

Osvedčuje sa organizácia lietania mladých a preškolovaných pilotov vojskového letectva v kurzoch pre získanie a zvýšenie triednosti. Ukazuje sa, že takto možno skrátiť cyklus výcviku na prvú triedu v priemere o jeden rok oproti výcviku u útvarov. Na určitý čas boli obmedzené aj súčinnosťne lety, ktoré najmä u pilotov bez triedy a u nositeľov tretej triedy neprinášajú efektívne využitie času na zvyšovanie triednosti.

Obdobným spôsobom (v kurzoch) je organizovaný aj výcvik mladých letovodov a leteckých návodných. Príslušníci veliteľstiev letectva armád a štábov útvarov sú precvičovaní v rámci komplexných štábnych nácvikov, veliteľsko-štábnych cvičení a cvičení s vojskami na zladenie činnosti v rámci vševojskových štábov a pri riadení jednotiek a útvarov.

Všetky opatrenia sú podporené priebežným skvalitňovaním systému velenia a jeho vybavovaním novou výkonnou spojovacou a RTZ technikou a zavádzaním prvkov PASUV.

Systém vyzrozenia a uvádzania útvarov vojskového letectva do vyšších stupňov bojovej pohotovosti je praktikovaný podľa osvedčeného systému, rozpracovaného, dlhodobo overovaného u letectva frontu a pozemných útvarov. Značným prínosom bolo zavedenie individuálnych prostriedkov vyzrozenia Svitava, ktoré umožňujú dodržiavanie vysokej bojovej pohotovosti a zároveň aj regeneráciu psychických a fyzických síl vojakov z povolania.

Nová organizačná štruktúra vojskového letectva a systém velenia a podriadenosti se za krátky čas v podstate osvedčili. Ukázali sa však aj niektoré nedoriešené otázky, vystupujúce v ČSĽA do popredia výraznejšie než napr. v Sovietskej armáde. V ČSĽA sa okrem iného ukazuje, že prílišná a možno povedať predčasná decentralizácia vojskového letectva má dopad na jeho bojovú pohotovosť a pripravenosť. Konkrétne sa jedná o vrtuľníkové odriady (dva vrtuľníky Mi-2). V takejto jednotke sú vážne narušené predpoklady pre plnohodnotný letecký výcvik a rast odbornej úrovne lietajúceho personálu. Nejestvuje dostatočná zastupiteľnosť jednotlivých odborností ILS; neprítomnosť jediného odborníka alebo jeho vyradenie podstatne komplikuje prípravu vrtuľníka na opakovaný let. Podstatne narastajú problémy s tylovým zabezpečením pri mierovom výcviku. Skúsenosti z cvičení ukazujú na značné problémy s velením a koordináciou bojovej činnosti.

Potrebu udržať požadovaný stupeň bojovej pohotovosti, úroveň letovej prípravy, kvalitu ošetrovania leteckej techniky a komplexné tylové zabezpečenie viedli k rozhodnutiu dočasne sústrediť vrtuľníkové odriady na letiská vrtuľníkových letiek armádnej podriadenosti.

Podľa skúseností ČSĽA sa javí aj z hľadiska udržania vysokej bojovej pohotovosti ako vhodnejšie vybudovať jednotky a útvary vojskového letectva na stupni vševojskovej armády a po ich doplnení pristúpiť k výstavbe jednotiek na úrovni vševojskových divízií. Pritom nevytvárať malé, nekompletné štruktúry typu odriadov u všetkých zväzkov súčasne. Výhodnejším sa javí buď posilniť armádny komplet o útvar, určený na vyčleňovanie pre zväzky podľa vývoja situácie, alebo budovať plnohodnotné letky o počte 12 až 16 vrtuľníkov u rozhodujúcich zväzkov a ich počet postupne rozširovať na ďalšie zväzky. Prílišné rozptýlenie síl a prostriedkov je krajne neefektívne, tak pre mierový výcvik, ako i pre bojové použitie. Vytvára zásadné problémy pri udržiavaní stálej bojovej pohotovosti prakticky vo všetkých jej prvkoch.

Vo vojskovom letectve ČSĽA je po vykonanej reorganizácii venovaná maximálna pozornosť dosiahnutiu plnej bojaskopnosti a vysokej bojovej pohotovosti. Na dosiahnutie tohto cieľa sa využívajú skúsenosti Sovietskej armády a poznatky, získané pri začlenení vrtuľníkov k vševojskovým zväzkom začiatkom sedemdesiatych rokov.

Napriek krátkemu času pre získanie preverených záverov možno konštatovať, že nový organizačný model a systém velenia môžu mať kladný vplyv na bojovú pohotovosť vojskového letectva. Zároveň sa ukazuje, že najvážnejším problémom pre udržiavanie vysokej trvalej bojovej pohotovosti sú organizačné štruktúry. V prípade prílišnej decentralizácie jednotiek je problematické dosahovať dodržiavanie predpísaných noriem bojovej pohotovosti.

Po období dobudovania vojskového letectva budú skúsenosti zo zvyšovania bojovej pohotovosti u letectva frontu a PVOŠ v plnej miere využité aj v štáboch a vojskách vojskového letectva.

K ORGANIZACI PVO PROTIÚTOČNÉ OPERACE

Organizace protivzdušné obrany protiútočné operace a její účinnost budou bezesporu závislé na podmínkách, při nichž bude protiútočná operace vedena. Je zřejmé, že organizaci PVO ovlivní **možné varianty zahájení protiútočných operací**, jako např.:

- pokračující útok nepřítel.
- předchozí úspěšně vedené protiúder a jejich rozvíjení,
- zastavený útok nepřítel, který nestačil upevnit svoje postavení,
- útok nepřítel je zastaven, příprava protiútočné operace je časově náročná, současně s ní organizuje nepřítel svoji obranu.

Mezi rozhodující podmínky ovlivňující přípravu a vedení protiútočné operace patří i výsledky vzdušné a protivzdušné operace. To vyplývá z doktríny států NATO, podle níž bojová činnost taktického letectva má mít ve všech případech útočný charakter projevující se hromadnými nebo soustředěnými údery na uskupení vojsk protivníka.

Je tedy zřejmé, že **cílem činnosti vzdušného nepřítel** bude zmaření organizovaného a plynulého přechodu vojsk frontu a vševojskových armád do protiútočné operace vedením úderů na:

- vševojskové divize (armády) prvního sledu při přeskupování a zaujímání výchozích prostorů, včetně jejich rozvíjení k bojové činnosti.
- vševojskové divize (armády) druhého sledu v prostorech soustředění, za přesunu a při zasazení do protiútočné operace.
- uskupení letectva, raketového vojska a dělostřelectva, vojska PVO k získání a udržení vzdušné nadvlády na rozhodujících operačních směrech.
- místa velení, týlové útvary a zařízení, komunikace, zvláště důležité přechody přes terénní překážky.

Největší úsilí vzdušného nepřítel lze očekávat na uskupení armády (frontu) na směrech hlavních úderů v protiútočné operaci a při překonávání důležitých terénních překážek.

Bezesporu nejkomplicovanější a nejobtížnější **uskutečnění protiútočné operace bude po přeskupení v dotyku s nepřítel**. Tehdy lze u vševojskových armád v prvním sledu frontu předpokládat i rozsáhlé ztráty, zvláště u vojska PVO, účastníciho se vedení protivzdušné operace. Ztráty mohou mít za následek snížení reálných možností:

- k udržení souvislého radiolokačního pole, zejména u první linie radiotechnických hlásek, tvořených radiotechnickými prapory PVO vševojskových armád prvního sledu,
- k vytvoření pásmové PVO u prvních sledů vševojskových armád a udržení palebného styku, zejména útvarů PVO divizí prvního sledu,
- k uskutečnění jednotného systému průzkumu a palby vojska PVO.

V období přípravy protiútočné operace se stane nezbytným bránit nejen uskupení armády (frontu) při odrážení agrese pozemního nepřítel, ale i bránit protiútočné uskupení při pře-

skupování a vyvedení do výchozích prostorů, tzn. udržet nepřetržitou protivzdušnou obranu jak při přípravě protiútočné operace, tak i při rozvinutí a zasazení protiútočných uskupení do útoku.

Mezi nejdůležitější opatření bude patřit obnova bojeschopnosti systému PVO v souladu se zámyslem protiútočné operace velitele armády (frontu).

Obnova bojeschopnosti systému PVO bude zpravidla zahrnovat opatření v oblasti:

- průzkumu vzdušného nepřítele a uvědomování o vzdušné situaci,
- uskupení palebných prostředků vojska PVO k ničení vzdušného nepřítele,
- velení silám a prostředkům vojska PVO,
- všestranného zabezpečení bojové činnosti vojska PVO.

Je zřejmé, že vše bude záviset na úkolu a místě vševojskové armády (frontu) i na rozmachu protiútočné operace.

Podle šířky útočného pásma, členitosti terénu a rozsahu ztrát může vzniknout potřeba **doplnění první linie radiotechnických hlásek (RTH)** některou z radiotechnické brigády PVO frontu, zejména bude-li šířka pásma obrany vševojskové armády asi 100 km. Tuto potřebu doplnit první linii RTH vyžaduje velká členitost terénu našeho příhraničního prostoru, neboť k vytvoření souvislého radiolokačního pole ke zjišťování vzdušných cílů v malých výškách je nutné mít vzdálenosti mezi RTH v první linii 25 až 30 km. Radiotechnická brigáda PVO frontu může doplnit první linii RTH na úkor třetí linie RTH.

V oblasti uskupení palebných prostředků vojska PVO mohou ztráty u útvarů PVO divizí prvního sledu způsobit, že organický protiletadlový raketový pluk nebo protiletadlová raketová brigáda vševojskové armády bude zasahovat výhradně ve prospěch protiútočného uskupení, zvláště divizí útočících na směr hlavního úderu armády. Obdobně mohou ztráty u útvarů a svazku vojska PVO prvního sledu ovlivnit i použití protiletadlové raketové brigády frontu ve prospěch protiútočného uskupení frontu na směr hlavního úderu.

Z uskupení útvarů vojska PVO divizí prvního sledu působícího na směr hlavního úderu a armádního protiletadlového raketového pluku nebo brigády lze vytvořit dočasně i protiletadlovou raketovou skupinu, např. při zahájení protiútočné operace, při překonávání velké vodní překážky nebo při zasazení druhého sledu armády, ale i OMS.

V oblasti speciálně technického zabezpečení bude při přechodu do protiútočné operace nezbytné především předem zásobit jednotky, útvary a svazky vojska PVO protiletadlovými raketami a municí. Značné ztráty u kompletace, prověrek a přepravy raket u protiletadlových raketových útvarů (svazků), bude nutné uhradit péčí protiletadlových raketových technických základů.

V průběhu vedení protiútočné operace může dojít, vzhledem k předpokládanému rozmachu operace, k vytvoření výhodnějších podmínek pro činnost vojska PVO, zejména vlivem nižších temp útoku. Menší vzdálenosti přemísťování jednotek, útvarů a svazků vojska PVO podstatně zkrátí i jejich dobu, což umožní delší setrvávání v jedné bojové sestavě a tím i zvýšení efektivního palebného působení. Podmínky protiútočné operace se mohou projevit především ve zvýšení účinnosti protivzdušné obrany, snáze se udrží nepřetržitost PVO, velení a zásobování.

Zásady bojového použití vojska PVO za vedení protiútočné operace jsou v převážné míře shodné se zásadami útočné operace uváděnými v platných pomůckách vojska PVO.

V použití protiletadlové raketové brigády vševojskové armády však může dojít při vedení protiútočné operace k určité zvláštnosti. Pokud má brigáda bojeschopné jen dva protiletadlové raketové oddíly a působí ve prospěch protiútočného uskupení armády, se při rozvíjení operace může stát, že menší šířka vlonu protiútočného uskupení neumožní rozmístit brigádu s oddíly v jedné linii. Tehdy bude nezbytné rozmístit brigádu s oddíly za sebou a vzájemným pokračováním oddílů za operace udržovat nepřetržitou protivzdušnou obranu protiútočného uskupení armády. Tento způsob použití protiletadlové raketové brigády armády může být jen dočasný, nebude trvalým jevem při vedení protiútočné operace.

Bude-li protiútočná operace vedena zasazením protiútočného uskupení po přesunu z hluboký teritoria (válčisté), jsou podmínky k organizaci PVO obdobné jako při uskutečňování protiúderu, nebo zasazení sil vševojskové armády (frontu) k rozvíjení útočné operace.

Přesto však způsob zahájení protiútočné operace bude mít vliv na zvláštnosti organizace PVO.

Je velmi pravděpodobné, že zasazované divize druhého sledu vševojskové armády vytvářející úderné uskupení v protiútočné operaci, nebudou mít organické protiletadlové raketové útvary, nýbrž jen protiletadlové dělostřelecké útvary malorážového protiletadlového dělostřelectva (MPLD). Stejně lze předpokládat, že armáda druhého sledu frontu, zasazovaná na hlavním směru v protiútočné operaci frontu, nebude mít organickou protiletadlovou brigádu, ale jen protiletadlový raketový pluk. To podporuje požadavek, aby k dosažení potřebné účinnosti PVO bylo protiútočné uskupení vševojskové armády bráněno celou hodnotou protiletadlové raketové brigády (pluku) této armády od zahájení zasazení. Stejně bude žádoucí, aby na hlavním směru zasazované armády druhého sledu frontu působila protiletadlová raketová brigáda frontu.

V podmínkách přípravy a vedení protiútočné operace bude nezbytné při organizaci PVO a použití sil i prostředků vojska PVO vyhodnotit podmínky, k nimž za protiútočné operace bude docházet, neboť vytváří určité zvláštnosti, jak v použití a charakteru činnosti vzdušného nepřítele, tak i bráněných vojsk. Organizace PVO i zasazení vojska PVO proto vyžaduje tvůrčí přístup k aplikaci platných zásad i norem. V článku jsme se pokusili poukázat na zvláštnosti při zahájení a vedení protiútočných operací včetně jejich vlivu na organizaci protivzdušné obrany.

Zkvalitnit organizaci součinnosti mezi svazky PVOS, s PVO pozemního vojska a letectvem při plnění bojových úkolů.

(Rozkaz ministra národní obrany ČSLA pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikovém roce 1988–1989)

ŽENIJNÍ PRŮZKUM V PRVNÍ OBRANNÉ OPERACI

Problematické ženíjního průzkumu byla v posledních letech věnována poměrně malá pozornost. Úkoly ženíjního průzkumu ustoupily do pozadí a spolu s nimi stagnoval i rozvoj jejich technických prostředků. Částečně se snížil požadavek na výběr a kvalitu ženistů průzkumníků. Zrámcováním určitého počtu ženíjních průzkumných jednotek se vytratilo praktické procvičování vedení ženíjního průzkumu i při cvičeních s vojsky na všech stupních.

Tento článek je proto odrazem současného stavu, získaných zkušeností u vojsk a studia dostupných materiálů. Moje některé úvahy jsou o možných směrech vývoje ženíjního průzkumu.

Organizace a vedení ženíjního průzkumu budou ovlivněny charakterem prvních operací v počátečním období války (POV), které budou obrannými operacemi. Úkol – spolehlivě zabezpečit odrazení agrese, zásadním způsobem ovlivňuje celou oblast vojenského zpravodajství, klade na organizaci i vedení operačního a taktického průzkumu značné nároky. Tato skutečnost se musí projevit ve zdokonalování organizační struktury ženíjních průzkumných jednotek, v jejich vybavování moderní technikou a novými metodami výcviku.

Úsilí ženíjního průzkumu v přípravě obranné operace musí být zaměřeno na včasné zjištění ženíjních opatření nepřítele k zahájení agrese. Patří k nim zvýšená průzkumná činnost na státní hranici (SH), úprava cest směřujících k přechodům SH, zabezpečení náhradních přemostění, průzkum stálých zařízení pro ničení i studní k ukládání jaderných min, soustřeďování, odtarasování prostředků u jednotek prvního sledu. K získávání těchto informací bude pravidelně využíváno poznatků získaných agenturním, vzdušným a speciálním průzkumem.

Úsilí ženíjního průzkumu u vojsk je soustředěno na průzkum budování jednotlivých obranných pásem, zatarasování a pozorování na státní hranici, na brody se zpevněnou vozovkou ze silničních panelů a stálá zařízení pro ničení. Převážná část úkolů bude spojena s podrobným ženíjním průzkumem, jehož cílem bude zpřesnění údajů operačního charakteru a získání potřebných průzkumných údajů ke konkrétním ženíjním úkolům.

K vedení ženíjního průzkumu na SH se vytváří ženíjní pozorovací hlídky (ŽPoH), které budují skrytá pozorovací stanoviště. Úkolem ŽPoH je vést nepřetržitě pozorování uskutečňovaných ženíjních opatření nepřítele a terénu. V pásmu armády je možné ze ženíjních průzkumných rot ženíjní brigády vyčlenit 2 až 3 ŽPoH, z toho jednu jako ženíjní stanoviště pro pozemní fotografování. U vševojskové divize se bude vyčleňovat 1 až 2 ŽPoH. V pásmu armády lze tedy vyčlenit celkem 5 až 9 ŽPoH. Některé z armádních ŽPoH budou i po zahájení agrese plnit úkol na svých stanovištích. Proto bude nezbytné vybavit hlídky spojovací i jiným materiálem, dokonale vybudovat a zamaskovat pozorovací stanoviště. Bude výhodné zřídit toto stanoviště s výhledem na přechod přes státní hranici.

Plně není dosud využíváno fotografování ani při vzdušném ženíjním průzkumu. Snímkování z pomalu letícího vrtulníku, bezpilotního letounu nebo motorového závěsného kluzáku (rogala), při výšce letu do 100 m, umožňuje věrohodné snímkování terénu.

Ženíjní průzkum terénu pro plnění odborných úkolů ženíjního vojska (cesty, zátaras, vodní překážky atd.) v hloubce vlastní operační sestavy vyžaduje využití i dalších prostředků

vzdušného průzkumu. Fotografování, jako druh ženijního průzkumu, je při výcviku opomíjeno především pro nedostatečné vybavení ženijních průzkumných jednotek potřebnými fotoaparáty, neboť je u armádního ženijního kompletu pouze jeden ve vybavení ženijní průzkumné rotы ženijní brigády. Dle mého názoru, je nutné zvýšit počet fotoaparátů tak, aby u ženijní brigády byly tři a u ženijních praporů dva kusy.

Spolu s tím je nezbytné zvýšit počet nebo kapacitu zařízení pracovišť ke zpracování fotografií a upravit programy výcviku ženijních průzkumných jednotek.

Ke sběru informací se na každé dvě až tři ŽPoH a 1 až 2 ŽHpt (ženijní průzkumná hlídka pro fotografování) vytváří stanoviště pro přijetí hlášení (SPH), kde je velitel čety, je zřízeno 2 až 3 km od nejvzdálenější hlídky. Proto je nutné volit působení ženijních průzkumných orgánů na jednotlivých směrech. V blízkosti SPH je vytyčována plocha pro přistání vrtulníků. Průzkumné údaje od hlídek sbírá kurýr v pravidelných intervalech, předává je velitelskému stanovišti ženijní brigády. Údaje se porovnávají – získané vzdušným i pozemním průzkumem.

V přípravě obranné operace se vede pečlivý ženijní průzkum nepřítele s cílem:

- zjistit opatření jím uskutečňovaná při opevňování a maskování prostorů zaujímaných vojsky.

- stanovit místa, čas a způsoby odminování terénu a zřizování průchoď v zátarasech, zvláště před předním okrajem.

- upřesňovat směry a charakter úpravy nových cest a přepravišť.
- zjistit prostory soustředění přepravních a odtarasovacích prostředků.
- upřesnit sestavu ženijního vojska nepřítele.
- možnost využití místních zdrojů.

V průběhu obranné operace ženijní průzkum:

- upřesňuje organizaci a vybavení ženijního vojska nepřítele.
- zjišťuje způsoby a prostředky používané k překonávání zátarasů, překážek, možnosti k úpravě a zřizování zátarasů.

- zjišťuje místa ukládání jaderných min s důrazem na směry protiztečí a protiúderů našich vojsk.

- určuje charakter a stupeň rozrušení terénu, závalů, požárů, které vznikly v místech po jaderných úderech, vyhledává nejvhodnější směry k jejich překonávání nebo obejití.

V přípravě i průběhu obranné operace je nepřítel v prostorech rozmístění pozorován a fotografován prostředky ženijního vojska z letounů, vrtulníků i ženijních stanovišť pro pozemní fotografování.

Po zahájení agrese je nutné vést průzkum všemi silami a prostředky frontu, armád, divizí a útvarů bez omezení. průzkumové zprávy získávat všemi způsoby tak, aby se vzájemně doplňovaly.

Organizace ženijního průzkumu armády

Přímými organizátory ženijního průzkumu vedeného na základě rozhodnutí vševojskového velitele, štábu armády a nadřazeného NŽV frontu, jsou náčelník ženijního vojska armády (NŽV), velitel ženijního svazku a velitelé ženijních útvarů.

NŽV armády stanovuje jaké informace je nutné získat v jakých termínech, cíle a úkoly ženijního průzkumu, síly, prostředky, plánování jednotlivých opatření včetně součinnosti s vojskovými a ostatními druhy průzkumu; zabezpečuje součinnost průzkumných jednotek ženijního vojska se zpravodajským náčelníkem armády. Opatření vyjadřuje v Plánu ženijního zabezpečení s vyjádřením hlavního úsilí.

Organizace nejdůležitějších úkolů a opatření ženijního průzkumu se zahrnují do Plánu průzkumu armády.

Požadavek na vzdušné fotografování, vzdušný průzkum a k získání potřebných údajů v hloubce sestavy nepřítele, předává NŽV armády náčelníkovi zpravodajského oddělení (NZO). NŽV armády úzce spolupracuje s NZO v otázkách začleňování sil ženijního průzkumu do průzkumných orgánů vševojskového průzkumu. V plném rozsahu využívá informací a získaných zpráv vševojskového průzkumu o nepříteli.

V ženijním kompletu vševojskové armády jsou organicky začleněny ženijní průzkumná rota a osm ženijních průzkumných čet. U vševojskového svazku jsou u ženijního praporu organicky začleněny 2 ženijní průzkumné čety. Podle počtu divizí může být v armádě celkem 18 až 20 ženijních průzkumných jednotek. Ženijní průzkumné roty (žpzt) ženijní brigády jsou předurčeny k vedení ženijního průzkumu v celém pásmu armády. Činnost ženijní brigády je v souladu s Plánem ženijního zabezpečení operace NŽV armády, úkol jí stanovuje NŽV ve svém bojovém nařízení.

Bojový úkol ženijní průzkumné rotě vydává velitel ženijní brigády ve svém rozhodnutí. Činnost žpzt ovlivňuje náčelník štábu a starší důstojník pro průzkum.

Ženijní průzkumná rota je složena ze dvou ženijních průzkumných čet a družstva potápěčů. Je vybavena 4 vozidly a 6 kolovými obrněnými transportéry, k fotografování je žpzt vybavena fotoaparátem a zařízením pro zpracovávání snímků, třemi soupravami pro průzkum a čtyřmi potápěčskými soupravami.

K vedení ženijního průzkumu vytváří rota 6 až 8 ženijních průzkumných hlídek nebo 8 až 10 ženijních pozorovacích hlídek, 1 až 2 ženijní hlídky pro fotografování, 1 až 2 ženijní důstojnické průzkumné hlídky a vyčleňuje ženisty do 4 až 6 ženijních průzkumných skupin. Z družstva potápěčů mohou být zesíleny až dvě ženijní průzkumné hlídky k vedení ženijního průzkumu na úsecích vodních překážek vhodných pro jízdu tanků pod vodou nebo ostatních druhů přepravišť. Působí po četách a družstvech. Jednotkám nebo průzkumným orgánům velí za boje velitel roty. Získané průzkumné zprávy předává podle důležitosti a pilnosti štábu brigády starší důstojník pro průzkum, který je vyhodnotí a předá NŽV armády.

Ženijní průzkumné hlídky nebo skupiny, spolupůsobící s vševojskovým průzkumem v hloubce sestavy nepřítele, jsou speciálně připravovány za řízení zpravodajského oddělení armády.

Ženijní průzkumná rota ženijní brigády svým organickým složením, materiálním a technickým vybavením není plně schopna plnit současné požadavky kladené na ženijní průzkum. Vysoká dynamika boje, nasycenost průzkumných prostředků nepřítele, nedostatek času při rozhodování kladou zvýšené nároky na získávání průzkumných zpráv. Tyto požadavky se odrážejí i v novém pohledu na ženijní průzkum. Jeho technické vybavení vyžaduje radikální změny. Domnívám se, že by bylo vhodné, aby pro ženijní průzkum bylo zavedeno ženijní průzkumné vozidlo, např. BVP, které by mělo mít laserový dálkoměr, navigační zařízení, televizní a termovizní kamery, penetrometr únosnosti terénu, sklonoměry, echografy, motorové rogallo, bezobslužné plovoucí vozidlo k prozkoumávání terénu a vodních překážek, video-záznamový systém, počítač na třídění a vyhodnocování dat, dokonalý spojovací systém. Nezbytně by bylo zapotřebí také zvýšit odbornou připravenost velitelů a vycvičenost ženistů – průzkumníků.

...určit ženijní jednotky manévru zátarasy..., zřizování uzlů zátarasů v taktické hloubce obrany, ničení, průzkumu a překonávání minových polí.

(Rozkaz ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikovém roce 1988–1989)

SPOJOVACÍ TECHNICKÉ ZABEZPEČENÍ FRONTOVÉ OPERACE

Hlavním cílem **spojovacího technického zabezpečení (STZ)** je trvalá připravenost techniky pro činnost v počátečním období války (POV) a rychlá obnova bojeschopnosti spojovacího vojska v průběhu frontových operací silami, prostředky, které jsou k dispozici.

Ke splnění tohoto cíle směřují hlavní úkoly v oblasti spojovacího technického zabezpečení k:

- dosažení vysokého stupně technické pohotovosti (vyjádřené koeficientem technické pohotovosti) spojovací techniky v rámci stálé bojové pohotovosti.

- realizaci opravárenské činnosti spojovacích dílen, jednotek a útvarů k dosažení bojové pohotovosti při vyhlášení mimořádných opatření.

- zmobilizování útvarů a prostředků spojovacího technického zabezpečení a jejich vyvedení do operační sestavy.

- obnově bojeschopnosti spojovacích prostředků v průběhu operace.

- splnění rozhodujících úkolů bojové činnosti vojsk v oblasti spojovací techniky, zabezpečení prvků operační sestavy.

- systému doplňování vojsk, zabezpečení spojovacího technického průzkumu.

Vytvořený systém technického zabezpečení zahrnuje i dříve samostatně pracující technickou službu spojovacího vojska přímo ovlivňovaný velitelem frontu, centrálně řízen zástupcem velitele frontu pro výzbroj (ZVV) i náčelníkem týlu – zástupcem velitele frontu (NT-ZV), odborně je usměrňován náčelníkem spojovacího vojska (NSV) frontu.

STZ je organizováno a prováděno za řízení NSV na základě rozhodnutí velitele frontu, pokynů a nařízení náčelníka štábu (NS) v úzké součinnosti se štáby výzbroje i týlu frontu. Zaměření činnosti orgánů STZ je rozděleno na část zabezpečující problematiku provozně technického zabezpečení a na část, která se zabývá materiálně technickým zásobováním.

Hlavní úkol provozních orgánů STZ je udržovat spojovací techniku v neustálé bojové pohotovosti. zjistit všechny závady a zabezpečit jejich komplexní opravy tak, aby byla vrácena vojskům ještě v průběhu operace. Zabezpečení spolehlivosti a připravenosti k provozu může být dosaženo pracemi na celé soupravě spojovacího prostředku, neboť spojovací technika je umístěna na pěti typech podvozků tankové a deseti typech automobilní techniky, navíc je vybavena speciální výzbrojí i technikou ostatních materiálních hospodářů. Proto také došlo k reorganizačním změnám spojovacích opravárenských útvarů a jednotek, které se po zmobilizování začlení do frontových a armádních opravárenských základů. **Tím se vytvoří podmínky ke kvalitním opravám spojovací techniky v kombinovaných soupravách všech materiálních hospodářů, současně i podmínky pro komplexní opravy kombinovaných souprav spojovacích prostředků.** Vytvořené armádní a frontové spojovací opravárenské útvary jsou vybaveny modernizovanými pojízdnými dílnami (M3M, M3Z, M2R, M2S) a dílnami sovětské výroby (ATO). Denní kapacita každého útvaru má asi 1 000 normohodin. To umožňuje udělat až dvacet středních oprav (SO) podle složitosti techniky a rozsahu poškození. Pokud kapacita pro SO není vyčerpána, mohou útvary provést běžné opravy. U vojskových

a vševojskových svazků (útvárů) zabezpečují opravy rovněž modernizované pojízdné spojovací dílny. Vzhledem ke své kapacitě a kvalifikaci mechaniků zajišťují většinou běžné opravy.

Zásobovací orgány mají za úkol včas zabezpečit spojovací techniku a materiál. Ten odebírají od:

- frontové týlové základny a jejich oddělení,
- frontových a armádních brigád materiálního zabezpečení,
- praporů materiálního zabezpečení vševojskových svazků,
- rot týlového zabezpečení vševojskových útvarů, vojskových svazků (útvárů).

Proces zásobování zabezpečuje spojovací materiál v průběhu operace, ve stanoveném čase (v potřebném sortimentu a množství), do určeného prostoru. Potřeba spojovacího materiálu závisí na charakteru bojového úkolu, je určována dle platných tabulek počtů a norem zásob, spotřeby, předpokládaných ztrát materiálu a také vyplývá z nařízení nadřízeného spojovacího náčelníka.

Hlavním prostředkem frontu a armády k udržování a rozdělování zásob spojovacího materiálu jsou spojovací sklady, jejichž organizační struktura umožňuje vytvářet skladištní oddělení a výdejní místa. Zásoby spojovacího materiálu ve vojskovém týlu jsou uloženy ve skladech praporů materiálního zabezpečení, spojovacích skladech útvarů, jednotek a dílen.

Rozložení zásob spojovacího materiálu a techniky zabezpečuje operativně zásobovat vojska dle jejich požadavků. Vojskové zásoby (u útvaru, svazku) pokrývají potřebu **spojovacího technického zabezpečení na pět dnů bojové činnosti. Patří k nim spojovací technika technického skladu praporu materiálního zabezpečení**, soupravy náhradních dílů a materiál u útvarů a svazků. Na vojskové úrovni se nyní řeší zásobování jednotypovými zásobovacími komplety.

U operačního stupně jsou zásoby tvořeny přenosnou spojovací technikou, soupravami náhradních dílů a materiálem ve spojovacích skladech armádních (frontových) brigád materiálního zabezpečení. Každá brigáda pokrývá přibližně dvoudenní potřebu operační činnosti vševojskové armády. Obdobné složení spojovacího materiálu je zabezpečeno na deset až dvanáct dnů činnosti frontu v týlové základně a jejich odděleních.

Současný systém STZ operací je charakteristický probíhajícími změnami. Jsou vytvářeny, v praxi ověřovány nové metody práce, zpřesňují se informační požadavky a vazby orgánů STZ.

Řízení STZ se vyznačuje zvláštnostmi, typickými pro oblast technického a týlového zabezpečení. Je to zejména **dvojitá podřízenost výkonných orgánů**, jak příslušným náčelníkům technických nebo týlových uskupení, tak i náčelníkovi spojovacího vojska. V průběhu obranné operace se budou uplatňovat také vazby na orgány teritoria a národního hospodářství. Řízení negativně ovlivňuje i mobilizační rozvinování a doplňování spojovacích skladů a opraven, a také závislost na funkci systému týlového a technického zabezpečení. Při získávání, přenosu, zpracování a využití informací je nutné také počítat s tím, že budou neúplné, zkreslené a někdy již neplatné. Je třeba rovněž počítat s umístěním orgánů STZ na týlovém velitelském stanovišti (TVS) a z toho vyplývající nutností k zabezpečení přenosu informací mezi NSV na velitelském stanovišti (VS) a orgány STZ na TVS.

Proces řízení v oblasti STZ se vyznačuje tím, že má výrazně pravděpodobnostní charakter, daný náhodností vzniku, rozsahem a charakterem ztrát nebo poškození spojovací techniky, zásob materiálu i opravářských kapacit. Z časového hlediska jej lze rozdělit na dvě základní etapy: zpracování plánu operace a denní plánování a řízení.

Řešení plánu STZ operace i denního plánování a řízení předpokládá zpracování relativně samostatných úloh z oblastí: výpočtu ztrát a požadavku oprav, kapacitních možností opravářských prostředků a útvarů, spotřeby materiálu a množství doplnění, zpracování příslušných odborných nařízení prvkům STZ v operační sestavě.

Předpovědi ztrát bylo dokázáno, že z celkového počtu ztrát bude asi:

- 28 % slabých poškození = běžná oprava,
- 38 % středních poškození = střední oprava,
- 15 % těžkých poškození = generální oprava,
- 19 % nenávratných ztrát (neopravitelných).

Poškozenou techniku lze opravit nebo uhradit doplněním ze spojovacích skladů. V POV (počátečním období války) by byla uhrazována pouze přenosná technika. s úhradami (opravami) pojižděné techniky je možné počítat až po rozvinutí zařízení teritoria a přechodu národního hospodářství na válečnou výrobu.

Ke zpracování procesu řízení STZ byl výpočetním střediskem SSV/ZVO vyřešen projekt Steza pro počítač Momi-2 na TVS frontu. Matematický model úlohy uvažuje tři vzájemně závislé procesy, jež vytvářejí systém hromadné obsluhy: ztráty vlivem bojové činnosti nepřítelů, opravy techniky v opravárnách jednotlivých stupňů, doplňování techniky ze skladů.

Vstupem tohoto modelu jsou:

- počty techniky na začátku akce u jednotlivých prvků operační sestavy.
- koeficienty ztrát v různých bojových činnostech.
- opravecké kapacity a normy.
- velikost zásob souprav náhradních dílů (SND) a techniky ve skladech.

Výstupem je:

- velikost jednotlivých druhů ztrát.
- skutečné počty techniky.
- množství opravené techniky.
- technika doplněná ze skladů.
- zásoby uložené ve skladech.

Výpočet je vykazován za den a ke dni; výsledků lze tedy využít jak k plánování, tak dennímu (operativnímu) řízení. Výpočty v průběhu operace mohou být zpřesňovány na základě denních technických hlášení a konkrétně vložených skutečných dat.

Projekt Steza byl prakticky vyzkoušen při štábních nácvicích a cvičení Dukla-88. Výstupní sestavy daly dostatečné podklady orgánům MTO/SSV frontu k plánování i operativnímu řízení STZ operace.

V dalším období přistoupíme k formálním úpravám projektu pro využití svazu a svazku, čímž bude položen základ automatizovaného systému řízení STZ boje a operace, k modelování činností spojovacího technického zabezpečení a tím i k reálnějšímu řízení orgány spojovacího vojska v oblasti zabezpečení frontových operací.

Spojovací vojsko připravit ...s využitím současných sil a prostředků stacionárních a polních spojovacích systémů.

(Rozkaz ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikovém roce 1988–1989)

K SOUČÁSTKOVÉ ZÁKLADNĚ ČLENSKÝCH STÁTŮ VARŠAVSKÉ SMLOUVY

Jedním ze základních dokumentů pro vývoj nebo modernizaci výzbroje a bojové techniky, v zájmu všech druhů ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy, je Seznam elektro-technických a radiotechnických součástek doporučených k použití při vývoji a modernizaci bojové techniky.

Je rozpracován a zaslán členským státům Varšavské smlouvy, slouží při vývoji (modernizaci) techniky k racionálnímu výběru nomenklatury elektrotechnických a radiotechnických součástek; ke zkrácení doby zavedení do výroby a použití nových, perspektivních součástek; zamezuje narůstání nomenklatury součástkové základny, zabezpečuje zvýšení úrovně unifikace a standardizace výzbroje a bojové techniky.

Seznam se vztahuje nejen na samotnou výzbroj a bojovou techniku, ale i na rozpracování jednotných takticko-technických požadavků (JTTP), takticko-technických požadavků (TTP), technických požadavků (TP), na její vývoj a rozpracování.

Seznam ERI je rozpracováván na pět let, každým rokem je upřesňován.

K dalším dokumentům, kterým je oblast využívání elektrotechnických a radiotechnických součástek řízena, patří:

- **metodika zpracování a vedení Seznamu** (vymezuje určení, složení, obsah, způsob rozpracování, vedení, vydání, úprav a reedice);
- **doporučení k výběru elektrotechnických a radiotechnických součástek k zařazení do Seznamu**, který řeší otázky vyřazení zastaralých součástek, převod z jedné skupiny do druhé, napomáhá sestavování technických požadavků na vývoj, modernizaci techniky, při rozpracovávání vojenských standardů a dokumentů pro dodávky součástek výrobcům techniky;
- **metodické principy vytváření systémů standardů RVHP na elektrotechnické a radiotechnické součástky vojenského významu** (slouží k pracem v oblasti standardizace elektrotechnických i radiotechnických součástek, rozpracování komplexních témat standardizace, pro přípravu perspektivních a ročních plánů standardizace);
- **koordinační plán** (vědeckovýzkumných a zkušebně konstrukčních) prací v oblasti elektrotechnických a radiotechnických součástek ukládá státům RVHP úkoly spojené s vývojem perspektivních součástek vojenského významu;
- **základní principy koordinace vědeckovýzkumných prací států RVHP** v oblasti elektrotechnických a radiotechnických součástek, určených k zabezpečení výroby vojenské techniky v zájmu armád států Varšavské smlouvy;
- **doporučení k provádění determinujících zkoušek elektrotechnických a radiotechnických součástek** (stanovuje pravidla zkoušek v souladu s požadavky na spolehlivost součástek a přípustné podmínky působení vnějších faktorů).

Jedním z dokumentů, majícím zásadní význam pro rozvoj a zdokonalování součástkové základny, je Komplexní program prací. Témata, která obsahuje, jsou základem k přípravě ročních plánů rozpracování standardů RVHP (i vojenských).

Ke zvýšení výrobních možností a mobilizační pohotovosti průmyslu států RVHP, zkrácení času a výdajů při rozvoji a výrobě zařízení, zabezpečení společného provozu zařízení apod. byl rozpracován komplex vojenských standardů RVHP pod názvem Mráz-D.

Jedním z vážných problémů v současných podmínkách je zabezpečit dodávky potřebné součástkové základny výrobcům výzbroje a bojové techniky. Ke zlepšení stavu v této oblasti je ve stádiu rozpracování dokument řešící postup a systém zabezpečování objednávek i dodávek součástek, uvedených v Seznamu, mezi výrobcí a zákazníky v rámci RVHP. Dokument ukazuje, jakým způsobem objednávat i zabezpečovat dodávky součástek nutných při výrobě výzbroje a bojové techniky. Určuje, kdo je povinen zabývat se problematikou dodávek, termíny pro předložení objednávek i uskutečnění dodávek, jaké dokumenty je nutné vypracovávat atd.

Komise pro obranný průmysl RVHP vytyčila způsoby řešení elektroradiotechnické součástkové základny v Seznamu takto:

- racionálně omezit nomenklaturu elektroradiotechnických součástek, které zahrnují nejperspektivnější součástkovou základnu všech zemí RVHP,
- rozpracovat systém normativně technické dokumentace, vymezit požadavky, normy a metody zkoušek, pravidla přejímky aparatury i elektroradiotechnických součástek.

Součástková základna dle Seznamu ze sedmdesátých let podle Plánu společných opatření poukázala na existující nedostatky, např.:

- elektroradiotechnické součástky jednoho typu, které jsou vyráběné v jednotlivých zemích RVHP, se liší kvalitou a technickými parametry,
- část součástek neodpovídá soudobým požadavkům, zejména v odolnosti proti vnějším faktorům působení.

Tento stav v zabezpečení nově vyvíjené a vyráběné techniky se negativně odráží na takticko-technických charakteristikách zařízení. Nepříznivě ovlivňuje výrobu také dovoz součástek z kapitalistických zemí, část součástek národní produkce je vyrobena s využitím materiálů, taktéž dovezených z kapitalistické ciziny. To brání unifikaci a standardizaci vyráběné techniky a staví vojenské techniky do závislosti na dodávkách kompletujících částí a materiálů kapitalistických států.

Z celkového počtu součástek zahrnutých v Seznamu více než polovina odpovídá soudobým požadavkům z hlediska technické úrovně i funkčního obsahu, které jsou dostatečné úrovně dovolující vytvářet radioelektronická zařízení souměřitelná svými takticko-technickými charakteristikami se soudobými zařízeními pravděpodobného nepřítele.

Zdokonalování nomenklatury součástek zahrnutých do Seznamu je uskutečňováno každoroční korekcí (rozpracované na základě návrhů a doporučení jednotlivých zemí RVHP).

V armádách členských států Varšavské smlouvy jsou přijímána opatření směřující k využívání elektrotechnických a radiotechnických součástek uvedených v Seznamu při vývoji a výrobě vojenské techniky. Opatření předpokládají rozpracovat a důsledně realizovat plány vykonání determinujících zkoušek součástek; záměnu materiálů dovážených z kapitalistických zemí obdobnými materiály, které pocházejí z produkce zemí států RVHP. Způsob kontroly využívání stanovené součástkové základny při vývoji a výrobě vojenské techniky vykonávají zástupci vojenské správy přímo u výrobců. Naléhavě dodávky součástek zabezpečují organizace zahraničního obchodu jednotlivých zemí RVHP.

Ve státech RVHP je zaváděn systém normativně technických dokumentů na přístroje i součástky, který zabezpečuje:

- zvýšení technické úrovně a kvality součástek i aparatury,
- zlepšení stavu standardizace a unifikace vojenské techniky,
- technickou návaznost a vzájemnou zaměnitelnost součástek vyvíjených a vyráběných státy RVHP,
- zkrácení termínů a nákladů na vývoj i výrobu součástek aparatury,
- zvýšení výrobních možností a mobilizační pohotovosti průmyslu.

Při těchto otázkách mají svoji roli i orgány Technického výboru štábu spojených ozbrojených sil (TVŠOS), které:

- vypracovávají závěry a návrhy k používání elektrotechnických a radiotechnických součástek ve vojenské technice.

- posuzují Koordinační plány vědeckovýzkumných prací států RVHP v oblasti součástkové základny,

- připravují návrhy do plánu vojenské standardizace na rozpracování komplexních programů i jednotlivých vojenských standardů,

- v Komisi pro obranný průmysl RVHP se podílí na rozpracování a posuzování vojenských standardů RVHP.

U TVŠSOSD byla ustanovena skupina odborníků z oblasti elektroradiotechnických součástek, která se zabývá:

- přípravou metodických materiálů k vyhodnocování použití elektroradiotechnických součástek ve vojenské technice,

- zpracováváním rozborů používaných elektroradiotechnických součástek ve vojenské technice,

- zabezpečováním kontroly plnění požadavků v oblasti součástkové základny,

- rozpracováváním návrhů a doporučení ke zlepšení činnosti v dané oblasti.

Důsledné a široké využívání moderní součástkové základny je jednou z cest zvýšení bojové hodnoty vojenské techniky a bojových možností vojsk. Řešení problémů hromadného používání soudobé součástkové základny není jen otázkou organizačně technickou, ale i politickou.

NÁZORY ČTENÁŘŮ

K NIČENIU NEPRIATEĽSKÝCH VZDUŠNÝCH VÝSADKOV V HĽBKE OPERAČNEJ ZOSTAVY

(Článek uveřejněný ve VM č. 9/87)

V článku ve VM č. 9/1987 autoři plukovník Ing. Milan Kubička a plukovník Ing. Ján Repaský se vyjádřili k otázkám možností nepřítele ve vysazení vzdušných výsadků na začátku války a k zásadám jejich ničení. Bezprostředně zobecnili řadu možností, norem, jakož i podnětných námětů spojených s použitím různých druhů vzdušných výsadků nepřítele s důrazem na novou operační koncepci a principy, o kterých se zmiňuje Polní řád armády USA (FM 100-5), především s doktrínou pozemního vojska – kombinovaného vzdušně pozemního boje.

V souvislosti s tím chci **zevšeobecnit další názory**, které určitým způsobem rozšiřují nejen vývody autorů, ale i některá ustanovení dosud platného FM 100-5. Současně jsem k tomu také veden i tím, že s některými uveřejněnými názory a normami nelze plně souhlasit.

Autoři uvádí, že **současná doktrína pozemního vojska USA a strategicko-operační princip NATO zdůrazňuje úlohu výsadkových vojsk v současném boji a operaci**.

Domnívám se, že zvýšená a právem trvalá pozornost velení NATO je tradičně věnována výsadkovému vojsku již po dobu několika desítek let. O tom svědčí řada změn v organizační struktuře, vývoj miniaturizace zbraní, bojové techniky, zavádění munice se zvýšeným účinkem, zvyšování přepravních možností vzduchem, mobilnosti a odolnosti po vysazení včetně realizace jeho nových forem z různých výšek a netradičním způsobem.

Vycházejí ze zkušeností posledních let, tak např. u **amerických** výsadkových vojsk zatímco nákladní zásobník A-21 zabezpečoval shoz nákladu o hmotnosti 45 až 230 kg, další typ (A-22) již do 1 000 kg. Oproti tomu bojová technika a velko-rozměrné náklady nejdříve o hmotnosti v rozmezí do 12 000 kg a později až 18 000 kg jsou shazovány na speciálních výsadkových plošinách opatřených vícevrchlíkovým

systémem anebo brzdícími raketami. Určitá nevýhoda tohoto systému bez raket tkví v tom, že dopravní výsadkový letoun k zabezpečení postupného otevření jednotlivých vrchlíků padáku musí v okamžiku shozu nákladu letět ve větší výšce nad terénem, což z hlediska PVO protivníka nebude vždy možné. Proto byly ověřeny **nové způsoby vysazování volným shozem** na nákladních zásobnících z výšky do 30 až 50 m anebo shozem pomocí výtažného padáčku popř. výtažným hákem a pozemního brzdícího zařízení.

První způsob shozu s využitím výtažného padáčku je uskutečňován ve výšce několika metrů nad zemí, kdy vertikální rychlost přistání nákladu není velká, horizontální je částečně zpomalená výtažným padáčkem, který je na laně dlouhém 35 m. (Průměr výtažného padáčku má při hmotnosti shazovaného nákladu 1 800 kg 4,5 m, do 3 600 kg 6,7 m a při hmotnosti až 7 700 kg 10,5 m). Pro vysazení nákladů o větší hmotnosti je využíván systém několika výtažných padáčků.

Druhý způsob vysazení pomocí výtažného háku a pozemního brzdícího zařízení je předurčen pro náklady o hmotnosti 15 000 až 21 000 kg. Dopravní výsadkový letoun z otevřeného zadního otvoru spustí výtažný hák, který se zachytí o příčně položené lano pozemního brzdícího zařízení, čímž dochází k vytažení nákladu z kabiny letounu. V době dopadu nákladu se rychlost zmenší na 5 až 7,5 m.s⁻¹, což nepřevyšuje rychlost při shozu pomocí běžně používaných nákladních padáků. (Pozemní brzdící zařízení má dvě hydraulické brzdy a lano 125 m dlouhé a 12,5 cm silné, jež vydrží nárazové trhnutí nejméně 21 tun.)

Další způsoby vysazení plošin s materiálem do 1 000 kg je prováděno pomocí nákladních padáků z malé výšky 60 až 80 m anebo shozem speciálních kontejnerů z výšek až 24 000 m a při rychlosti letu více jak 1 000 km.h⁻¹. Speciální kontejner může být shazován ve vzdálenosti až 50 km od místa přistání a pomocí malých reaktivních motorů připevněných na kontejneru je naváděn přímo do stanoveného prostoru.

Obdobně u **západoněmeckého** výsadkového vojska je zvyšována mobilnost a zejména úderná síla, kdy původní lehce zranitelná vozidla typu Kraka jsou nahražována lehkým pásovým vozidlem typu Wiesel s výzbrojí PTRS Tow (Hot) nebo automatickým kanónem ráže 20 mm a přizpůsobeným pro přepravu vzduchem a vysazení.

Vzhledem k tomu, že v přihraničním prostoru ČSSR převládají větry západní a jihozápadní využitelné jak pro snadnější překonání státní hranice, tak pro potřebu výsadkových jednotek, mají zkonstruovány „klouzavé padáky“ pro bezpečnou přepravu jednotlivců a skupinek do týlu protivníka až na vzdálenost 50 km.

Tyto poznatky jednoznačně potvrzují, že realizace přepravy vzduchem a vysazení jednotek výsadkového vojska pravděpodobného nepřítele do našeho týlu je možná v libovolné a zejména v minimální výšce, což jim umožňuje, že během velmi krátké doby (řádově během několika minut po vysazení), mohou uskutečnit manévry do zcela jiného prostoru. Za takových podmínek je podstatně

znesnadňováno nejen jejich včasné zjištění, ale i provedení nezbytných a účinných opatření.

Autoři zdůrazňují, že **šířší zavádění nových vrtulníků zvyšuje aeromobilnost motorizovaných a mechanizovaných jednotek**, což je zřetelně vidět u „divize 86“, která po začlenění vrtulníkové brigády může nyní bez posílení částí sil vést aeromobilní boj.

Vycházejí z definice, **aeromobilní činnost** je speciální druh bojové činnosti, při které aeromobilní jednotky a speciálně vycvičené mechanizované jednotky jsou do prostoru bojové činnosti přepravovány vzdušnou cestou. Hlavní předností je velká **pohyblivost, překvapivost a rychlost** akcí, **úderná síla** ve stanoveném prostoru ihned po vysazení, jakož i schopnost **rychlého manévru**.

Při podrobném studiu organizace **vrtulníkové brigády** (její výstavba byla v roce 1987 zastavena) zjistíme, že z celkového počtu 146 vrtulníků je 50 bitevních a téměř 65 průzkumných a pouze část z nich je přizpůsobena pro přepravu 4 osob. Zbývajících 31 víceúčelových vrtulníků typu UH-60 A (únosnost 3 200 kg nebo 11 osob) je schopno přepravit vzduchem pouze 363 osob nebo 99 200 kg.

Pro zajímavost stojí uvést, že celková hmotnost jedné mechanizované rotý na OT (A) dosahuje 257 t a mechanizované rotý na BVP M-2 (A) již 290 t, což vyžaduje potřebu 21 až 24 dopravních vrtulníků typu CH-47 C, D Chinook (únosnost 33 až 44 osob nebo 12 t).

Obdobně celková hmotnost jednoho mechanizovaného praporu (A) na BVP M 2 činí kolem 532 t a jednoho mechanizovaného praporu na OT M 113 (bez dopravních vozidel) dokonce 1 096 t. Oproti tomu celková hmotnost horského (motorizovaného) praporu (N) se pohybuje jen kolem 231 t.

Z toho vyplývá, že vrtulníková brigáda je zatím schopna přepravit vzduchem živou sílu pouze dvou mechanizovaných rot vyzbrojených ručními zbraněmi (bez těžkých zbraní, obrněných vozidel a základních posilových prostředků jako PTŘS, granátomety, minomety, protiletadlové prostředky a dalších). Také dosud neza-
bezpečuje zdárné splnění hlavních předností aeromobilní činnosti, tj. údernou sílu, pohyblivost a manévrovost.

Autoři zevšeobecňují ... **možnosti vytváření vzdušných výsadků na stupni brigády až armádního sboru** uvedené v tabulce 1.

Údaje zde uvedené, ačkoli jsou s minimální úpravou převzaty ze ZI č. 1 (306) části 5, strana 12, tak nedoceňují potřebnou rozdílnost mezi vzdušným výsadkem organizovaným z výsadkového vojska a „vzdušným výsadkem“ od mechanizovaných (motorizovaných pěších či mobilizovaných) brigád a divizí. Zatímco výsadkové vojsko má bojová vozidla, obrněné transportéry, dělostřelectvo a další těžké zbraně přizpůsobeny nejen pro přepravu vzduchem, ale i k vysazení různým způsobem, tak soudobé typy víceúčelových a i dopravních vrtulníků nejsou schopny naložit a přepravit mechanizované jednotky a útvary pozemního vojska s těžkými zbraněmi a s bojovou technikou, čímž se podstatně snižují skutečné bojové

možností takto „odlehčených“ a přepravených jednotek do týlu protivníka.

Navíc se pozastavíme u uvedených norem možností vytvoření vzdušných výsadků podle tabulky 1. Zde autoři vycházejí z toho, že většina taktických vzdušných výsadků bude vytvářena výhradně z jednotek a útvarů pozemního vojska.

K zabezpečení teoretického výpočtu můžeme vycházet z těchto předpokladů.

U 7. as amerického (složení dvě md, jedna od) můžeme kalkulovat se 17 mechanizovanými prapory, z kterých je možné vyčlenit jednotky k plnění úkolů výsadku. Za předpokladu začlenění „divize 86“ počítáme navíc s 12, celkově s 29 mechanizovanými prapory. U čtyř divizí lze kalkulovat s 12 brigádami.

V souladu s údaji v tabulce 1 každá **brigáda** by mohla vysadit až zesílenou **rotu**, celkem 12 rot, což se rovná hodnotě **4 praporů**.

Divize může vysadit 2 až 3 zesílené **roty**, celkem 12 rot o hodnotě dalších **4 praporů**. Kromě toho může vysadit až jeden zesílený prapor, tj. celkem 4 prapory, úhrnem u čtyř divizí **8 praporů**.

Armádní sbor má podstatně větší možnosti vysazení, a to nejdříve 8 rot a 2 až 3 zesílené prapory, což se rovná hodnotě dalších 5–6 praporů. Navíc může vysadit jednu brigádu.

Podle **teoretických** výpočtů by 7. as mohl vysadit jednu brigádu a dalších **17 až 18 praporů** a přitom jeden **letecký prapor** americké armády s využitím víceúčelových a dopravních vrtulníků (UH-1, H, CH-47 C a dalších) může přepravit vzduchem pouze **jednu** mechanizovanou brigádu ve složení tří „odlehčených“ mechanizovaných praporů bez těžké techniky, dopravních a obrněných prostředků. Takové **přepavní možnosti lze klasifikovat jenom jako přepravu vzduchem, neboť to neodpovídá požadavkům aerizace a ani zásadám pro boj v týlu protivníka**.

U 2. as, západoněmeckého (složení jedna hd, md a td) jsou celkové možnosti podstatně menší.

Ze stupně **brigády** (celkem 9, z toho čtyři tankové a mechanizované, jedna horská) se předpokládá vysadit 9 rot, tj. **3. prapory**. Navíc od **divizí** po jednom praporu, což jsou další **3 prapory**. Od **armádního sboru** hodnotu 6 rot a dva prapory, což celkem představuje opět **4 prapory**.

V rámci 2. as, by šlo o vysazení **10 praporů**. Ovšem ani přepavní možnosti **středního dopravního leteckého pluku** (vrtulníky typu CH-53 G) **neumožňují přepravit najednou více než jeden zesílený mechanizovaný prapor** bez těžkých zbraní a obrněných vozidel. V takovém případě se naskytá otázka, zda přívlastek zesílený má své skutečné opodstatnění.

Na podkladě výlučně teoretických propočetů podle tabulky 1, by bylo možné také vyvodit, zda dva armádní sbory prvního sledu mohou kalkulovat s vysazením dvou brigád s dalšími 27 až 28 prapory, což se rovná potřebě celkového počtu mechanizovaných praporů organizačně začleněných u čtyř divizí právě 7. as.

Za takových předpokladů je zřejmé, že teoretické propočty patří pouze do oblasti teorie, neboť je **málo pravděpodobné, že ze sestavy dvou armádních sborů**

by mohla být vyčleněna více jak polovina sil a prostředků pro potřeby výsadků nebo aerizace, a to za předpokladu, kdy k tomu nejsou vytvořeny podmínky v důsledku nedostatku přepravních prostředků co do typu, počtu a požadované únosnosti.

Navíc je zapotřebí docenit i takové zásady, kdy je výsadek nejčastěji vysazován na hlavním směru, organizován z jednotek a útvarů druhého sledu (pokud není k dispozici dostatek jednotek od výsadkového vojska), vysazení je prováděno opakovaně, diferencuje se hloubka vysazení a doba samostatného boje v týlu protivníka v závislosti na charakteru bojového úkolu (cíle bojového úkolu, významu objektu protivníka, způsobu ničení nebo ovládnutí), konfiguraci terénu v prostoru vysazení, jakož i na průměrném tempu útoku vlastních pozemních sil na směru vysazení výsadku. Jsem toho názoru, že při docenění těchto zásad budou publikované propočty potřeby mechanizovaných praporů **sníženy na 1/4 až 1/3, což je reálné a plně odpovídá soudobým požadavkům.**

Myslím, že údaje v tabulce mohou být jenom obecné, neboť nevymezují možnosti několikerého použití, nevycházejí z předpokládané varianty bojové sestavy, opomíjejí časové předpoklady (u rot a praporů je paušálně stanovená doba), nedoceňují možnosti postupného vysazení (časově za jak dlouho s přihlédnutím na přepravní prostředky a jejich kapacitu), nevycházejí z celkových možností vrtulníků různého typu, což bezprostředně ovlivňuje přepravu vzduchem a vysazení dokonale bojeschopného výsadku.

Plukovník doc. Ing. Zdeněk Hron, CSc.

NOVÉ ZÁSADY ORGANIZACE TÝLU V OBRANNÉM BOJI DIVIZE

(Článek uveřejněný ve VM č. 7/1988)

Ve svém článku reaguji na příspěvek uveřejněný ve Vojenské mysli číslo 7/1988 Obranný boj divize, kde na straně 32 došlo k chybnému zákresu TVS divize mezi druhým a třetím postavením a k jeho rozmístění na směr hlavního úderu nepřítele. **Domnívám se také, že zákres bojové sestavy divize je v současné době prováděn nesprávně.** Obranné pásmo divize bývá při zákresu ohraničováno čarou do hloubky 25 až 30 km, tak jak je stanoveno normou. Do tohoto zákresu nebývá zpravidla zahrnován tyl divize, který plní úkoly v tylovém pásmu divize v hloubce do 50 km, přesto, že je součástí bojové sestavy, jak vyplývá z hlavy 1 Bojového řádu pozemního vojska.

V souladu se změnami zásad v plánování, přípravě a vedení obranných operací, vyplývajících z obranné doktríny členských států Varšavské smlouvy, došlo ke změnám taktických norem organizace týlu. Ta spočívá v řešení opatření k přípravě a začlenění týlu do bojové sestavy divize. Limitujícími faktory při členění a rozmístění tylových útvarů budou především:

- systém zaujímání a budování obrany vojsky,
- pravděpodobný směr hlavního úderu nepřítele,
- hloubka tylového pásma divize,
- ochranné vlastnosti terénu, atd.

Rozmísťování, přemísťování a činnost tylových útvarů a jednotek se v obraně uskutečňuje zpravidla v tylovém pásmu. V obraně se divizi prvního sledu v tylovém rozkaze velitele armády udává tylové pásmo ohraničené zprava i zleva rozhraním, z týlu tylovou hranicí. Od předního okraje může hloubka tylového pásma divize dosahovat až 50 km.

Při ženijním budování obranných rajónů (opěrných bodů) k plnění opatření tylového zabezpečení se mohou v rámci prací prvního pořadí plnit tyto úkoly: budují se rotní hnízda raněných v opěrných bodech, praporeční obvaziště na zádi obranného rajónu praporu, zřizují se vodní stanice.

V rámci prací druhého pořadí se dokončuje budování obvazišť a rotních hnízd raněných, budují se kryty pro munici a jiný materiál u čet a rot tylového zabezpečení. V dalším pořadí jsou budovány prostory rozmístění týlu.

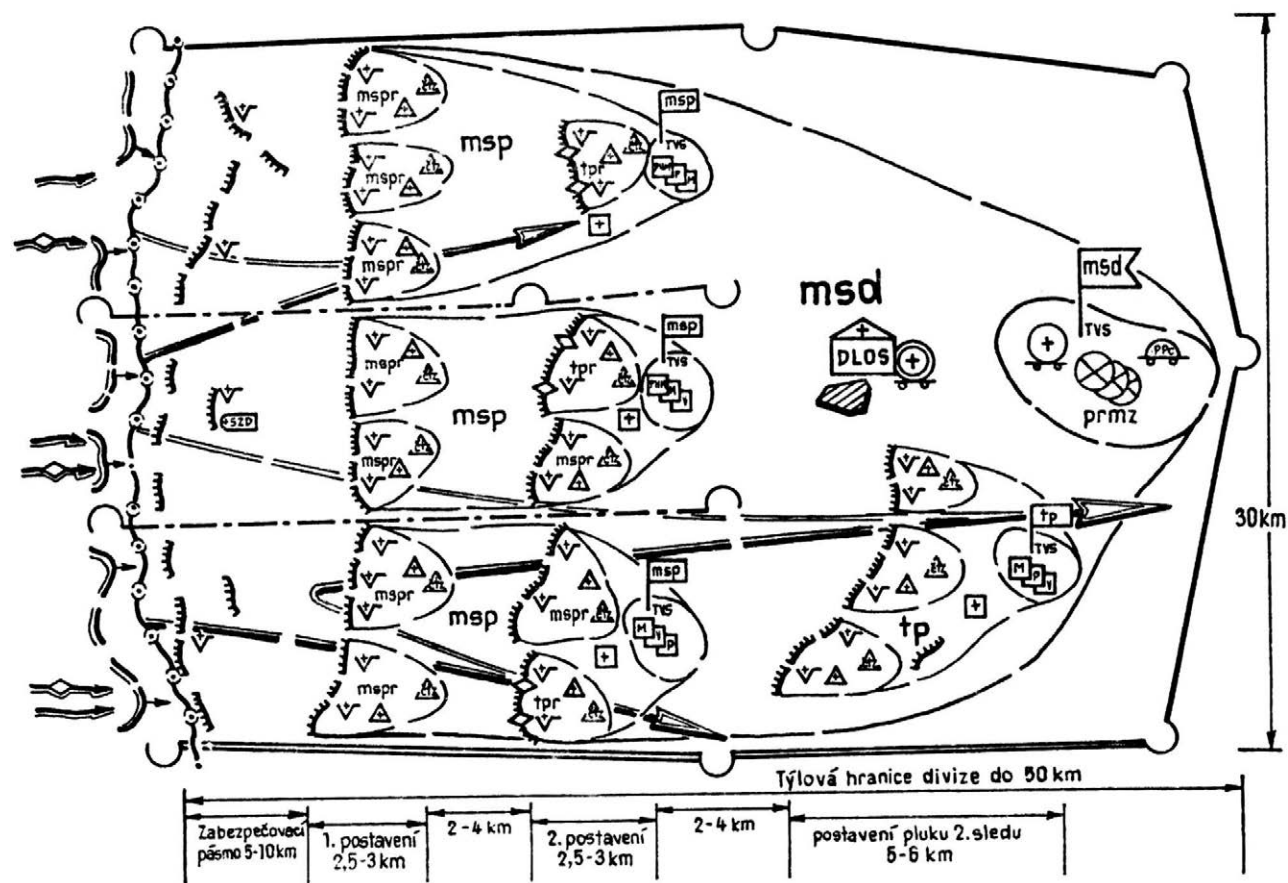
K zabezpečení ochrany jednotlivých prvků týlu jsou v obraně připravovány záložní prostory rozmístění. Organizace týlu musí zabezpečovat skryté rozmístění v určených prostorech, dodržení zásad pro rozptýlení zásob, využití ochranných vlastností terénu a důsledné maskování.

V boji se týly praporů rozmísťují za obranným rajónem praporu ve vzdálenosti 3 až 4 km od předního okraje. Praporeční obvaziště jako nejnižší etapa léčebně odsunového systému je rozvíňováno na zádi obranného rajónu praporu.

Týly pluků se v obranném boji rozmísťují do 15 km od předního okraje za obrannými postaveními pluku. Plukovní obvaziště je připraveno ke své činnosti za obrannými postaveními pluku nebo na jejich úrovni ve vzdálenosti 10 až 12 km od předního okraje.

Prapor materiálního zabezpečení divize je v boji zpravidla členěn na sledy. V obraně je první sled rozmístěn v prostoru druhých sledů a záloh divize současně se zdravotnickým praporem divize ve vzdálenosti 20 až 25 km od předního okraje. Druhý sled týlu divize tvořený zbývající částí praporů materiálního zabezpečení se nachází za obrannými postaveními divize ve vzdálenosti 25 až 30 km.

Major Ing. Josef Štembera

Obr.

PROFESIONALIZACE – ZÁKONITOST ROZVOJE VOJENSKÉ ČINNOSTI

*Redakčně upravený a zkrácený článek plukovníka PhDr.
profesora V. F. Kovalevského, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 4/88.*

Strategický kurs strany k urychlení sociálně ekonomického rozvoje se mimo jiné zabýval i úkoly racionálního využití práce a zvýšení její produktivity. Tyto závěry v plné míře jsou platné i pro armádu. V období vědeckotechnického pokroku patří mezi nejdůležitější ukazatele i v armádě efektivnost vojenské činnosti, která ukazuje jakou má armáda profesionální úroveň.

Dvacáté století má několik metaforických přirovnání „jaderné století“, „století chemie“, „století kybernetiky“ ... Existují všechny předpoklady, abychom o tomto století říkali, že je to století globální profesionalizace lidské činnosti, které zahrnuje i armády průmyslově vyspělých států. Přitom vědecká literatura nepřesně určuje podstatu a obsah tohoto jevu. Jak Sovětská vojenská encyklopedie, tak i Vojenský encyklopedický slovník se vyhnuly pojmu „profesionalizace vojenské činnosti“. Co tedy vlastně tento pojem znamená? Především tu jde o **kvalitativní růst vojenských profesí a odborností, který probíhá nepřetržitě v celé vojenské historii. Rozdělení vojenské činnosti a její profesionální specializace, jak to potvrzují historické zkušenosti, – vytváří zákonitost rozvoje vojenské činnosti.**

Jestliže v průběhu první světové války bylo v armádách bojujících států asi 200 vojenských odborností, tak již v průběhu druhé světové války jich bylo asi 800. Na konci šedesátých let jich dosáhl počet již více než deset tisíc. Za posledních dvacet let se jejich počet ještě zvýšil a tempo nárůstu nových odborností neustále pokračuje. Podle francouzského vojenského časopisu „L'ARME“, se např. jen v základní službě francouzské armády připravuje na osm let odborností. U většiny armád států NATO je toto číslo ještě značně vyšší. Stále větší význam v armádě mají inženýrsko-technické odbornosti u všech kategorií. V Sovětské armádě tvoří inženýrsko-technické odbornosti v závislosti na druhu vojska 30 až 75 % celkového počtu vojsk. To značně převyšuje ukazatele růstu inženýrsko-technického personálu v průmyslu, kde podíl technických kádru činí nárůst 6 %, ale i tak nedosáhl 10 % z celkového počtu pracovníků v průmyslu.

Nejenom, že oblast vědeckotechnického pokroku se rozšiřuje, ale zároveň se vytvářejí neustále nová povolání a odbornosti. V průběhu své služby musí většina důstojníků několikrát změnit svoji odbornost. Tato přeskolení mají dopad i na jejich morálně psychologický stav. V národním hospodářství se ale projevují tendence, na rozdíl od armády, zpomalovat proces zániku starých profesí při zavádění nových. V armádě probíhá tento proces podstatně v menším měřítku. Zavádění nových, moderních zbraní a techniky, vyřazování zastaralých z hlediska nutné obrany se uskutečňuje plánovitě a častěji.

Odtud pramení i potřeba neustálého studia struktury profesí a odborností, včasné přípravy důstojníků k potřebné specializaci, nutnost pravidelného sebevzdělávání, zdokonalování současných programů bojové a politické přípravy a perspektivní plánování k rozmístění vyřazených odborníků.

Vzhledem ke stále větší složitosti vojenské činnosti její intelektualizaci a značnému zvětšení rozsahu funkčních povinností u jednotlivých funkcí (odborností) přestala být příprava na vojenské povolání záležitostí jenom důstojnického sboru, ale rozšířila se v různých formách i na všechny ostatní kategorie vojáků. Pro provoz a bojové použití soudobé techniky, organizaci boje nestačí již jenom umět tuto bojovou techniku a zbraně ovládat prakticky, dnes je potřebná určitá úroveň profesionalizace, tzn., že každý musí mít nejen všeobecné ale i odborné znalosti. Tyto znalosti je zapotřebí dovést až k mistrovské zručnosti a umění pomoci teoretických znalostí. Dále je požadováno na příslušnících armády, aby měli potřebné osobní a psychologické kvality, jež jsou nutné pro výkon jejich funkce. Jsou případy, kdy se ukazuje profesionální nepřipravenost (nekompetentnost) vojenských odborníků (specialistů) na všech stupních, která pak může i v míru způsobit značně nepředstavitelné škody. Ty mohou zapříčinit ztráty na lidských životech, vážné poškození zbraní a bojové techniky, snížit bojeschopnost celých útvarů, či dokonce svazků. Jaké následky by měla tato profesionální nepřipravenost za války si pak těžko dovedeme všichni představit.

V bojových postaveních jednotek narůstá počet funkcí, které je zapotřebí obsadit specialisty se středním, nebo dokonce vysokoškolským vzděláním. Lidmi sociálně vyspělými, odpovědnými a nastupujícími do armády dobrovolně. S nimi se podstatně lépe organizuje průběh služby a bojový výcvik; nevyskytuje se u nich svémocné vzdalování od jednotek; minimálně dochází k narušování vztahů mezi vojáky různých nástupních ročníků, vzhledem k jiným jednotkám nedochází k narušování kázně v takovém počtu, které by ztěžovalo vedení bojového výcviku.

Pokud chceme pochopit perspektivy procesu profesionalizace, pak musíme počítat i se současnou realitou. Závažnou okolností, která se ukazuje, je především přechod jednotlivých států paktu NATO k výstavbě svých armád cestou žoldu (najímáním vojáků), tj. úplné profesionalizace. Tento fakt má velký politický, ekonomický, vojenský ale i strategický význam. Tím dochází v kapitalistických státech k podstatnému upevnění armády, vládnoucím kruhům se tímto způsobem podařilo dočasně překonat krizi ve svých armádách. Podařilo se jim nejen vyřešit problémy náboru do armády, ale i kázně v ní, a také dokázaly dosáhnout i vyšší úroveň vycvičenosti vojsk k vedení agresivních válek. Obsazení Grenady, Falklandských ostrovů, účast na loupežných vojenských akcích na Blízkém východě a v Perském zálivu i v jiných oblastech světa – to je dílo rukou žoldáků, vojáků profesionálů. Právě tyto poznatky vyžadují z naší strany všestranné, hluboké a úplné zhodnocení. Vždyť se zde ukazuje vojenský professionalismus jako faktor, který napomáhá zvyšovat bojeschopnost soudobých imperialistických armád.

V rámci působnosti Zákona o všeobecné vojenské povinnosti probíhá proces profesionalizace i v Sovětské armádě. Už dnes je nemálo bojových kompletů a technických systémů, především u strategických raketových vojsk, PVO, letectva a námořnictva, které obsluhují pouze důstojníci, praporčíci a občanští zaměstnanci se speciálním vzděláním.

Proti professionalismus armád Západu, musí být v armádě Sovětského svazu i v ostatních armádách socialistických států postavena vysoká úroveň vojenského mistrovství vojáků všech stupňů. To je nezbytná podmínka k zabezpečení vysoké bojové pohotovosti a udržení strategické rovnováhy.

Spolu s tím je zřejmé, že stanovený úkol – dosáhnout kvalitativně novou úroveň bojové síly a bojové pohotovosti v armádě vyžaduje základní přestavbu systému výchovy a výcviku i průběhu služby v armádě. Některé z dříve ustálených představ o způsobech výstavby armády již viditelně zastaraly. O tom nás přesvědčují známé, nahromaděné problémy a negativní jevy v životě armády. Ukazuje se bezpodmínečná nutnost je řešit v souladu s úkoly a duchem revoluční přestavby, která probíhá v naší zemi.

Přitom ale nutně musíme počítat i se zvláštnostmi demografické situace, která nastala v naší zemi. Došlo k dosti podstatnému snížení přírůstku obyvatelstva a tím i ke snížení mládeže povolaneckého věku. To vše vyžaduje zvýšit podporu pracovnímu potenciálu společnosti, aby došlo ke zlepšení kvalitativní charakteristiky u povolanců. Cílem je napomoci rozvoji tvořivé iniciativy lidí a dokonale využít všech lidských možností. Dnes proto musíme přijímat i opatření k hospodárnému a ekonomickému využívání pracovních sil, zvláště pak v nevýrobní sféře, tj. i v armádě.

Osvobození lidí od těžké, vyčerpávající činnosti v armádě je možné uskutečnit hromadným zaváděním automatizace a elektroniky do řízení vojsk: dalším zdokonalením organizace vojenské činnosti, reorganizací kádrové funkční struktury a snížením počtů na štábech (tam, kde je to možné bez narušení bojové pohotovosti).

Zároven s tím má prvotní význam úkol přestavby: zlepšení celého systému spojení člověka a techniky, profesionalizace vojenské činnosti ve všech oblastech, dosáhnout zvýšení odevzdávané práce každým vojákem (specialistou) a též jejich efektivnější využívání.

V současnosti také značně vzrostly požadavky na politické a morální kvality, na odbornou kompetentnost důstojníků, na vybavení učebních programů a na složité formy i druhy přípravy.

Vyžaduje se další rozvoj velitelské přípravy, (která vznikla už v šedesátých letech minulého století jako první forma mimoškolního vojenského systému zdokonalování důstojníků). Můžeme ji po právu považovat za historicky první formu nepřetržitého vzdělávání v armádě.

Pod pojmem profesionalizace musíme zákonitě chápat proces zvyšování kvality vojenské činnosti, její kultury a složitosti jejího sociálního a funkčního obsahu. V minulosti, než se ještě mnohé způsoby průmyslové a zemědělské práce v průběhu století staly řemesly a žily svůj „předprofesionální život“ vojenská služba již vyžadovala speciální odvod lidí do armády a jejich přípravu. Ve století vědeckotechnického pokroku je vojenství plně profesionalizováno. Dnes neodborník v armádě nemá místo. To svědčí o tom, že vojenská činnost dosáhla novou kvalitu a sociální zralost.

Následující aspekt procesu vojenské profesionalizace je spojen s nazíráním, že vojáci tvoří samostatné sociálně profesionální společenství. Jedna z úloh vojenské profesologie spočívá v tom, že zkoumá toto společenství sociálně a psychologicky, popisuje jednotlivé kategorie jako např.: profesionální prostředí, profesionální vzor života, profesionální uvědomění vojáků, profesionální svátky, zvyky, tradice a návyky. Jinými slovy lze říci, že je to jedna z forem společenského bytí a současně i jedna ze stránek společenského vědomí, v níž se odrážejí jevy a procesy, které jsou spojeny s rozvojem vojenské profesionální činnosti.

Nakonec můžeme zkoumat pojem „vojenská profesionalizace“ i ze strany jejího nositele – člověka. Zde, z hlediska jejího konkrétního obsahu, ukazuje vojenská profesionalizace na postupné zapojení člověka do vojenské činnosti. Formy a zákonitosti tohoto zapojení jsou uskutečňovány na základě historických zkušeností, a to: výběrem odbornosti, určením stupně vhodnosti adepta pro určitou vojenskou odbornost z hlediska stanoveného objemu potřebných znalostí, jejich zvládnutí, sebezdokonalování se v odbornosti, sebevýchovou se zaměřením na zvyšování odbornosti a získáním nutných dalších profesionálních návyků. Člověk tímto obdobím vývoje neprochází bez pomoci státních a společenských organizací. Je zájem, aby se ztotožnění člověka se službou v armádě uskutečnilo v co nejkratším čase, s minimálními materiálovými a morálními náklady. K tomu je vytvořen systém institucí, právních předpisů, jsou organizována opatření, která člověku pomáhají při jeho vojensko profesionálním utváření. Souhrn těchto zařízení, orgánů, opatření, pravidel, norem a tradic tvoří

jednoznačně **mechanismus vojenské profesionalizace**, který reguluje proces osvojení si člověkem sféry vojenské činnosti. Musíme však vidět a mít trvale na paměti celý tento mechanismus a nelze ztratit ze zřetele ani jeden prvek. Stereotyp zjednodušené představy o tomto procesu se stal jednou z příčin nedostatků a nedořešení problémů.

Jedním z těchto problémů, který se musí vyřešit je i úprava velkého počtu vojenských profesí a odborností, **rozvinutím vojenskoprofesiografické práce**, do které patří i formování nových odborností, jejich vědecký popis, vojenskoevidenční kodifikace, sestavení profesio-gramů (požadavky na člověka v konkrétní odbornosti; na jeho vzdělání, klasifikaci, tělesný rozvoj, individuální a psychologické kvality a schopnosti). Tyto otázky nejsou jednoduché, nelze je úspěšně vyřešit bez pomoci vědy.

Vezmeme-li si např. vytváření nových vojenských odborností a funkcí, je nutné zpracovat popis jejich funkčních povinností, určit jejich posloupnost, obsah a způsob plnění, připravit předpisy, které jsou zapotřebí k výkonu funkce, a zároveň navrhnout i organizaci pracoviště atd. V současné etapě vědeckotechnického rozvoje toto vše splnit, je někdy i nad síly odborníků, kteří jsou k tomu „vyzbrojení“ vědeckými poznatky, metodikami a potřebným materiálním zázemím.

Pak „přidělování“ jednotlivých funkcí a odborností, vytváření tabulek předepsaných počtů „od oka“, jak se to občas dělá, se nám pak vrací „nárůstem“ materiálových nákladů a morálních škod na vojsk. Proto tento diletantský přístup k vytváření vojenských odborností a funkcí musí ustoupit vědeckému přístupu, jenž bere v úvahu reálnou strukturu vojenské činnosti a zároveň i její perspektivu. To je základem vědecké organizace vojenství, celého široce členěného procesu vojenské profesionalizace. Počáteční etapou práce ke spojení člověka se sférou vojenské činnosti je především vojensko-profesní orientace mládeže.

Volba povolání u mladých lidí se uskutečňuje na základě práva, které je zaručeno ústavou, a to dává možnost svobodného výběru získání celoživotního povolání. Právě na výběru povolání závisí, jaká mládež nastoupí do vojenských učilišť, která pak doplní důstojnický sbor. Bohužel, mezi nastupujícími je nemálo těch, kteří prošli výběrem náhodně, a nemají ani nadání a talent k výkonu vojenské služby, ani odpovídající schopnosti. O tom nás přesvědčují výsledky sociologických výzkumů, ale i neklesající procento vyloučených posluchačů z učilišť. Malý zájem o vojenské povolání se projevuje po určitém období i u některých mladých důstojníků tím, že narušují kázeň, něsvědomitě plní služební povinnosti a začínají hledat možné cesty k odchodu z armády. V oblasti vojenské vlastenecké výchovy, jak bylo zdůrazněno na únorovém zasedání Pléna ÚV KSSS v roce 1988, se u nás nedělá málo. Avšak je třeba si promyslet, jak by bylo možné ještě zlepšit tuto práci, konkrétně, jak zvýšit prestiž vojenských škol a přitažlivost důstojnického povolání.

Samozřejmě, že úkol další výstavby vojenských učilišť se v souhrnu plní. Je to způsobené celkovou popularitou vojenské služby a povolání důstojníka u velké části sovětské mládeže. Přes tyto klady není ale možné nevidět ty nedostatky, které v této oblasti jsou.

Jak ukazují výsledky náborů do učilišť, došlo v posledních letech ke snížení úrovně všeobecného vzdělání u přijímaných posluchačů. Některá učiliště, především letecká, mají potíže při náboře (větší požadavky na zdravotní stav a tělesný rozvoj) vtypovaných kandidátů. Viditelně došlo ke snížení zájmu o vojenské povolání především u mládeže z velkých měst. Také se nedaří získávat mládež do učilišť rovnoměrně z jednotlivých svazových republik. Vyřešením tohoto nedostatku by se zlepšilo i národnostní složení důstojnického sboru.

Zároveň je nutné počítat i s tou okolností, že v průběhu reformy školství a zdokonalování pracovní výchovy mládeže, roste rok od roku prestiž tvořivé, budovatelské práce. K udržení zájmu mládeže o vojenské povolání je nutné vynakládat větší úsilí, což některé vojenské školy, vojenské správy a kádrové orgány ještě plně nedoceňují.

Otázky k lepší orientaci zájemců o vojenská povolání jsou zformulovány v odpovídajících dokumentech ministerstva obrany SSSR. Tyto dokumenty určují způsoby doplňování vojenských vysokých škol. I tak se tyto otázky řeší velmi pomalu. Odpovědným pracovníkům za nábor chybí zkušenosti z práce s mládeží různých kategorií a schopnosti využívat účinné formy a metody práce s nimi. Stále je vydáváno málo informačních tiskovin, které by daly

zájemcům dostačující přehled o současném vojenském povolání, seznámily by je i s jednotlivými vojenskými odbornostmi, dále se životem ve vojenských učilištích a se službou důstojníků. Ano, ne všichni funkcionáři, kteří zodpovídají za tuto činnost plně pochopili úkoly této oblasti. Jak jinak by bylo možné vysvětlit např. fakt, že někteří vojáci, kteří byli odesláni ke studiu ve vojenských školách, se vracejí k útvarům nazpět. Příčinou nezdaru zájemců o vojenské povolání je nejen slabá teoretická připravenost, ale i skrývaná nebo zjevná nechuť získat vojenské vzdělání.

To vše nasvědčuje tomu, že je nutná činnost takové služby, která by řídila a koordinovala přípravu mládeže na vojenská povolání. Na této službě by se podíleli vojenské školy, vojenské správy, velitelé, političtí pracovníci, kádrové orgány, organizace DOSSAF, vedoucí vojenské přípravy na školách. Jejich činnost by byla zaměřena na:

- vytvoření a rozvoj informační soustavy,
- vydávání rozličné vojenské náborové literatury,
- uskutečňování vojenské profesionální osvěty, výchovu mládeže k tomu, aby pochopila povolání důstojníka jako své poslání,
- konzultační činnost (k doporučení odpovídajícího směru, druhu vojska, odbornosti na základě schopnosti jednotlivce), příprava mládeže na vojenské povolání má všesvazový charakter, proto je nutné, aby se do ní zapojily i hromadné sdělovací prostředky, literatura, umění, tisk atd.

K další etapě procesu vojenské profesionalizace patří i **výběr vojenských specialistů**. Jeho úkolem je zajistit stupeň profesní vhodnosti kandidáta na určitou vojenskou odbornost. Jak napsal V. I. Lenin, „každá práce ... vyžaduje zvláštní schopnosti“.

Je známo, že výběr pro profesi vojenských odborníků se uskutečňuje v různých směrech, a to: na základě morálně politických kvalit, zdravotních, tělesných i jiných ukazatelů. Výběr vyžaduje neustálé zdokonalování kritérií pro jednotlivé specializace. S rozvojem vojenských a technických druhů profesí a odborností je zapotřebí zjistit u uchazečů jejich individuální psychologické a psychofyziologické kvality, které jsou nutné pro práci na konkrétní veliteléské nebo technické funkci. Současný „odpad (úmrtí)“ těch, u kterých se objeví nezpůsobilost ke zvládnutí té či oné odbornosti, způsobí že nejsou zařazeni na vybrané funkce. Tím se chrání život a zdraví lidí, bojová technika před poruchami a poškozením, šetří se čas určený k výcviku a finanční prostředky. Podle zahraničního tisku, využíváním psychofyziologického výběru do leteckých učilišť se uspoří až jeden milion dolarů na každých sto vycvičených pilotů. Důsledkem náročného výběru uchazečů se jenom v leteckých učilištích USA snížil „odpad ze 75 % na 36 %“, u letectva vojenského námořnictva z 50 % na 30 %. U letectva Francie z 61 % na 36 %.

Pro kvalitní výběr vojenských odborníků je zapotřebí využívat nejnovější poznatky aplikované psychologie, testů, diagnostická a další výzkumná zařízení. K této činnosti jsou nezbytní odpovídající odborníci. Hlavním principem diagnostiky vojenských profesí v podmínkách armády musí být individuální přístup ke každému z nich.

Bohužel, doposud ještě v některých školách a institucích nechápou sociálně a ekonomicky **úlohu správného výběru pro vojenské povolání**, to brzdí jeho široké využívání. Přitom musím podtrhnout, že v kapitalistických státech je způsob testového výzkumu, který řeší otázky vhodnosti pro vojenské povolání maximálně využíván. Úkol výběru k vykonávání vojenského povolání v socialistickém státě spočívá ne v zavrnutí nevhodných, ale ve vyhledání takového povolání pro každého člověka, které odpovídá jeho přirozeným vlohám a schopnostem. To právě v dnešní době je zvlášť důležité, vzhledem k demografické situaci, kdy se cena „každého člověka – odborníka“ značně zvýšila.

Dobrý výběr a správné pracovní zařazení lidí v armádě má pak příznivý odraz na morálním a politickém stavu důstojníků, jednotek a útvarů i stavu vojenské kázně.

Zavedení psychologického výběru lidí k výkonu vojenské služby u všech hromadných vojenských odborností a funkcí, jako nového prvku výstavby armády plně nazrálo a stalo se nezbytným. K zajištění tohoto opatření se musí vytvořit efektivní, vědecky zdůvodněné metody testů, odpovídající dokumentaci a získat odborníky, kteří by vše uvedli v život.

Znepokojení vyvolává ta okolnost, že skupiny, které byly určeny k provádění výběru ve vojenských školách, jsou ve své podstatě složeny z neodborníků – amatérů, i když jsou to inženýři a lékaři, přesto nemají žádné zkušenosti z této náročné práce. Dalším nedostatkem je, že jsou málo seznámeni s praktickou činností vojsk. Příprava těchto odborníků se ve své podstatě ještě nerozvinula. Existuje reálné nebezpečí, že tento nedostatečný přístup k organizaci výběru povolání (profese) může zdiskreditovat tuto důležitou činnost již v samém počátku.

Nejdůležitějším, co do obsahu, v oblasti vojenského povolání, je sféra vojenského vzdělání a profesionální přípravy. Jednotlivé formy přípravy zabezpečují ztotožnění člověka s konkrétním druhem vojenské činnosti, která bezprostředně formuje jeho vojenskou profesionální vhodnost, po zvolení povolání důstojníka, když prošel odpovídajícím výběrem.

Úspěšné splnění úkolu dalšího zvyšování bojové pohotovosti vojsk vyžaduje přestavbu vojenského vzdělávání, zkvalitnění výuky marx-leninské přípravy a odborné přípravy. Kvalifikace a další příprava vojenských kádřů je v mnohých případech určována růstem pozitivních procesů, které v současnosti probíhají v armádě.

Zdokonalení přípravy vojenských specialistů předpokládá změnu struktury vojenského vzdělávání. Podle odborníků tato struktura dnes již neodpovídá plně potřebám vojsk. Důstojník s vysokoškolským vzděláním je u vojsk dost. Ale dost často je slyšet spravedlivé nářky na nedostatky těch, kteří nejsou schopni rozumně a se znalostí vykonávat rozmanitou praktickou činnost na technice, vést výcvik, vychovávat podřízené, organizovat provoz a opravu techniky.

Požadavky vojsk na důstojníky – specialisty pro střední stupně jsou plněny částečně přípravou praporčíků. Jistě by bylo lepším řešením tohoto problému (jak z hlediska bojové pohotovosti, tak i ekonomiky), kdyby se otevřel potřebný počet středních vojenských škol i na úkor snížení stavu vojenských vysokých škol. Nemám na mysli jenom prostou obnovu již existujících škol, ale mám na mysli střední učiliště s novými učebními programy a odpovídající učebně výcvikovou základnou. Osud vojenských středních škol – učilišť, patří mimochodem mezi častá témata jednání v důstojnických a zvláště vysokoškolských kruzích. Se značnou rozmrzelostí je mezi důstojníky konstatováno, že uzavření středních škol nebylo vhodné a ničím neodůvoditelné. I přední vojenští pedagogové jsou každému schopni vysvětlit, jaké přednosti mají vojenské střední školy. Touto otázkou se zabývaly nejednou kompetentní komise složené z předních vojenských odborníků a jejich závěr byl vždy jednoznačný, že tyto vojenské školy jsou pro armádu potřebné.

Stále víc nasvědčuje všechno tomu, že je nutné uskutečnit změny v charakteru a struktuře vysokoškolské specializace u důstojníků, konkrétně zamezením zbytečného rozdrobování vojenských odborností. Do jaké míry a kvality se v současnosti uskutečňuje přechod vojenských vysokých škol na nové, perspektivní odbornosti a specializace? Jaká musí být v dnešních podmínkách kádrová, učebně výcviková a laboratorní základna vojenské školy? Jak, a ve kterých směrech zdokonalovat systém přeškolování a zvyšování kvalifikace u vojenských specialistů mimo studia na vysokých školách? Co je třeba udělat, aby se zvýšila efektivnost všech druhů velitelské přípravy důstojníků? To je jen malá část otázek, které se musejí řešit v průběhu přestavby systému vojenského vzdělávání.

Odpověď na tyto otázky nám musí dát nejenom praxe a pozitivní zkušenosti přestavby, ale i věda. Problémy rozvoje vzdělávání, přestavba vojenských škol a akademií, ústavů a zařízení – to je prvotná povinnost orgánů vojenské vědy a filosofie, to je „ladem ležící panenské pole“ pro vojenské sociologické výzkumy. Že není věda o vzdělávání, je podle mínění mnohých odborníků, vědců a vysokoškolských pracovníků, jednou z příčin snížení kvality přípravy specialistů a mnohých negativních procesů v této nejdůležitější oblasti života společnosti a armády.

Po plénu ÚV KSSS, které bylo v únoru roku 1988, se do popředí dostává nově rozpracovaná koncepce vzdělávání a přehodnocení celé jeho dosavadní struktury. **Cílem koncepce je vytvořit jednotný systém nepřetržitého vzdělávání v celém státě.** Pod tímto zorným uhlém je zapotřebí pochopit i úkoly přestavby v činnosti vojenských škol.

Nesmíme zapomínat na docenění tak závažného problému, jakým je **spravedlivé rozmísťování specialistů na předurčená místa u vojsk**. Spravedlivé – to znamená **odpovídající zařazení podle jejich klasifikace, pracovním zkušenostem a osobním kvalitám, s přihlédnutím na reálné kádrové potřeby**. Přitom právě v této oblasti kádrové práce jsou závažné nedostatky. Část absolventů dostane určovací lístek ne podle své odbornosti, a stává se dokonce, že někteří jsou ihned po vyřazení ze školy po nástupu k útvaru odesláni na přeškolení. Stojí to opět nemálo finančních prostředků a čas. To může být ale způsobeno i objektivními příčinami, nebo taky špatným plánováním potřeby současných počtů vojenských specialistů, v nedostatečné pružnosti vojenských škol, popřípadě učebních programů.

Aktivizace lidského faktoru v armádě je přímo závislá i na kvalitě kádrové práce odborných orgánů. Je každému známo, že základem této práce je leninský princip výběru kádrů, na základě pracovních schopností a politických kvalit. Bohužel, my sami sobě si neustále objasňujeme a zdůrazňujeme jeho význam, ale nezamyslíme se občas nad tím, nakolik reálným je mechanismus uskutečňování tohoto principu. Doposavad byla kádrová práce úplně v rukou praktiku, ale vědců a sociologů jako by se to téměř netýkalo.

Kádrová práce i dříve potřebovala „svoji teorii“, tj. obor vojenských vědeckých znalostí, v kterém by byly rozpracovány otázky **vojenské profesiografie**, orientaci na povolání a její výběr, na vzdělávání a přípravu specialistů. Dále by zjišťoval optimální cesty a formy vzdělání, rozmístění a přesuny kádrů. Tímto oborem je **vojenská profesiologie**, která se začíná uplatňovat v praktickém životě, teoreticky odráží všechny sféry vojenských odborností. Formování a rozvoj tohoto nového vědeckého oboru umožňuje zkoumat otázky vojenského jako jediného, dialekticky propojeného procesu se značným okruhem problémů. To zabraňuje tomu, aby byli úkoly přípravy chápány jednostranně, pouze jako organizace výcviku specialistů, zároveň nám objasňuje a ukazuje na úlohu každé skupiny v systému vojenského povolání. V současné době je nutné zvlášť zvýraznit význam výběru vojenského povolání a jednotlivých vojenských škol, tzn. upřednostnit ty otázky z této oblasti, které byly dříve ve stínu ostatních.

Život klade stále vyšší požadavky na kulturu kádrové práce, na služební odpovědnost důstojníků kádrových orgánů, na jejich všeobecné a odborné znalosti. Proto je třeba si položit otázku, a to, jak je to s profesionální přípravou této početné skupiny důstojníků. Tento problém se nedá vyřešit pouze odborným kursem. V současnosti by se tento problém dal vyřešit pouze studiem v jedné z vojenských akademií. Základním předmětem studia by měla být vojenská profesiologie, teoretická příprava kádrové práce. Příprava nových důstojníků pro kádrovou práci by zahrnovala např. i jakým způsobem provádět výběr nových vojáků z povolání, jejich zaměření, zařazování specialistů atd.

Je vhodné položit si ještě jednu otázku, která podle mého názoru už také dozrála. Jak již bylo dříve řečeno, důstojnický sbor je specifická, sociálně profesionální skupina ve společnosti, která má svůj způsob života, svoje záliby, tradice, zvyky a formy trávení volného času. Na toto společenství lidí působí vojenské prostředí aktivně a trvale. Formuje osobnost a psychologii důstojníků jako profesionální obránce socialistické vlasti. Určuje jejich morální rozvoj, zvyky, profesionální spokojenost, „připoutává člověka k sobě“.

Důstojníci, jako zvláštní a značně početná profesionální skupina má i nemálo problémů a starostí. Ty se týkají různých stránek života – jako služební, společenské, rodinné, sportovní atd. Tyto problémy je nutné, občas posoudit a řešit i na stránkách vojenských odborných časopisů, vojenských novin atd. Tímto časopisem by se měl podle mého názoru stát časopis Sovětský důstojník. Z vlastní vojenské praxe vím, že vojenská vydavatelská činnost má své tradice i zkušenosti ve vydávání vojenských odborných časopisů a novin. Vytvoření nového časopisu je požadováno veřejností jak pro zlepšení informovanosti, tak i demokratizaci, která upevňuje své postavení i v armádě.

Systém vojenské profesionalizace – je nejdůležitější oblast výstavby Sovětské armády. V podstatě tento mechanismus, jehož pomocí se materializují vysoké vlastenecké pocity sovětských lidí, jejich talent, morální a psychické síly, fyzická vyspělost a osobní potenciál. Tato materializace probíhá v napjaté vysoce produktivní práci, v profesionálním mistrovství důstojníků, praporčíků a vojáků, ve vysoké vojenské kultuře a vzorném vojenském pořádku, kázni a bojové pohotovosti. Avšak aby se toto vše splnilo, je nutná trvalá kontrola vědeckých institucí.

ROZVOJ VOJENSKÉHO UMĚNÍ SOVĚTSKÉ ARMÁDY V BĚLORUSKÉ OPERACI

Před pětáctičtyřeti lety, v létě roku 1944 uskutečnila sovětská vojska na území Běloruska, Pobaltí a ve východních oblastech Polska jednu z největších operací Velké vlastenecké války – běloruskou strategickou útočnou operaci.

Velení fašistických vojsk věnovalo Bělorusku velkou pozornost a vybudovalo na jeho území silnou obranu. Připravená obranná pásma sahala do hloubky 250 až 270 km. Obranu zaujímal skupina armád „Střed“ a křídlní svazky sousedních skupin armád. Německé velení chtělo za každou cenu udržet obranná postavení na středním úseku sovětsko-německé fronty. Podcenilo však možnost rozhodujícího útoku sovětských vojsk na západním směru a příliš spoléhalo na méně vhodný terén pro vedení rozhodných útočných operací (lesy, bažiny). Domnívalo se, že sovětská vojska, pokud zaútočí, budou muset vést bojovou činnost podél silnic, což usnadní vedení obrany. Proto fašistické uskupení zaujalo operační sestavu pouze v jediném sledu a bez větších záloh. Obranná pásma byla vybudována hlavně podél západních břehů řek, které zpravidla měly široká rozbahněná záplavová území.

Při celkové šířce obrany 1 100 km měli fašisté v záloze pouze 11 divízi, z nich většina byla nucena vést boj s partyzány.

Běloruská strategická útočná operace, označená krycím názvem „Bagration“ byla připravována více jak dva měsíce. V době její přípravy uskutečnilo sovětské hlavní velení dosud nevidané přeskupení sil a prostředků. Především z jižního úseku sovětsko-německé fronty v krátké době na velkou vzdálenost přesunulo 8 vševojskových, 2 tankové a 1 leteckou armádu, dále 13 střeleckých a jezdeckých divízi.

Sovětská vojska byla tvořena čtyřmi fronty, a to 1. pobaltským, 1., 2. a 3. běloruským.

Zámysl sovětského hlavního velení spočíval v tom, že útok bude zahájen na široké frontě údery všech čtyř frontů. Nepřátelská obrana měla být prolomena současně na šesti úsecích, v prostorech Vitebska a Bobrujska měla být obklíčena a zničena nepřátelská uskupení a zároveň tři běloruské fronty sbíhavými údery ve směru na Minsk v těsné součinnosti s partyzány měly obklíčit a zničit hlavní síly skupiny armád „Střed“.

Konkrétní úkoly byly stanoveny frontům po čáru Lepel, řeka Berezina, tj. do hloubky 70 až 160 km. Po jejich splnění se předpokládalo upřesnění dalších úkolů podle vývoje situace. Základním požadavkem bylo spojit obklíčování nepřítele se současným rozvíjením operace hlavními silami frontů, vést smělé údery do hloubky a nedovolit nepříteli obnovit obranu.

Podle charakteristiky bojové činnosti a obsahu plněných úkolů se běloruská operace dělí na dvě etapy.

1. etapu tvoří bojová činnost od 23. 6. do 4. 7. roku 1944. V jejím průběhu fronty uskutečnily vitebsko-oršskou, mogilevskou a bobrujskou operaci a dokončily obklíčení nepřítele

v prostoru Minska. Za dvanáct dní hlavní síly frontů obklíčily a zničily vitebské uskupení nepřítele (pět divizí) a bobrujské uskupení (šest divizí) a završily obklíčení více jak stotisícového fašistického uskupení východně Minska a postoupily na západ o 225 až 280 km.

Ve 2. etapě od 5. 7. do 29. 8. roku 1944 dokončily fronty likvidaci obklíčeného fašistického uskupení u Minska a uskutečnily dalších pět operací. Útočná operace se rozvinula na západ a severozápad a úderná uskupení postoupila o dalších 260 až 400 km.

V průběhu celé operace bylo zničeno 17 divizí a 3 brigády a dalších 50 divizí ztratilo více jak polovinu svých počtů. Fašistické velení s cílem stabilizovat frontu přesunulo do Běloruska 46 divizí a 4 brigády. To ve svém důsledku vedlo k oslabení německých vojsk na jiných úsecích sovětsko-německé fronty.

Sovětská vojska osvobodila Bělorusko, část území Litvy, Lotyšska a východní oblasti Polska. To vše vytvořilo příznivé podmínky pro přechod do útoku vojsk Leningradského, 3., 2. pobaltského frontu a 1. ukrajinského frontu a zasazení mohutných úderů fašistickým vojskům v Pobaltí. Východním Prusku a Polsku. Tím, že sovětská vojska dosáhla hranic Východního Pruska a řeky Visly, byly vytvořeny předpoklady k uskutečnění dalších operací na varšavsko-berlínském směru. Sovětská armáda dosaženými výsledky usnadnila vedení bojové činnosti anglo-amerických vojsk ve Francii.

Úspěchy vojsk v běloruské operaci potvrdily rozvoj sovětského vojenského umění a jeho převahu nad vojenským uměním německé fašistické armády.

Sovětské hlavní velení úspěšně řešilo složitou otázku operačně-strategického překvapení. S tímto cílem uskutečnilo hlavní velení, velení frontů a armád několik opatření ke klamání nepřítele. Výsledkem těchto opatření bylo, že se podařilo utajit soustřeďování vojsk, směr hlavního úderu, rozmach útoku i dobu jeho zahájení. Úplným překvapením pro velení skupiny armád „Střed“ bylo uskutečnění mocných úderů na těch směrech, kde je neočekávalo.

Dalšího rozvoje dosáhl princip hromadného použití sil a prostředků na zvolených směrech úderů. V období přípravy operace byly přiděleny z jiných směrů 1. pobaltskému a třem běloruským frontům 4 vševojskové, 2 tankové armády, 52 střelecké a jezdecké divize, 6 samostatných tankových a mechanizovaných sborů, 33 letecké divize a velký počet dělostřeleckých útvarů a svazků.

Soustředění sil a prostředků u frontů bylo motivováno snahou zabezpečit mohutný počáteční úder. Proto byly např. stanoveny armádám úzké úseky průlomu (od 6 do 12 km) na nichž byly soustředěny hlavní síly a prostředky armády. Svazky a svazy prvního sledu měly hluboce členěné sestavy.

K zabezpečení vytvořené převahy nad nepřítelem a narůstání síly úderu v průběhu operace sovětské hlavní velení dovedně využívalo strategické zálohy.

V průběhu běloruské operace prokázala Sovětská armáda vysoké mistrovství při prolomení předem připravené, hluboké obrany nepřítele. Průlom obrany současně na několika úsecích, často od sebe vzdálených, vytvářel podmínky pro dělení nepřátelských vojsk na části a vytvářel výhodné podmínky pro jejich obklíčení a zničení. Současně fašistickému velení ztěžoval manévry zálohami a jejich zasazení k provedení protiúderů.

V průběhu operace byly získány další zkušenosti ze zasazování armádních a frontových rychlých skupin. Dvě ze čtyř armádních rychlých skupin (2. gardový tankový sbor a 11 tankový sbor), jako frontové rychlé skupiny byly zasazeny do sražení po průlomu taktického pásma obrany. Tento způsob zasazování umožňoval uchovat údernou sílu rychlých skupin pro další útok a k uskutečnění manévru v hloubce. Tempo postupu rychlých skupin dosahovalo v některých dnech 50 až 70 km za den i přes těžké podmínky, které vyplývaly z lesnatého a bažinatého terénu.

Porážka fašistických vojsk v pásmech frontů se uskutečňovala různými způsoby. **V závislosti na konkrétních podmínkách v některých případech vojska frontu vedla hluboký rozínavý úder a části sil rozvíjela útok na jedno z křídel a obchvatem nepřátelského uskupení v součinnosti se sousedním frontem završila jeho porážku** (obklíčení a zničení vitebského uskupení 1. pobaltským a 3. běloruským frontem). Také v průběhu operace se uskutečnily úderý jednoho frontu na dvou sbíhavých směrech.

Běloruská útočná operace je charakteristická tím, že představuje systém souběžných

a postupných operací, vedených s cílem realizovat všeobecné strategické cíle. Velitelé se štáby získali zkušenosti z přípravy dalších operací v průběhu stávajících, které probíhaly – tj. bez přestávek nebo jen po velmi krátkých operačních přestávkách.

Charakteristickým rysem běloruské útočné operace bylo obklíčování nepřátelských vojsk. V průběhu útoku sovětská vojska obklíčila a zničila silná uskupení nepřátelských vojsk v prostorech Vítebska, Bobrujska, Minska, Vilnjusu a Brestu. Obklíčení minského uskupení se uskutečnilo při čelním a paralelním pronásledování v hloubce okolo 250 km od předního okraje obrany.

Obklíčení a zničení nepřítele se uskutečnilo jako jediný proces, který byl zahájen útokem vojsk ve vysokém tempu na vnější frontě. Údery k rozčlenění nepřítele byly vedeny současně s obklíčováním, kdy nepřítel ještě nestačil organizovat odpor v prostoru obklíčení, což značně urychlilo jeho likvidaci. Ke zničení obklíčených nepřátelských sil se vydělovala vojska a prostředky, soustředěné pod jednotné velení. To vytvářelo možnosti, aby hlavní síly plnily úkol – rozvíjet útok na vnější frontě obklíčení.

Běloruská operace obohatila teorii i praxi obklíčování a ničení velkých uskupení nepřítele. Obklíčení uskutečňovala buď skupina frontů (východně Minska) nebo jediný front (u Mogileva), a to v taktické nebo operační hloubce jak rychlými skupinami, tak i vševojskovými svazky. Současně s vytvářením vnější fronty obklíčení začalo blokování nepřítele ze vzduchu a ničení obklíčeného uskupení po částech. Vnější fronta obklíčení byla ve všech případech pohyblivá. Proto i když se jednotlivým nepřátelským uskupením podařilo prolomit vnitřní frontu obklíčení, byly tyto skupiny zpravidla zničeny dříve, než se dostaly k vnější frontě obklíčení.

Významnou úlohu při obklíčování a ničení nepřítele sehrála tanková a mechanizovaná vojska. Tankové armády a sbory vyšly na cesty odcházejících nepřátelských vojsk v prostorech Bobrujska a východně Minska, po příchodu vševojskových armád pak pokračovaly v rozvíjení útoku.

Sovětská vojska prokázala mistrovství při pronásledování nepřítele, které se provádělo vysokými tempy do značné hloubky. Velitelé frontů a armád využívali rychlých skupin k odřezání ústupových cest, tak německému velení neumožnili včas zaujmout obranu na předem připravených čarách v operační hloubce.

Zkušenosti potvrdily, že nejefektivnějším způsobem pronásledování ustupujícího nepřítele s cílem obklíčit jej v operační hloubce byla kombinace čelního a paralelního pronásledování.

Významnou úlohu při pronásledování nepřítele sehrály předem odrazené útoky. Jejich základem byly střelecké prapory, které se přepravovaly na nákladních automobilech a byly posíleny tanky, samohybnými děly, dělostřelectvem atd. Veleli jim zpravidla zástupci velitelů divizí. Působily ve vzdálenosti 20 až 30 km od hlavních sil, obsazovaly křižovatky silnic, samoty, vesnice a města, předmostí na vodních překážkách, napadaly ustupujícího nepřítele a nutily ho rozvíjet hlavní síly vojsk v nevýhodném pro vedení boje terénu.

Předvoje střeleckých divizí v síle od zesíleného střeleckého praporu až do střeleckého pluku obvykle působily ve vzdálenosti 4 až 6 km od hlavních sil. To umožňovalo hlavním silám divizí vést pronásledování v pochodových sestavách a rozvinout se do bojových sestav teprve při úporném odporu nepřítele.

Jedním z důvodů úspěchu operace byla dobře organizovaná součinnost. Sovětské hlavní velení úspěšně řešilo otázky strategické součinnosti mezi fronty, letectvem a partyzány, kteří se podíleli na běloruské operaci, a uskupeními, která prováděla operaci na jiných strategických směrech.

V I. období operace těsná součinnost a koordinované úsilí čtyř frontů zabezpečily téměř současně prolomení nepřátelské obrany na všech šesti úsecích a porážku čtyř hitlerovských uskupení v operačně taktické hloubce (vítebské, oršské, mogilevské a bobrujské). V minské operaci dobře organizovaná součinnost tří frontů, letectva a partyzánů umožnila obklíčit a zničit hlavní síly skupiny armád „Střed“.

U frontů se v průběhu operace udržovala těsná součinnost mezi vševojskovými svazy a letectvem. Během operace uskutečnilo letectvo přes 153 tisíce bojových vzletů. Činnost letectva ve srovnání s předcházejícími operacemi měla rozhodnější charakter a daleko větší vliv na průběh a výsledek operace.

Velká pozornost v průběhu operace byla věnována boji s přeskupujícími se zálohami nepřítele. Letectvo uskutečňovalo úderů na železniční tratě do hloubky 100 až 300 km od linie fronty. Frontové letectvo ničilo nepřátelské zálohy na vykládacích stanicích a při přesunech do hloubky asi 100 km.

Náležitá pozornost byla věnována organizování součinnosti mezi leteckými armádami frontů, dálkovým bombardovacím letectvem, stíhacím letectvem PVO, mezi leteckými svazky a pozemními vojsky. Dále byla zaměřena na využití letectva k zásobování vojsk municí, PHM a potravinami.

Pro zabezpečení úspěšného splnění bojových úkolů pozemními vojsky měla velký význam rovněž těsná součinnost se svazky Severního a Jižního frontu PVO. V přípravném období i v průběhu operace síly a prostředky PVO spolehlivě chránily frontové komunikace a tylů frontů do hloubky 150 až 200 km.

Důležitá byla i organizace součinnosti útočících vojsk frontů s partyzány, kteří v tylu nepřítele obsazovali výhodné čáry a prostory, přepravy na vodních překážkách, narušovali komunikace, podporovali útočící vojska při osvobození měst a získávali cenné zprávy o nepříteli, jeho dislokaci, charakteru obrany atd.

Běloruští partyzáni vedli svoji aktivní bojovou činnost ještě před zahájením operace. Jenom v noci na 20. června roku 1944 vyhodili do vzduchu více jak 40 000 kolejnic.

V průběhu pronásledování ustupujících fašistických vojsk plnili partyzáni často úlohu průvodců v těžkých podmínkách lesnatého a bažinatého terénu.

V běloruské operaci se zdokonalovalo vojenské umění všech druhů vojsk. Nejdůležitější zásadou použití dělostřelectva bylo jeho použití na hlavních směrech. V operaci byla praktikována nová metoda dělostřelecké podpory zteče – dvojité palebné val.

Důležitým faktorem úspěšného plnění bojových úkolů bylo pevné a nepřetržité velení vojskům. Velký počet rychlých skupin a vysoké tempo pronásledování si vynutily přijmout mimořádná opatření ke zvýšení mobilnosti celého systému velení. Tak např. před zahájením operace byla převelena k operačnímu štábu 3. běloruského frontu skupina patnácti spojovacích důstojníků. K dispozici měli letouny PO-2. U tankových a mechanizovaných svazků byla skupina důstojníků ze štábu frontu, kteří mimo jiné byli vybaveni rádiovou stanicí pro zabezpečení přímého spojení se štábem frontu. Místa velení a spojovací uzly byly zabezpečeny potřebným počtem automobilů. To je činilo mobilními, schopnými rychle se přemísťovat a rozvíjet v průběhu útočné operace.

V běloruské operaci prokázali vojáci vysoké vojenské mistrovství a hromadné hrdinství. **Za období červenec až srpen 1944 bylo více jak 400 tisíc důstojníků a vojáků vyznamenáno řády a medailemi, 662 jednotek a svazků obdrželo čestné názvy.**

Běloruská operace, typicky útočná operace sovětských vojsk má významné poučení i pro dnešek. Obranný charakter vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy nevylučuje po odrazení agrese obrannou operaci přechod do protiútoků, popřípadě následný přechod do útočné operace ke zničení agresora.

Proto i dnes je nutné využívat zkušenosti, které byly získány při přípravě a vedení této největší operace Velké vlastenecké války a jsou do značné míry platné i pro soudobé operace, jako např.:

- utajené soustředování vojsk, zasazování operačních manévrovacích skupin.
- obklíčení a ničení nepřítele ve vysokém tempu,
- pronásledování nepřítele vysokými tempy do značné hloubky, aktivní činnost předsunutých odřadů při pronásledování nepřítele,
- dobře organizovaná součinnost mezi fronty a armádami, s letectvem, mezi pozemními vojsky a svazky PVO při ochraně komunikací a tylů,
- mobilnost míst velení a nepřetržité velení vojskům.

Tyto zkušenosti je třeba využívat s aplikací na soudobé podmínky nejen v útočné činnosti.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Вацлав Штефански, доктор исторических наук Словацкое Национальное восстание, подготовка, ход и концепция	3
--	---

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Подполковник Франтишек Валах, кандидат военных наук Боевые возможности сил и средств фронта при отражении нападения противника	7
Полковник Йиржи Кржижек, кандидат военных наук, доцент Восстановление боеспособности войск в ходе обороны и ведения боя ограниченными силами	14
Генерал-майор Вацлав Роучка, кандидат военных наук, доцент Требования к управлению объединениями коалиционного состава в ходе операции	21
Майор Милан Кулих Опыт подготовки командиров и штабов	27
Подполковник Милош Бартоничек, кандидат военных наук Подполковник Ян Новак Применение математической модели боевых действий в подготовке командиров и штабов	31
Полковник Милан Новотны, кандидат военных наук, доцент Вопросы боевого применения РВиА армии в контрнаступательной операции	41
Полковник Рудольф Мокраш, кандидат военных наук Опыт повышения боевой готовности армейской авиации	47
Подполковник Йосеф Фанфуле, кандидат военных наук подполковник Лубомир Малик, кандидат военных наук Вопросы организации ПВО в ходе контрнаступательной операции	50
Подполковник Ян Вондрачек Инженерная разведка в первой оборонительной операции	53
Подполковник Радомил Дочкал подполковник Владимир Грдина Техническое обеспечение связи фронтовой операции	56
Полковник Ярослав Черны Вопросы обеспечения базы запасных частей армий стран Варшавского Договора	59

МНЕНИЯ ЧИТАТЕЛЕЙ

К вопросам уничтожения воздушных десантов противника в глубине оперативного построения	62
Новые принципы организации тыла в оборонительном бою дивизии	67

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Профессионализация – закономерность развития военной деятельности	69
--	-----------

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Карел А д а м, кандидат исторических наук Развитие военного искусства Советской Армии в Белорусской операции	77
---	-----------